

3	ראשונים בענין חציצה בצבע שהנשים צובעות
4	טור סעיף יז
5	שו"ע סעיף יז
6	סדר"מ, חכ"א ולבוש
7	בינת אדם
9	משנ"ב או"ח קס"א
10	משניות ותוספתא וראשונים בענין בצק וצואה בציפורן
14	טור י"ח - כ"ב
19	שו"ע י"ח - כ"ב
22	מג"א או"ח סי' ש"מ
23	משנ"ב ש"מ
24	ערוך השולחן
26	סדרי טהרה ס"ק ל"ט
27	חכמת אדם

סעיף יז' - בדין חציצה בצבע לנוי, ובצבעי ושוחט

צבע שצובעות הנשים על פניהן וכו' אינו חוצץ הרשב"א תוה"ב הקצר כתב שני טעמים בביאור הטעם שאין צבע זה חוצץ א. שכיון שאינן מקפידות עליהם לעולם ב. כיון שאין עליה ממשות הצבע אלא מראה בעלמא.

ועי' שו"ת הרמב"ם (סי' של"ט) נראה מדבריו דלית ליה טעם הראשון של הרשב"א דכיון דרוצה בקיומו אינו חוצץ כלל אלא סובר טעם השני בלבד דמה שאינו אלא חזותא בעלמא אינו חוצץ, מאידך במאירי משמע להדיא דגם בדאית בה ממשות איכא היתרא בזה גופא שהוא לנוי דמה"ט אינה מקפדת.

ונחלקו הפוסקים האם כל טעם בפני עצמו מועיל שלא יהיה חציצה, א. החכמת אדם בינת אדם סי' יב כתב שמדברי הראשונים מוכח שכל טעם בפני עצמו מועיל להתיר ב. בדברי הפרישה (ס"ק יח) והב"ח (ס"ק טז) מוכח שלמדו שרק כשיש תרתי לטיבותא אינו חוצץ ובסדרי טהרה (ס"ק לג) כתב שמדברי השו"ע משמע כדעתם, אולם בלחם ושמלה ס"ק יז כתב שאין זה מוכרח שיש לומר שהשו"ע נמשך אחר לשון הרשב"א כיון שכך הוא אורחא דמילתא שבהם נמצא הצבע.

ועי' שו"ע קס"א ס"ב שכתב שצבע שידי צבועות אין הצבע חוצץ אפילו שיש בו ממשות וכן נשים שצובעות לנוי וכו' הביה"ל סי' קס"א (ד"ה והיו) דמה שכתב השו"ע קודם לכן היה אחד צבע והיו ידיו צבועות אין הצבע חוצץ הוא רק אם אין החציצה על רוב היד ואילו באשה שצובעת לנוי אינו חוצץ אפילו אם הצבע על רוב היד, הרי שאף ששם מדובר באופן שיש ממשות בצבע אעפ"כ כתב הביה"ל שמטעם שבא לנוי לחוד יש להתיר אפילו אם הוא על רוב היד.

סעיפים יח' כ' - בדין חציצה בציפורנים

האופן שצואה שתחת הצפורן חוצצת שלא כנגד הבשר שלא כנגד הבשר חוצץ - במתני' מקואות פ"ט מ"ב חילקו בין בצק שתחת הצפורן לצואה שתחת הצפורן, ובתוספתא מקואות פ"ו ה"ה איתא צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר הרי אלו חוצצין, בביאור דברי המשנה והתוספתא אם יש ביניהן מחלוקת מצינו בדברי הראשונים כמה שיטות:

- א. רוב הראשונים הרא"ש רשב"א רבינו ירוחם ר"ן רמב"ן פסקו את התוספתא וביאר באור זרוע שצ"ל דמתני' מירי כנגד הבשר.
- ב. במאירי כתב לפקפק על החילוק של התוספתא וברמב"ם לא הביא כלל את התוספתא.
- ג. הסמ"ג לאוין קיא והסמ"ק מצוה רצג כתבו בשם רבינו תם שהמשנה דיברה בצואה לחה ועל כן אינה חוצצת כלל, ואילו התוספתא דיברה ביבשה והיא חוצצת שלא כנגד הבשר, והב"ח (סי"ז) ביאר כן אף בדעת הרשב"א והרא"ש ורבינו ירוחם ע"ש.

דעת הרשב"א בחידושי - בחידושי הרשב"א חולין קז (ד"ה הא דאמרין) משמע שצואה שתחת הצפורן אינה חוצצת כלל, והקשה בב"י שזה סותר למה שכתב הוא עצמו בתורת הבית הקצר ב"ז ש"ז שצואה שלא כנגד הבשר חוצצת, ובב"י תי' לחלק בין טבילה לנט"י, והש"ך ס"ק כב תירץ שדעת הרשב"א כהסמ"ג והסמ"ק בשם ר"ת שצואה שאינה נדבקת אינה חוצצת כלל והנדבקת כבצק חוצצת, ובמאמר מרדכי או"ח סי' קס"א סק"ב כ' דאפשר שכשהרשב"א כתב חידושו לא היה גורס בתוספתא צואה שתחת הצפורן כל עיקר ואח"כ כשחיבר תורת הבית הארוך נזדמנה לו תוספתא שמוזכר בו דין הצואה ע"י"ש.

חציצה מחמת הצפורן עצמה - דעת השו"ע ומקורו בדברי המרדכי בשבועות בשם ראב"ה בשם הגאונים, וכ"כ באור זרוע (הלכות נדה סימן שסב) וכן בספר התרומה דצפורן אפי' עומדת ליחתך אינה חוצצת, וכן כתב רש"ל בהגהות הטור בשם שו"ת מהר"ם סימן תפ"ז הובא בב"ח ובט"ז.

דעת הראב"ן - דעת הראב"ן (סימן שכ"ו דף ס' ע"ד) דכיון דעתידיה ליטולן חייצי השתא וכן נקט הב"ח להלכה, והט"ז חולק על דברי הב"ח וכתב דמה דצריך להוריד הצפורן הוא רק מנהג בעלמא, הש"ך הביא דברי ראב"ן הנ"ל ופסק כמותו דצפורן חוצצת.

נטילת ציפורנים בשבת או ביו"ט - דעת הט"ז דאין להקל ליטול ע"י גויה אלא תנקה היטב ותטבול, ודעת הש"ך דלומר לגוי ליטול הציפורנים ביד פשוט שמותר, וכן בכלי מותר אלא כיון שאפשר ביד למה נקיל בכדי.

חל ליל טבילתה בליל שבת ושכחה ליטול ציפורן - עיין בחכ"א שפסק להחמיר כהש"ך בלנתה ואפשר לה לטבול ומ"מ בליל שבת פסק דכששכחה ציפורן אחת ואין לה גויה תנקה היטב ותבדוק היטב וטבול ואם שכחה לחתוך כל הציפורנים ראוי להחמיר אך מ"מ המורה גם בזה להקל לסמוך על ניקור לא הפסיד, ובמ"ב סימן ש"מ ס"ק ג' פסק בליל שבת דאם אין גויה בשעת הדחק יש לסמוך על ניקור.

סעיפים כא' כב' - ציפורן המדולדלת, אבר ובשר המדולדלים

מקור הדברים - משנה מקואות פרק ט' מ"ד ציפורן המדולדלת אינה חוצצת, תוספתא מקואות פ"ו ה"ה אבר ובשר המדולדלין חוצצין ר' יונתן בן יוסף אומר ציפורן שפירשה רובה אינה חוצצת, דעת הרא"ש דדוקא ציפורן שפירשה רובה אינה חוצצת, אבל הרמב"ם פ"ב הי"ד סתם דציפורן אינה חוצצת בכל גונא גם בפירשה מיעוטה

בבית יוסף כתב ב' מהלכים איך ללמוד דינים אלו. האופן הראשון הוא, שגוף האבר המדולדל הוי חציצה, דכיון שפירש ואינו יונק מן הגוף ועומד ליקצץ הוי כאילו כבר קצץ דמי, וכשבאה לטבול נמצאו אבר ובשר חופים על מקום חיבורם ומונעים אותו מלבוא במים, משא"כ בציפורן המדולדל, לדעת הרמב"ם אינו חוצץ משום שאין אדם מקפיד על זה.

ובאופן אחר ביאר הבית יוסף, דהא דאבר ובשר המדולדלים חוצצין היינו לומר שאם נמצא עליהם שום דבר החוצץ לא עלתה לה טבילתה, דכיון שהם מחוברים לגוף, אע"פ שהם מדולדלים כגוף הם חשויים, בבית יוסף כתב שהביאור השני הוא הנכון, הגם שבמרדכי מבואר שלמד כביאור הראשון. בדרכי משה הסכים לפירוש הראשון, וכן הסכימו הש"ך (ס"ק כו) והסדרי טהרה (ס"ק מא), דעה ג' מבוארת בלבוש ובט"ז שאבר ובשר המדולדלין וכן ציפורן איירי בחציצה מחמת עצמם במקום הנפרש מהבשר, ולפי פירוש זה אבר ובשר המדולדלין חוצצין כיון דאין דרך להעמידו כך כשהוא תלוי ועומד אלא מחזיקו תמיד אל הגוף כפי מה שיכול להחזיק על כן אינו ראוי לביאת מים.

המדולדלת. **תוספתא** (מקואות פ"ו הל' ח') השירין והנזמים והקטלאות והטבעות אוצין חוצצין רפין אין חוצצין ר' שמעון שזורי אומר בית הסתרים בנשואה חוצץ בפנויה אינו חוצץ. דם יבש (הל' ט') שעל גבי המכה והכוחל שבעין הרי אלו חוצצין. הדם והדיו והדבש והחלב ושרף התאנה ושרף השקמה ושרף החורב יבשין חוצצין לחין אין חוצצין, פירוש הא לחין אכולה קאי ולא אשרף בלחוד, והיא הברייתא השנויה בפרק כל כתבי הקדש, דתניא (שבת קכ, ב) הדם והדיו והדבש והחלב יבשין חוצצין לחין אין חוצצין ושאר כל השרפין בין לחין בין יבשין חוצצין מפני שהן שרף לכלוכי פירות והכוחל שחוצץ לעין הרי אלו חוצצין. צואה שתחת הצפורן (הל' י') שלא כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן הרי אלו חוצצין. ועוד שנינו שם האבר והבשר המדולדלין באדם הרי אלו אין

חוצצין רבי יונתן בן יוסף אומר צפורן שפירשה רובה הרי זו אינה חוצצת. **כוחל** שחוצץ לעין, כבר איפסיקא⁵² הלכתא כאן בשמעתין דפרק תינוקת (סו, א) שאינו חוצץ לבעל אלא לטהרות בלבד. פירוש צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר, כגון שהצפורן גדול ועודף על הבשר. ואם תאמר טבעות שדחוקין למה חוצצין, והלא מיעוטו שאינו מקפיד עליו הוא. כבר פירש הרב ר' אברהם ז"ל⁵³ פעמים שהיא מקפדת עליהם כגון בשעת לישה וכיוצא בזה. וכן חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות, אעפ"י שאינן מקפידות עליהן בשעת טבילה, מקפידות הן להסירן בשעה שחופפת את הראש, ולא אמרו מקפיד ושאנו מקפיד בשעת טבילה, אלא כל שדרכה להקפיד עליו שעה אחת. **נשים** שצובעות ידיהן לנוי מסתברא שאינו חוצץ, דנוי הוא להן ואינן מקפידות להסירן, אדרבה רוצות⁵⁴

[לג:]

ציונים והערות: 52 כבר איפסיקא כו'. עי' בתחילת הפסקא שהכריע בין 53 הרר"א ז"ל. שם (הל' ו) 54 אדרבה רוצות כו'. עי' בקצר כאן שהרחיב דמהיט אין חוצץ גם בצבע על כל השער, דנידון כגופו של שער.

תורת הבית הקצר

השירים והנזמים והטבעות וכיוצא בהן מן התכשיטין, בזמן שהן דחוקין חוצצין, רפויין אין חוצצין שהמים באים בהן. אף על פי שתכשיטין אלו אין האשה מקפדת בהן, אדרבה נוי הוא ורוצה היא האשה בתכשיטיה, פעמים יש שמקפדת ומסירה אותה בשעת לישה וכיוצא בו, וכן הטעם לחוטין ורצועות שבראשי הבנות. היתה חברתה אוזנת בה בשעת טבילה לא עלתה לה טבילה. הדיחה ידיה במים עלתה לה טבילה, שמשקה טופח שעל ידיה חיבור למים שבמקוה. רפתה ידיה עד שבאו בהן המים, יראה לי דכל שכן שעלתה לה טבילה. ויש מרבתי שהורו שלא עלתה לה טבילה גזירה שמא לא תרפה, ולא יראה לי כן, שלא גזרו בטבעות הרפויין משום דחוקין, ובטבילת העבדים [אמרו] בקולר שבצואר שהרפוי אינו חוצץ.

צבעים שעל ידי הנשים או שעל השיער לנוי, יראה לי שאין חוצצין לפי שאינן מקפידות (בהן) [עליהן] לעולם, אדרבה חוזרות (ב)הן ומחדשות אותן תמיד לנוי, אף על פי שצבע זה פושט בכל השער, ורובו אף על פי שאינו מקפיד עליו חוצץ, כאן מקפדת ורוצה להיותו [שם] והרי זו כאלו הוא מגופו של שער, וכנגד צבוע שאין הצבע כדבר הנוסף וחוצץ אלא כעיקרו של בגד ואינו חוצץ, שהרי מצינו טבילה לפרוכת אף על פי שיש בהן תכלת וארגמן ותולעת שני. ועוד יראה לי שאין ממשו של צבע בשיער ושעל הידים אלא מראות של צבע, ולפיכך אינו חוצץ, ואינו דומה לכתב שחוצץ, שממש (הן) [הדיו] בכתב.

וכן הנשים שמלאכתן לצבוע, יראה לי שאין אותו צבע שעל ידיהן חוצץ מן הטעם הזה, שאין ממשו של צבע אלא מראות של צבע. ועוד כל שמלאכתה בכך אינה מקפדת, למה הדבר דומה לדם שעל בגדניו של טבח ורובב שעל בגדי מוכרי רבב שאינו חוצץ, שכל הדברים בהקפדה הם תלויים.

חציצה באשה הנשואה בבית הסתרים, ואין חציצה בהן לא באיש ולא באשה הפנויה, לפי שזו מקפדת ואלו אין מקפדין.

קוץ שתחוב באדם, בזמן שנראה חוצץ, ולפיכך אשה שנכנס לה קוץ בין ביד בין ברגל או בשאר הגוף לא תטבול עד שתעקור אותו בכדי שלא יראה ממנו בחוץ כלום, או שלא תרגיש בו ותקפיד עליו.

לפלוג שבעין ואפילו יבש, וכוחל שבעין ואפילו שעל גבי העין, וריבלא דכוסילתא ואפילו לאחר שלשה ימים, אינן חוצצין. וכן גליד שעל המכה ולכלוכי צואה שעל הבשר וצואה שתחת הצפורן כנגד הבשר והצפורן המדולדלת אינן חוצצין.

הסתרים, ובנשים עצמן חלקו בין נשואה לפנויה. ולא תימא שיש הפרש בין כלים לאדם, אלא כל שחוצץ בכלים חוצץ באדם, וכדרך שחוצץ בכלים חוצץ באדם, וכדתניא בתוספתא (מקואות פ"ו הל' י"א) כל החוצצין בכלים חוצצין בנדה ובגר בשעת טבילה. חץ שתחוב באדם, את שנראה חוצץ. לפיכך אשה שנכנס לה קוץ בין ברגלה בין בשאר מקומות צריכה לעקור אותו קודם שתטבול עד כדי שלא יראה בחוץ ושלא תרגיש בו ותקפיד. הוציאה אותו עד שאינו נראה. הרי זו טובלת וטהורה.

הן בקיומו. ועוד דליכא אלא חזותא בעלמא. ונשים הללו שמלאכתן לצבוע, מסתברא שאין הצבע ההוא חוצץ, דכל שמלאכתה בכך אינה מקפדת, וכאותה דאמר רבא בסוף דם חטאת (זבחים צח, ב) דם על (בשרו) [בגדו] חוצץ ואם טבח הוא אינו חוצץ ורוב על (בשרו) [בגדו] חוצץ ואם מוכר רבב הוא אינו חוצץ, וכלל גדול אמרו מיעוטו שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. ולא כל דבר שמקפיד עליו זה חוצץ בכל אדם, אלא כל אחד ואחד⁵⁵ לפי מה שהוא אדם, וכדרך שחלקו בין דין נשים לאנשים בבית השחי ובית

ברוך רחמנא דסייען. וברוך שם כבודו ומרומם על כל ברכה ותהלה.

ציונים והערות: 55 כל אחד ואחד לפי מה שהוא אדם כו'. עי' עמוד ב'

תורת הבית הקצר

לא תטבול אשה בנמל אפילו במקום שאין שם טיט, מפני שבני אדם מצויין שם חוששין שמא מתוך שהיא יריאה שלא ירגישו בה בני אדם תמהר לטבול ולא תטבול כראוי, עברה וטבלה עלתה לה טבילה. האשה לא תטבול זקופה ממש ולא שוחה ממש אלא דרך גדילתה. איזהו דרך גדילתה האשה נראית כעורכת [לבית הסתרים] וכמניקה את בנה לתחת הדר, כדי שלא יסתר בה מקום הגלוי. האשה צריכה שתעמוד אשה אחרת על גבה בשעת טבילה ותראה שלא יהא שעה משערות ראשה צף על פני המים. כרכה שערותיה על ראשה בדבר שאינו חוצץ כחוטי (שיער) וכיוצא בהן מן הדברים שאינם חוצצין, אף על פי שטובלת בינה לבין עצמה עלתה לה טבילה וטהורה. ויצאו דברנו בטהרה.

ספר תורת הבית נשלם שבה והודאה לאל עולם

ברוך רחמנא דסייען

מראה הבית

שצבע זה פושט בכל השער, ורובו אף על פי שאין מקפיד עליו חוצץ, כאן מקפדת ורוצה להיותו שם והרי הוא כאילו הוא מגופו של שער, למה הדבר דומה לבגד צבוע שאין הצבע כדבר נוסף וחוצץ אלא כעיקרו של בגד ואין חוצץ, שהרי מצינו טבילה לפירות אף על פי שיש בה תכלת וארגמן ותולעת שני, ועוד יראה שאין ממשו בשער ועל הידים אלא מראיתו של צבע ולפיכך אין חוצץ ואין דומה לכתב שחוצץ שממשו של דיו בכתב, וכן הנשים שמלאכתן לצבוע יראה לי שאין אותו צבע שעל ידיהן חוצץ מן הטעם הזה שאין ממשו של צבע אלא מראיתו של צבע ועוד שמלאכתה בכך אינה מקפדת, למה הדבר דומה לדם שעל בגדיו של טבח ורוב של מוכרי רבב שאין חוצץ, וכאותו שאמר רבא בסוף פרק דם חטאת דם על בגדו חוצץ ואם טבח הוא אין חוצץ רבב על בגדו חוצץ ואם מוכר רבב הוא אינו חוצץ, דלאו כל דבר שמקפיד עליו זה חוצץ בכל אדם אלא כל אחד ואחד לפי מה שהוא אדם, וכדרך שחלקו בין אנשים לנשים בבית השחי ובית סתרים, דבנשים חוצץ ובאנשים אין חוצץ ובנשים עצמן, חלקו בין פנויה לנשואה, ע"כ כתבתי בהלכות נדה. וחזיתי שדנתי בזה לפני מורי הרב הגדול ר' משה בר' נחמן והודה לדברי הלכה למעשה.

(ש"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' קכ"ד)

תשובה הגרסא הראשונה יותר נכונה בעיני שאין חלוק בין טהרות לבעלה, וכדמשמע לכאורה בפרק החולץ, דגרסינן התם במקום שנדה טובלת שם גר ועבד משוחרר טובלין וכל שחוצץ חוצץ בגר ועבד משוחרר ובנדה ובבעל קרי. מכל מקום במקום וותיקין אין ראוי לסמוך על מקוה כזה שמא לא תטבול בו יפה יפה, עד שיהיה בו ממעל לטבילה זרת לפחות.

(ש"ת הרשב"א ח"א סי' תתי"ט)

שאלה, מנהג הנשים השוכנות בארצות הערביות שצובעות ידיהן בצבע הקרוי שנדי"ה, וכיוצא בזה, צבע זה חוצץ בטבילה או לא. לפי שראיתי קצת אנשים מגדולי הארץ הבאים כאן מחמירין בדבר ואמרו שחכמי ארצם מחמירים בדבר, ואני תמה כי אדרבא יראה במשנת מקואות שהוא מותר, דתנן דם חוצץ ואם טבח הוא אין חוצץ רבב חוצץ ואם מוכר רבב הוא אין חוצץ, צריך אני לעמוד על דעתך אף על פי שנתפשט המנהג להחמיר ואין בידינו כח לעקור.

תשובה יפה אמרתם שאין זה חוצץ, וכן כתבתי אני בהלכות נדה שחברתי וכלשון זה כתבתי שם, נשים שצובעות שערותן לגוי מסתברא שאין חוצץ דגוי הוא להם ואינם מקפידות להסירו לעולם אדרבה חוזרות ומחדשות אותו תמיד לגוי, ואף על פי

רא"ש מסכת נדה הלכות מקוואות סימן כז

כז ונשים הצובעות עצמן נראה שאינו חוצץ כי הוא נוי להן ואין מקפידות אלא עשאוהו במתכוין ועוד שאין בו ממש אלא חזותא בעלמא. וכל אשה שאומנתה לצבוע כיון שדרכה בכך אינה מקפדת. כדאמרינן בזבחים בפ' דם חטאת (דף צח ב) רבב על בגדו חוצץ ואם מוכר רבב אינו חוצץ:

בית הבחירה (מאירי) מסכת מקוואות פרק ט

וכבר ביארנו באחרון של נדה שלא על קפידא בשעת טבילה לבד אנו דנין שאם כן אף טבעת שבידה אינה קפידא עליו אלא מתוך שהיא קפידא עליו להסירו בשעת לישה וכיוצא בה קפידא היא אף לשעת טבילה וכן חוטין שבראש הבנות הואיל וקפידות עליו בשעת חפיפת הראש ורחיצתו וסירוקו וכן ביארנו שם שהאצבעים אין הצבע שבהם חציצה אפילו היו בו קצת ממשות וכן הנשים שצובעות גבות עיניהן לנוי בסם הנקרא אל חנא הואיל ולנוי הוא אינן מקפידות אדרבה רוצות בקיומו וכל שכן אם אין שם ממשות שאינו אלא מראה לבד

שו"ת תשב"ץ חלק ג סימן נח

והצבע שצובעין בו ידיהן וראשיהם אינו חוצץ כ"כ הרשב"א ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל. והביא ראיה מהפרכות שהיו צבועות ומצאנו להם טבילה כדאיתא בפ' גיד הנשה (צ' ע"ב) ואינה ראייה כל כך משום דמצותן בכך אבל הדין דין אמת לפי שאין שם ממשו של צבע וכן הנשים שמלאכתן לצבוע טובלות כדרכן וכן אמרו בזבחים (צ"ח ע"ב) דם שעל בגד חוצץ ואם היה טבח אינו חוצץ וכן רבב למוכר רבב. ובפ' הגוזל עצים (ק"א ע"א) מוכח שאין ממשו של צבע קיים שלא הית' הבעיא אלא אם יש [שבח] סמנין בצמר אבל בממשו לא נסתפקו וכן בנדה פ' האשה מוכח דצבע אינו חוצץ בטבילה.

ספר הרוקח הלכות מקוה טבילה וחציצה סימן שעו

אם בשר נגע ביורה או בקדירה ונתפחמ' בבשר מעט זה אינו קפיד' אף על פי שמעט נדבק לבשר כהא דתני' בתוספ' קומקומוס מלא פחמים והטבילו טמא פי' השחרורית לפי שהוא מקפיד אבל דבר מועט אינו חוצץ דדמי להא דאמר בזבחים (דף צח) דם שעל גבי הבגד חוצץ ואם היה טבח אינו חוצץ וכן מוכר רבב אינו חוצץ

שו"ת הרמב"ם סימן שלט

וילמדנו רבינו האשה שצבעה ידיה בצבעים שהנשים עושות ובא לה נדות ונטהרה וידיה צבועות היחשב זה חציצה למונעה הטבילה או לא.

תשובה: והצבעים המשנים גוון העור לבד ואין לו גוף גבוה מהעור אינו חוצץ¹

חידושי הריטב"א מסכת חולין דף קו עמוד ב

ומי שידי צבועות אם הוא אומן אינו חוצץ בטבילה ולא בנטילת ידיים דומה למה שאמרו שם (זבחים צ"ח ב') רבב על בשרו חוצץ ואם הוא מוכר רבב אינו חוצץ, וכן הנשים שידיהן צבועות באלחנ"ה להתיפות אינו חוצץ, וכן כתב רבינו הגדול ז"ל בתשובה.

¹ עי' מדף א' ע"ב, ק דף נ"א ב' בחידושי הרמב"ם ז"ל: הנשים הצובעות ידיהם במין צבע הנקרא בערבי חנ"ה אינו חוצץ בטבילה אמנם המין הנקרא בערבי כצא"ב להיות שיש לו גשם ועביו נשאר על העור לכן הוא חוצץ ע"כ.

הועתק על ידי אוצר החכמה

יִיזוּ (יז) שָׂרֹב בְּנֵי אֹמֶנּוֹת כו'. צִבִּית יוֹסֵף סוֹף סִימָן זֶה (ד"ה כח הַרְקוּם) כִּתֵּב צֶסֶס הַרְקוּם (ס"י שְׁנֵי) זֶה לְשׁוֹנוֹ, נִרְאֶה אִם שֶׁטְצֵלֶה וּמֵאָה צֶמְקוֹס אֶחָד צִבּוּסֶה שֶׁשְׁתּוּרִיט צֶמְקוֹס שֶׁנִּגְעֶה בְּכֹתֵלִי בֵּית הַהִמְרָחן שֶׁהֵיוּ שְׁתּוּרִים מִחֻמַּת עֵשֶׂן הַהִמְרָחן, שְׁאִינֶה צִרִיכֶה טִבִּילָה שִׁמָּה, דִּדְמִיָּא לֵהָא שֶׁזְכָּרְנוּ, וְהוּא קֵל וְחֹמֶר, דִּהְיָה יְדִידָה צִרִיכֵין לֵהוֹיֵם נְקִיּוֹת יוֹתֵר מִגְּמוּפָה שִׁידָה מְגוּלוֹת תַּמִּיד וְהִיא מִקְפָּדָה עַל נְקִיּוֹת יוֹתֵר מְגוּפָה. וְלֵאמֹר דִּמִּיָּא לְרִיז שְׁתּוֹנֵץ כִּמוֹ שְׁכֻמוֹת רִישׁ סִעִיָּה ט"ו. וְהִתֵּם מִמַּשֶּׁה שֶׁל

וְיָדִיו הַחֲלָב וְהָרֶמֶס
 וְשֹׁרֶף הַתּוֹת וְשֹׁרֶף
 (פִּירוֹשׁ, מִן מַמְיֵי הַתְּחֵלִי
 יִבְשִׁים הַחֲצִצְיֹן, לַחִים
 כֹּל הַשְּׂרָפִים אִפִּי
 מִזֶּז כ [י"ז] דָּם [י] שֶׁנֶּסְרָךְ
 יִז [י"ח] צִבְעֵי שְׂצוּבָעוֹת
 כֹּא [י"ט] וְשַׁעַר רֹאשׁוֹן
 שְׁהוּא צִבְעֵי וִידֵיו
 הַגֵּז: ט [י] וְכֵן מִי [י"ט] שְׁאוֹמָה
 וִידֵיו מְלוּכָלוֹת
 (י"ז) ט"א שְׂרֹבֵז בְּנֵי אֹמֻנוֹת
 (ד"ה זִנְעֵי) שֶׁסֶּם רִבִּי
 יִח (י"ח) כֹּב [ט] צוּאָה שֶׁר
 כִּנְגֵד הַבָּשָׂר חוּצָץ

וּסְמִיךְ (ס' רג) זָס רַבִּי חֲסִי, לִפְסִילִי לֹאֵה וּבְנֵה, אִם יֵשׁ מִמֶּנּוּ כָּל כֶּךָ מִיעוּט שֶׁאֵין מִקְפִּידִין, מִיעוּטוֹ שֶׁאֵינוֹ מִקְפִּיד אֵינוֹ חוֹזֵק, עֲכָל: (יט) שְׁלֹא בִנְהַר הַבְּשֵׁר חוֹזֵקִין. כִּמְכָּז בֵּית יוֹסֵף (ד"ה וְלִפִּי שֶׁאֵין) זָס סִמ"ג (לִאֲדִין קִיא) זָס רַבִּי חֲסִי, שֶׁהָ דוֹקָא בְּטִיט לְהַחֲמִיר לִטְוֹל צַרְתֵּיהֶם זָעֻמָּה טְבִילָה, דְּשִׁמָּח יֵשׁ שֶׁם לֹאֵה הַנְּדָבָה נְטִילָה וְנִטְיָלָה.

ביאור דגרי"א

[illegible]

לחין אינן חוצצין, לא קשיא, הא דסריך הא דלא סריך. **מו.** בפסוק: יעשית פרוכת תס מטבילין אותה בפנים וכו'. **מה.** בבאר הגולה [בשם הרשב"א]: משום דאינן מן

פתחי תשובה

יח (ט) צוואה שתחת הצפורן. עיין במגן אברהם סימן קס"א ס"ק ה' שכתב וזה לשונו, אף על פי שטיט חוצץ אפילו כנגד הברש, אין מקפידין על זה, אבל שלא כנגד הברש, בודאי רוב בני אדם מקפידין אפילו בצואה, וחוצץ

ילקוט מפרשים

[ט] (תרגיף סעף) וְכֵן מִי שֶׁאֵמְנָתוֹ אֲדֻתוֹ שׁוֹחֵט אוֹ קֹצֵב וְיָוִי מְלֻכ־לִכְוֹת בָּרֶם
הַתְּמִיד אֵינוֹ חוֹצֵץ וְכוּ', וְכֹכֵחַ בְּכֵן יוֹסֵף (ד"ה שֶׁכֵּם הָרִצָּה) (וְהִי קִוְיָה מִי כֻּד),
 שֶׁכֵּם שֶׁנִּצְטָעַק הַנֶּשֶׁם וְכוּ', כִּדְרָמְוִינִי בְּקֶרֶם דִּן חֶמְדָּה דִּף צִי"א (ע"כ), רִבֵּל עַל
 וְכִבְדּוֹ חוֹצֵץ וְאֵם מִכּוֹר רִבֵּב הוּא אֵינוֹ חוֹצֵץ, ע"כ"ל, תְּנֵא, דָּאֵם אִדָּם אַחֵד יוֹי לִי שְׁתִּי
 אוֹמְנוּת, הִדְיִנוּ שְׁהוּא עֲבֻצֵּי וְסוֹפֵר, שֶׁדָּבֵק עַל יָדוֹ צֻעַ דְּרוֹי שְׁאֵנוֹ יָכֹל לִהְבֵּיבּוֹ,
 אֵלֵּי, סֶפֶק אִי הוּא צִיחֵצֵה אוֹ אִדָּם וְאִוְלִינִי לְחִוְרָמָא, מִשּׁוּם דִּאֵתִי בְּגִמְרָם בְּרִבֵּב הַנִּלֵּל
 שֶׁ, עֵבֶר אֵד עַל רִבֵּב עַל בְּגִדוֹ מִהוּ, וְפִרְחִי, אִי טָבֵחַ אִדָּה תִּפְקֹל לִי מִשּׁוּם בְּרִבֵּב,
 אִי מִכּוֹר הוּא תִּפְקֹל לִי מִשּׁוּם דֵּם. לֹא צִיבֵק דְּעִבִּי הָא וְהָא, אַחֲרָא (לֹא) קִפִּיד
 אַחֲרֵיתִי (קִפִּיד), אִי דִילְמָא אַחֲרֵיתִי נִמְן לֹא קִפִּיד"ל תִּיקוּ, ע"כ"ל. וְאֵנִי קִימָא לָן כֵּן תִּיקוּ
 לְחִוְרָמָא. וְכוּ':
 [בית הייל]

וְזָכַר מִי שְׂאוֹמְנוֹתָו לְהוֹיֹת שׁוֹחֵט אוֹ קָצֵב וְיָדָיו תְּמִיד בִּי, צָרִיד עֵינִי בַּפְסָחִים
ס"ה ב', וְעֵינִי תִשׁוּבַת שְׁבוֹת יַעֲקֹב חֶלֶק (ג') [א'] סִימָן ס"ט. וּבִזְכוּתָם דָּף צ"ח ב'
מִשְׁמַע דּוֹקָא עַל בְּגָדָיו אֵינוֹ מְקַפֵּיד. וְעַל כֵּן חֵלֶק בֵּין צָבֵעַ לְדָם שְׂאֵדָם קָץ בּוֹ:

[לפני מדרש"א]

יִדִּיט מִיָּהוּ אִם כּוֹי. קֹאִי גַם אֲסַעִיף שְׁלֹאֲכֶר זֶה כְּדִלְחִיתָ
בְּמַדְרֵי שֶׁם (שְׁבוּעוֹת פ"ב רמז ששמה): **זו כ דם שנסרך כו.**
שִׁמְתִּחִיל לְהַחֲיִיבֵשׁ וְלִהְדַּבֵּק קֶלֶם, שִׁשְׁתּוּלִים כּו אֲזַבֵּשׁ נִמְשֵׁךְ וְהוֹלֵךְ
חֲסוֹת מִמֶּנּוּ. רַש"י בְּמִנְחוֹת דף כ"א ע"א (ד"ה דסריך). וּמִשְׁמַע דְּעִיִּיקֶר
הַחֲלִיזוֹק הוּא בִּין נִסְכֵּךְ אִו לֹא, אֲזַל
אִין חֲלִיזוֹק בִּין נִסְכֵּךְ בְּצֵכֶר אִו בְּדֵכֶר
אַחֶר, וְכֵן מִשְׁמַע בְּש"ס שֶׁם דְּמַשְׁנִי
הוּא דִּסְרִיךְ הֵא דְלֹא סְרִיךְ, וְעֵינִן שֶׁם.
וְלִבְלוֹת גְּדוּלוֹת דף פ"ח ע"א (ס"י)
מֵאֲחָסִי, אֲמַר ר' ר' שְׁאֲמִר
חֲכָמִים דִּק לֹא חֲטִין חוֹזֵךְ, לֹא אֲמִר
אַלֵּא בְּשֵׁלֹא נִתְבַּשֵּׁל, אֲזַל נִתְבַּשֵּׁל בְּשֵׁשׁ,
בִּין לֹא בִין יֵבֶשׁ חוֹזֵךְ, ע"כ. וְאִף שֶׁלֹּא
נִמְאָל כֵּן בְּש"ס שְׁלֵטוֹ, גַּם מִדְּלֹא
מִשְׁנֵי הֵכִי בְּמִנְחוֹת לֹא מִשְׁמַע הֵכִי,
מִכֵּל מִקּוֹס דְּבָרֵי בְּה"ג דְּבָרֵי קִבְּלָה
הֵס: **י' כּא וישער ראשן.** אִף
עַל פִּי שְׁחוּפָה רֹכֵז הַשְּׁעָר אִו כּוֹלֵה,
וְהִכִּי הוּא כְּפּוּפֵה שֶׁל שַׁעַר שְׁאִינוֹ
הָיָה **וְהַשְּׁעָר הוּא גִּיטוֹל אִל אֲחֵר**
לְחִים חוֹצֵצִין:

בשר, ואפילו לח חוצץ :
בשרים על פניהן וידיהן
וינו חוצץ, ויוכן מי
ועות אינו חוצץ :
ותו להיות שחט או קצב
מיד צדס אינו חולץ,
אינו מקפידין (צית יוסף
ירוחם (נמיב כו) :
חת הצפורן, (יט) יב שלא
כנגד הבשר אינו
שהארץ, ואחריו נמשך העטרת זהב (לבוש). ובספרי הוכחתי דלא
קשה מיד, והוא דסבירא ליה להרשב"א והסמ"ג (לאין קרא) וסמ"ק
(ספ"י רג) בשם רבינו חס דלואה שאינה נדבקה אינה חולצת כלל,
והענין שחולצת שלא כנגד הבשר"י, וסמס לואה אינה נדבקה. אלא
דקאמר דכיון דלואה נדבקה דומיא דצנץ חולצת, נהגו הנשים
אלל דלא לענין נטילה לא שייך האי חומרא ליתול דפרייה בכל
אחרי דו"ק :

ביאור הגר"א המבואר

מב. בנמרא: ה' ר' חמדה ד' שלא חמין משקיו במים וכו', אמר רבא לא שנו אלא שחמדה במים טהורים ונטמא, אבל טמאין מקורא לא וכו', ומאן שני טמאין מעיקרא שחמדה ארמין דאורי דמאי קירי שכי' טמאין מקורא קפי מעילא לאו פסקלא ליה השקה וכו'.

מג. אי הכי טהורים ולבטקו נטמאו נמי. הרי אף שחפרי שבתמך לא הוא, הרי הוא מוצק ומנוע במים המים. **מח.** ברייתא: לא יכלו שואו וקרקו והטבילו כאילו לא טבלו.

מז. ברש"י ותוספות: שחוקו ע"ה הוא חוצץ במן המים ואינו טבל במים. **מכ.** בנמרא: באמר רב גידל אמר זעירי, דם בין לא בין יבש חוצץ. מיתבי, דם וכו' יבשן חוצצין וזרמגין וחולצת שוש ושש משור' וכו'. **מז.** במשנה: פרוכת ששנמאח לאו הטומאה נדחת, וזרמגין חורותן קון ומחשדות אותם, ועוד, שיש כש משור לא כריתא.

פתחי תשובה

היוצרים שדומה לבצע שנדבק מאד, אבל לא בטיט אחר]:

ילקוט מפרשים

ידאדם אחר שאינו צובע אם ידיו צבועות חוצץ, משום דלא סמכין אהאי שטרא למחזק
 ומשום דאין בו ממשות לא דמי לריו, אלא גם מטעם שחש שכתב חשבא (תהיב)
 (ש"ד) שיהיו שני שאלתו כבן אדוני מפתח, ואם כן במה השפך הורוקא והט"ל להחזיר
 ובל מוקד ש יולמר דאיהא במקומות הגלויים צריך מני לטעם שחש שמלאכתו כבן,
 אבל נמצא על גופה הורוקא מקפת עליו, כיון דאדני אלא חשבי כעלמא אינו חוצץ.
 ועיין בסדרי טהרה (ס"א לז) שהביא בשם המעניני מלך (דברי חמודות על ראש"י הל' מקואות
 ס"ב פ"ב ס"א קט), וזהו הדתירי הורוקא אן ברידי הגלויים, אלא מטעם שאינה מקפת על
 לבד מרוע, עיי' שם, והביא (ס"ד קט) בשם ר' הילל באדם שיש לו שתי אומות,
 שהורוקא צובע וסופר, ונדבק על ידו דיו וצבע, דאולינן לחומרא דלמא אתרת' קפיד,
 כימו שכתוב בוכיחם (דף צ"ח ע"ב), וכן כתב הגמגן אברסם ביסמן ס"א ס"ק ז',
 עיי' שם;
 (לפי מנחת)

(יוב) (שירי סוף יו) **שלא כנגד הבשר חוצץ וכו'.** עין ט"ז ס"ק י"ט נדראה לו
העירוב מה שהקשה לביכוש למאן אין נזירה בזה בטילית דמי כו'. והניינו כענין שכתב
הפ"ח ב"ש ס"ק כ"ב דסתם צואה היא אינה נזקת, וסמכינו על דעת רבנו דמי דאני
חוצץ, אבל בטבילה נהגו להחמיר ליטול הצפרנים שנא יש שם צואה הנזקת
ודמיא בדצץ, כיון דהאי חומרא אינה אצלה בכל יום ויום כמו נטילת ידים:
(עי' לעיל)

(ל) שם (תקופות פ"ט מ"ב):
 (ז) לם: שם (תקופות) (תקופות)
 פ"ו מ"ב: הביאה הר"ש שם
 פקדו י' דגדג (הל' תקופות מ'
 (ח) עור שם הרמב"ם
 פקדו י' תקופות (י"ב)
 מהתקופות פקדו י' (דל)
 (ורבינו ירוחם (נתיב מ'), דלא
 בהטור); ומסיים שם מנחם
 לעלן הפירות, פירוש, וחקו בני
 שמהם הם: (ל) פקדו עולים, כפס
 שמהם הם: (ל) פקדו שם
 ירוחם (נתיב מ'), דלא
 דמי' כדמפרש שם, מנחם דף
 פ"א ע"ה, רצ"ע על הסמיך
 (פ"ח תמוה): (ז) הר"ש שם
 פקדו י' דגדג (הל' תקופות)
 (י) וכן כתב הרשב"א (תוס' א'
 הקל' דין ש"ק) משום דלוקין
 פקדיות, ודברתא תחיתין הן
 ומדברתא אחרת, ועוד שאין
 ממשו אלה מלכותי: (ז) מהא
 דקמיה ד' ד"ח ע"ב:
 (ח) תוספתא (תקופות פ"ט מ"ב)
 הביאה הר"ש ור"ה שם
 (ז) שם (פ"ט מ"ד): (ל)
 בשמהם פקדו י' מהתקופות:

הגהות וציונים

ט (באר הגולה אות לה) לפנינו:
רב גידל אמר זעירי. ו (ילקוט
 מפרשים בית הייל) **תוקן ע"פ**
הגמרא. **יא** (ש"ך ס"ק כב)
בדפו"ר הצפורן ותוקן ע"פ
דפוס וילנא (תרמ).

באר היטב

[illegible]

(לג) ושער ראשון. ברא"ש פרק התינוקות [הלכות מקואות סימן כז] והרשב"א בתורת הבית [הקצר בית ז שער ז לב, א] כתבו ב' טעמים בזה, חדא, כי הוא נוי להם ואינן מקפידות אלא עשאוהו במתכוין, משום הכי הרי הוא כאלו הוא מגופו של שער וכבגד צבוע שאין הצבע כדבר הנוסף אלא כעיקרו של בגד, שהרי מצינו טבילה לפרוכת אף על פי שהיה מתכלת וארגמן ותולעת שני, ועוד טעם שני לפי שאין ממשו של צבע בשער ועל הידים אלא מראיתו של צבע ולפיכך אינו חוצץ, ואינו דומה לדיו שחוצץ, דהתם איכא ממשות הדיו. ומסיק הרשב"א על זה וכן הנשים שמלאכתן לצבוע, יראה לי שאין אותו צבע שעל ידיהן חוצץ מן הטעם הזה שאין ממשו של צבע אלא מראיתו, ועוד שכל שמלאכתו בכך אינה מקפדת וכו', עכ"ל ונפקא מינה בין הב' טעמים באדם אחר שאינו מלאכתו בכך, דלטעם שאינו אלא חזותא בעלמא אינו חוצץ, אבל לטעם השני חוצץ. ומדכתב המחבר בשלחן ערוך וכן מי שהוא צובע וידיו צבועות אינו חוצץ, משמע **דאדם אחר שאינו צובע** אם ידיו צבועות **חוצץ**, מבואר דסבירא ליה דלא סמכינן אהאי טעמא לחוד:

לפי זה צ"ע במה שפסק בט"ז ס"ק י"ז בשם הרוקח [סימן שעז ד"ה ידות הכלים] דאם אשה נגעה ביורה או בקדרה ונתפחמה בבשר מעט דזה אינו קפידא אף על פי שמעט נדבק בבשר, עכ"ל, ומטעם זה הורה בט"ז להתיר באשה שטבלה ומצאה במקום [אחד בגופה שחוררית במקום] שנגעה בכותלי בית המרחץ שהיו שחורים מחמת עשן המרחץ, שאינה צריכה טבילה שנית, דדמיא להא שכתב הרוקח, והוא קל וחומר דהא ידיה [צריכין להיות נקיות יותר מגופה שידיה מגולות תמיד] והיא מקפדת על נקיותם יותר מגופה ואפילו הכי התיר הרוקח מטעם שאין בו ממשות אלא חזותא בעלמא, מכל שכן על הגוף ע"כ, דלפי מה שכתבו לא סמכינן להתיר מהאי טעמא לחוד, וכן מבואר בפרישה [אות יח] להדיא **דדוקא נקט** שצובעות הנשים, דאם לא כן הוי חוצץ בכל דהו כיון דמקפדת עליו, וכן מוכח בב"ח [עמוד קצ דיבור ראשון] עיין שם. ואפשר, כשנמצא על גופה שאינה מקפדת עליו כיון דאינו אלא צבע בעלמא, אבל כשנמצא בשאר מקומות הגלויים אין להקל אח"כ ראייתי במעדני מלך דף שט"ז [דברי חמודות נדה הלכות מקואות אות קכ] שהביא דברי רוקח אלו ומבאר דמתיר מטעם שאינה מקפדת על דבר מועט, עיין שם:

חכמת אדם שער בית הנשים כלל קיט

יא נשים הצובעות פניהם וידיהן לנוי או שמלאכתה הצביעה ותמיד נשארים ידיה צבועות וכן נשים העוסקות בקצבות וידיהם מלוכלכים תמיד בדם כיון שכל שאומנתן בכך אינן מקפדין הוי כמיעוט שאינו מקפיד ואינם חוצצים וכן אם נתפחמו ידיה או בשרה ביורה ובקדירה וכיוצא בהם כיון שאין שם ממש רק מראה בעלמא אינה צריכה טבילה שנית (ט"ז ס"ק י"ז) אבל נמצא עליה דם וחלב אף על פי שאומנתה בכך כיון שהם שני דברים אפשר דחוצץ (כדאיתא בזבחים צ"ח עמוד ב' ובמגן אברהם סימן קס"א ס"ק ז):

לבוש יורה דעה סימן קצח סעיף יז

צבע שצובעות הנשים על פניהן וידיהן ושער ראשן אינו חוצץ, שאין בו ממש אלא חזותא בעלמא, ועוד שהרי עשאוהו במתכוין לנוי להם ואינן מקפידות להסירו, ואדרבה שהרי חזרות ומתחדשות אותו תמיד לנוי, ואף על פי שצבע זה נתפשטת בכל השער או ברובה וכבר אמרנו דברובה אעפ"י שאינה מקפדת גזרו משום רוב המקפיד, שאני צבע כיון שהיא רוצה בה היא כגופה ועדיף מאינה מקפדת, דהוי כבגד צבוע שאין הצבע נחשבת לדבר נוסף שחוצץ אלא כעיקרו של בגד ואינו חוצץ, שהרי מצינו טבילה לפרוכת אף על גב שהיו בו צבעים תכלת וארגמן ותולעת שני. ואינו דומה לכחול שבעין והדיו דאמרינן דחוצצין יבשים, דשאני התם **שהכחול והדיו יש בהן ממש** וממש הדיו הוא המשחיר הכתם, אבל הכא אין כאן אלא המראה וחזותא בעלמא הוא. לפיכך גם הנשים שמלאכתן לצבוע אין אותו צבע שעל ידיהן חוצצת, שאין כאן ממשות של צבע אלא חזותא. וכי תימא מכל מקום כיון שאין כוונתה לנוי של עצמה מקפדת עליו, שכל שמלאכתו בכך אין דרך להקפיד, וכבר אמרנו דמיעוטו שאינו מקפיד לא גזרו, ואף על גב דשאר נשים שאינן צובעות דרכן להקפיד וכבר אמרנו שכל שדרך רוב העולם להקפיד אעפ"י שזו אינה מקפדת חוצץ, שאני הכא שגם שאר נשים שהן בני אותם אומנות אינן מקפידות. וכן הדין בשאר אומנות כגון מי שאומנותו להיות שוחט או קצב וידיו מלוכלכות תמיד בדם, אין הדם חוצץ לגבי ידיהו אף על גב דלשאר בני אדם חוצץ כדכתבנו בסעיף הסמוך הקודם, שאני הכא כיון שרוב בני אומנות זו אינן מקפדין אינו חוצץ לגבייהו.

לאו בקפידה תליא מילתא אלא כל עיקר אינו טעון ביאת מים עד כאן לשונו. ומכאן נוכל ללמוד להנ"ל:

יב

(כא) **שאלה** נשים שעושין להם שינים תחובות וכן נשים שחוששות בשיניהן מחמת שיש נקבים בשיניהן וכשסותמות הנקבים על ידי רופא בשעוה או עופרת שאין הרוח יכול לכנוס בהם אזי לא יכאוב להם השינים אם חוצצין בטבילה:

תשובה נראה לי דזה דומה למה שכתוב בסימן קצ"ח צבע שצובעות הנשים אינו חוצץ וכן מי שאומנתו בצבע אינו חוצץ והוא מדברי הרשב"א שכתב הטעם חדא כי נוי הוא להם אף על פי שצבע זה פשוט בכל השיער ורובו אף על פי שאינו מקפיד חוצץ כאן אינה מקפדת ורוצה להיות שם והרי הוא כאילו הוא מגופו של שיער ועוד שאין ממשו של צבע בשיער ועל הידים אלא מראיתו ואינו דומה לכתב שחוצץ שממשות הדיו בכתב וכן הנשים שמלאכתן לצבוע נראה לי שאין אותו צבע חוצץ ודומה לדם שעל בגדיו של טבח ורוב שערל בגדי מוכר רבב שאינו חוצץ עד כאן לשונו. וכן כתב הרא"ש וכן כתב בתשובת הרמב"ן סימן קכ"ד והנה בודאי מדבריהם מוכח דמה שכתב טעם ב' שאין ממשו של צבע אלא מראיתו הוא רק לסניף דהאמת כך הוא אבל באמת אף על גב שיהיה צבע שיש בו ממש אם עשוי לנוי אינו חוצץ דמאי שנא לנוי או מי שמלאכתו בכך שכתב להדיא רביה מדם שבבגד טבח ורוב והוא מזכחים צ"ח והתם מיירי שיש בו ממש ואפילו הכי אינו חוצץ משום דאינו מקפיד בכך ומה שכתב לנוי בודאי אינו מקפיד ואדרבה מחדשות תמיד אלא על כרחך דאינו אלא לסניף ועוד דהוצרך לטעם זה בצבע שעל רוב שיער דברובו אף על פי שאין מקפיד חוצץ ולכן הוצרך לכתוב משום שאין בו אלא חזותא נמצא דלנוי אם חופה רוב שיער או הגוף דוקא חזותא אינו חוצץ אבל אם אינו רק על מיעוט הגוף אף שיש בו ממש אינו חוצץ ובחזותא אף על פי שאינו לנוי יש לומר נמי דאינו חוצץ וכמו שכתב הט"ז ס"ק י"ב כדמוכח מרשב"א שכתב ועוד כיון דאינו אלא מראיתו של צבע ואינו דומה לדיו שיש בו ממש ואם תאמר דדוקא באין בו ממש והוא לנוי גם כן אם כן ממה נפשך לנוי אף יש בו ממש אינו חוצץ ואם אינו לנוי אף בחזותא חוצץ אלא ודאי משמע כט"ז ודלא כדרישה ופרישה שכתב וזה לשונו: צבע שצובעת כו' אין להקשות מאי שנא מכחול שחוצץ לעין דחוצץ אף על גב שהוא מתכשיטי נשים כדאמרינן לא כחל יש לומר דכחול יש בו ממש מה שאין כן צבע ודוקא שצובעת דבלאו הכי חוצץ כיון דמקפדת עד כאן לשונו. ולי נראה דמרשב"א מוכח כט"ז וגם מוכח להדיא דלנוי אפילו יש בו ממש אינו חוצץ כמו קצב ורוב ומכחול בלאו הכי לא קשה מידי כמו שכתב הדרישה ופרישה דכחול שבעין הוא לנוי אבל חוץ לעין לא הוי לנוי ונראה לי דהא כתב הש"ך ס"ק י"ד כוחלת לרפואה חוצץ ואם כשביל שתראה עיניה פורחות אין חוצץ הרי שיש חילוק בין לרפואה לנוי וכללא הוא דלנוי או שמלאכתו בכך אפילו יש בו ממש אינו חוצץ אבל מה שהוא לרפואה כמו רטיה ומארלאקן שכל זה ודאי מקפדת רק שאינה יכולה להסירה ולכן חוצץ ואינו דומה למלאכתו בכך שאינה מקפדת עליו כלל והראיה שאפילו כשאינה עוסקת במלאכה אינה מפקדת מה שאין כן מה שהוא לרפואה דמקפדת ורצונה להסיר רק שאינה יכולה ולכך הוצרך לטעם סכנה במארלאקן ולפי זה יצא לנו דשן תותבת אינו חוצץ כיון שהוא לנוי מה שאין כן כשסותמת הנקבים של השינים לרפואה זה חוצץ שהרי מקפדת עליו אם לא היה לה לרפואה וראיה גמורה לזה שכתב הרמב"ם בפרק י"ט מהלכות שבת וזה לשונו: ולא בשן שמנחת בפיה במקום שן שנפל ולא בשן של זהב שמנחת על שן שחור שיש בשינים אבל שן של כסף מותר מפני שאינו ניכר עד כאן לשונו. וקיימא לן דכל דבר שחוצץ בטבילה אסור לצאת בו ואם כן קשה למה מותר בשן של כסף אלא על כרחך דאינו חוצץ רק הטעם דמחכו עלה ולכן של כסף שאינו ניכר מותר ולכאורה מוכח דאף מה שסותמת נקבי השן נמי אינו חוצץ שהרי בשל כסף משמע אף שמונחת על שן שחור מותר וזה דומה לסתימת הנקבים אבל זה אינו דהתם הוא לנוי וכל לנוי אף שיש בו ממש אינו חוצץ מה שאין כן בסתימה שהיא לרפואה ואילו לא היה לה כאב שינים בודאי לא היתה סותמת ולכן חוצץ ואמנם בב"ח משמע גבי צבע שצובעות הנשים דדוקא תרתי בעינן לנוי וחזותא מה שאין כן כשיש ממש אפילו לנוי חוצץ ולי נראה דמרשב"א מוכח להדיא דליתא אלא כל לנוי אף שיש בו ממש אינו חוצץ וכן הוא באורח חיים סימן קס"א:

ומצאתי בתשב"ץ חלק ג' סימן נ"ח שכתב רביה דנומי אוון אינן חוצצין וזה לשונו: ואילו היו חוצצין היתה אסורה לצאת בהן כדין חוטין שבראשי בנות עד כאן לשונו. עוד כתב שם וזה לשונו: והצבע שצובעין ידיהן אינו חוצץ כדכתב רשב"א והביא רביה מפרסם ואינו ראה כל כך

דמצותן בכך מכל מקום הדין אמת שאין שם ממשות ובפרק הגזול מוכח שאין ממשו של צבע קיים וכן בנדה פרק האשה מוכח דצבע אינו חוצץ בטבילה עד כאן לשונו. הרי משמע להדיא דמטעם דאין בו ממש אינו חוצץ ואפילו אינו לנוי:

הועתק על ידי אצור החכמה

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן סב

ריסים מלאכותיים לענין חציצה בטבילה בע"ה. י"ג ניסן תשל"א. לרב אחד.

בדבר הריסים (איי לאשעס) שמדבקים בדבק חזק בתוך העפעפים של האשה לנוי, והוא באופן שא"א להסיר את זה אלא במשך זמן נופלים מעט מעט ומסדרים שוב כבתחלה אם הוא חציצה, הנה בצבע שצובעות הנשים על פניהן וידיהן ושער ראשן איתא בש"ע יו"ד סימן קצ"ח סעי' י"ז שאינו חוצץ, וכתב הרא"ש בהלכות מקואות סימן כ"ז כי הוא נוי להן ואין מקפידות אלא עשאוהו במתכוין, ולפ"ז גם העפעפים כיון שנעשין לנוי ועושין במתכוין אין להן לחצוץ, אבל הרא"ש שם כתב עוד טעם שאין בו ממש אלא חזותא בעלמא, שלכן אולי יש להסתפק דאפשר לא סמך על טעם דנוי לבד, בשלמא להט"ז ס"ק י"ז שמתיר באשה שנגעה ביורה ובקדרה אף באופן שמקפדת דהוא על ידיה מטעם שאין בו ממש דהוא טעם ב' של הרא"ש, הרי סובר שכל טעם לחודיה סגי להתיר שלא יחצוץ, אבל להסד"ט ס"ק ל"ג שכתב שהמחבר דכתב מי שהוא צובע וידיו צבועות אינו חוצץ משמע שבסתם אדם חוצץ אף שצבע אין בו ממש משום דסובר דאין לסמוך על טעם השני לבד, אפשר להסתפק שמא גם על טעם הראשון לחודיה אין לסמוך, אף שלא מובן קושיתו דהא איכא צבע שיש בו ממשות קצת כדיו דחוצץ משום דיש בו ממשות, וא"כ אפשר כוונת המחבר דבצובע אף בצבע שיש בו ממש אינו חוצץ דהא דיו הוא דבר שיש בו ממשות ואינו חוצץ בסופר שאומנתו לכתוב שאינו מפקיד כמפורש בסד"ט גופיה בס"ק ל"ד, וגם דם הא חוצץ כמפורש בזבחים דף צ"ח ע"ב, וא"כ צריך לומר לטעם הב' שג"כ יש לו קצת ממשות וכשהוא טבח אינו חוצץ כדאיתא ואיפסק ברמ"א, ופשוט שכן מפרש הט"ז, אבל עכ"פ להסד"ט שסובר דעל טעם השני אין לסמוך יש להסתפק גם על טעם הראשון לחודיה אולי אין לסמוך. אבל מהא שהקשה הרא"ש בסימן כ"ו על טבעת דחוקה אמאי חוצצת ותיירץ בשם הראב"ד לפי שמקפדת להסירו בשעת לישנה, הרי חזין שסובר הרא"ש דעל טעם הראשון לחודיה יש לסמוך לדינא, וגם הסד"ט בס"ק מ"ד הביא מספר אליהו רבה בשם הרש"ל דטבעת באנשים אינו חוצץ מהאי טעמא שאין עושין מלאכות כאלו שיצטרכו להסיר הטבעת, וכן רצה להתיר באשה שאין דרכה ללוש, אך שמסיק דכיון דהרבה נשים צריכות להסיר בשעת לישנה וחוצץ אצלן אפשר לא פלוג בכל הנשים ואף באנשים אפשר לא פלוג בשביל טבעת דיש בו אבן דמקפידין להסיר בשעת מלאכה, ומסיק דבטבילה ושמשה אפשר יש להקל עיין שם, הרי דגם הסד"ט סובר דטעם שהוא לנוי ויופי כשאין שום צורך להסיר אינו חוצץ, וכ"ש בעפעפים שאינה יכולה להסיר. אבל נראה דכשהתחילו כבר ליפול הוא חוצץ עד שיפלו כולן דמסתבר דכשהתחילו ליפול אין חלק הנשאר דבר נוי, ואם אף כשיפול איזה חלק יהיה חלק הנשאר דבר נוי גם אז אינו חוצץ וצריך להודיע זה בברור. אך אף שלדינא יש להתיר הייתי אומר שלא תעשה זה האשה ליתרון יפוי אלא אם הוא באופן שבלא זה יש לה לחוש שתהא מאוסה לבעלה יש להתיר, וכ"ש כשכבר עשתה שא"א לה להסיר שיש להתיר לטבול. והנני ידידו, משה פיינשטיין.

בחציצה לענין נטילה, כי יש אומרים שאין שייך חציצה לנטילה, אבל העקר בסברא הראשונה: **ב. (יא) יכל דבר שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ.** היה דרכו של זה להקפיד וזה אין דרכו להקפיד, ^(כ) למי שדרכו להקפיד חוצץ, למי שאין דרכו להקפיד אינו חוצץ. כיצד, היה אחד צבע (יב) ^[ד*] והיו ידיו צבועות, (יג) אין הצבע חוצץ על ידיו אף על פי שיש על ידיו ממשות של צבעונים. לא היה צבע, אם היו ידיו צבועות ויש ממש הצבע על ידיו, הרי זה חוצץ, (יד) שהדיו ^(ו) היבש חוצץ והלח אינו חוצץ. וכן הנשים שדרכן לצבע ידיהן לגוי וכיוצא בזה, אין אותו צבע חוצץ. (טו) גלדי מכה שעל ידיו, (טז) אם אינו מקפיד עליו אינו חוצץ, (ספר התרומה): **ג. הצריך (יז) להסיר הטבעת מעל ידו בשעת נטילת ידים (יח) ואפלו הוא רפוי (בית יוסף), ואפלו אינו מקפיד עליו בשעת נטילה, הואיל ומקפיד עליו (יט) בשעה שעושה מלאכה שלא יטנפו (הרא"ש פרק תינוקת).** ונהגו קצת להקל אם הוא רפוי, אבל יש להתמיר, כי אין אנו בקיאים איזה מקרי רפוי: **ד. ישעור נטילת ידים, כל היד (כ) עד הקנה של ידוע, ויש אומרים עד מקום חבור האצבעות לכף היד, (כא) ^[ח*] וראוי לנהג (כב) בדעת הראשון:**

שערי תשובה

(כ) למי שדרכו להקפיד. ואם במקום זה אנשי המקום מקפידים ובמקום אחר אין מקפידים, כתב בכרכי יוסף שאם רבא דעלמא מקפידים בטל מקום זה לגבי רבא דעלמא כמו שכתב בפרי חדש יורה דעה סימן קיג: (ג) תבש. עין באר היטב מה שכתב אם הוא טבח כו', עין

רוע. פרוש, תפך אחר השלמת היד מקרי קנה של ידוע: **י. הראשון.** ונתנה בתחלה

באר הגולה

ב ^[ד*] והיו ידיו צבועות וכו'. עין במשנה ברורה שרופה לומר, מקצת ממקום הנטילה וכו', וכן כתב הגר"ז, וכן משמע קצת להמעיין בבית יוסף בטור יורה דעה סימן קצח כמה שהביא שם בשם הרשב"א לענין נשים שצובעות שער ראשן לגוי, שכתב שם, אף על פי שצבע זה פושט בכל השער, ורבו שאין מקפיד עליו חוצץ וכו', עין שם, והרי היא אינה גורעת משאר בעלי אמונות שרגילין בכך, ואפלו הכי אי לאו סברתו דמתכונות לכתחלה לזה ורוצות בכך, עין שם, היה חוצץ. אחר כך מצאתי שכן כתב הגר"ז בהדרא, דגם בענינונו אם היה על רבו חוצץ. והנה בחיי אדם כתב דלענין צובע וכהאי גוונא שאר בעלי אמונות, אפלו אם הוא מכסה כל היד אינו חוצץ, ולא ידעתי מקורו, ואולי שטעמו, דבענין זה לא שייך לגור רבו שאין מקפיד משום רבו המקפיד ונזהר הטעם שחוצץ, כדאימא בעריכין פרק קמא, דלא שכיח בהו הקפדה כיון שרגילין הכל בכך, או אולי כיון דרגילין לילך כן תמיד, כגופיהו דמי ולא שייך חציצה על זה. אבל כל זה הוא דבר חדש ולא מצאתי בפוסקים רמז לזה. ומה שכתבתי עוד במשנה ברורה דלענין נשים שדרכן לצבע ידיהן לגוי וכו', כן מוכח לפי סברת הרשב"א הנ"ל ופסק שם ביורה דעה סימן קצח סעיף יז פותה, עין שם ובש"ך סעיף קטן כא. ולפי זה אינו מדקדק קצת לשון השלחן ערוך כמה שכתב, וכן הנשים וכו', הא לענין נשים עדיפא דאפלו צבוע כל היד אין שייך חציצה:

ד ^[ח*] וראוי לנהג וכו'. מלשון זה משמע דמצד הדין יש להקל בדעה שניה, דהוא דעת הרבה פוסקים, רש"י ותוספות והרא"ש ועוד

אוצר החכמה

והוא הדין שחוררית שאין בה ממש אינה חוצצת [אחרונים]. ומי שכותב תדיר, אפלו יש ממשות של דיו יבש על אצבעותיו אינו חוצץ, דהרי אין דרכו להקפיד על זה [אחרונים]: **(טו) גלדי מכה.** הנינו ריר היוצא מן המכה ומתבש ונעשה גלד [מב"ס], ויש מפרשים דהוא שחין שנתרפא ועלה עוד למעלה ויש עליו גלדי: **(טז) אם אינו מקפיד.** להסירו מעל ידיו מפני שהוא מצטער בנטילתו וכן מסיק במאמר מרדכי. עין שם, ועין באלה רבה ובשאר אחרונים: **ג (יז) להסיר הטבעת.** משום חציצה: **(יח) ואפלו וכו'.** רופה לומר, אף שהמים באים להאצבע מפל מקום יש להסיר, משום שאין אנו בקיאים איזה מקרי רפוי, וכדלקמה, וכדיעבד עלתה לו נטילה ברפוי, והוא ששפף עליה רביעית בבת אחת, כמו שכתוב לקמן בסימן קסב סעיף ט: **(יט) בשעה וכו'.** ומסקי האחרונים, דדוקא אשה שדרכה להקפיד להסיר הטבעת בשעת מלאכה והנינו בשעת לישה, אבל איש שאין דרכו להקפיד להסירו בשעת מלאכה, כי אין דרכו ללוש, אין צריך להסיר אותו בשעת נטילה אפלו אם אינו רפוי, רק אם יש בו אכן טוב שגם איש דרכו להקפיד להסיר בשעת נטילה שלא יתלכלך מהמים, אז יש לחוש להסירו משום חציצה: **ד (כ) עד הקנה וכו'.** רופה לומר, עד סוף פסת היד, שהוא מקום חבור היד והקנה: **(כא) וראוי לנהג וכו'.** רופה לומר, אף דמדינא מי שירצה להקל בדעה שניה אין מוחין בידו, דכל ספק בנטילת ידים לקלא, וכדלעיל בסימן קס סעיף יא, מפל מקום "לכתחלה ראוי להתמיר בדעה הראשונה, וכן נוהגין העולם. ובספר עצי אלמגים הוכיח שהרבה גדולי ראשונים סוברים כן, ויש לזהר מלהקל בזה, עין שם, ועין בבאור הלכה (אות ה): **(כב) בדעת הראשון.** ומשמע דבשעת הדחק שיש לו מים בצמצום, יוכל לסמך על דעת המקלין. וכתבו האחרונים, דאם

שער הציון

דכשלה דעתו אצל כל אדם, וגם בלאו הכי דעת האליה רבה בשם הפ"ח והט"ז לקים המנהג להקל בסתם טיט אפלו שלא כנגד תבשר, ונכל לסמך על דבריהם להקל על כל פנים בזה כנגד תבשר: **ב יב.** עין באור הלכה (אות ד): **יג.** מבאור הגר"א: **יד.** ומה שכתב הט"ז בענין זה כבר דחו האחרונים, עין באלה רבה ובשאר אחרונים:

באר היטב

אוצר החכמה

ז. תבש. ומי שכותב תדיר אין הידי חוצץ, לחם חמודות, מגן אברהם. אם הוא טבח ומוכר שמן ויש דם ושמן על ידו, אינו חוצץ בנטילת ידים. מזהל שנתיבש דם המילה בידיו אינו חוצץ הלכות קטנות חלק א סימן כ, ועין יד אהרן: **מ. רפוי.** ורש"ל כתב דאין להתמיר כלל בנטילת ידים באנשים אם לא שיש בו אכן טוב, מגן אברהם ט"ז וכן כתב בספר גן המלך סימן (קכב) [קכג], ועין בספר מעיל שמואל סימן יח:

משנה ברורה

דהינו דוקא בטיט היוצרים או בטיט יבש, אבל בטיט לח או בעפר שתחת הצפרן כנגד הבשר שאינו נדבק כל כך אין להתמיר, ובפרט אם כל היום אין דרכו להקפיד, רק כשמגיע לנטילה: **ב (יא) כל דבר וכו'.** הינו, אם הוא במעוטו דוקא, אף על גב דכבר זכר זה המחבר בסוף סעיף הקודם, כפלו כאן, משום דכל הסעיף זה הוא דברי הרשב"א ממש, כמוכא בבית יוסף, ורצה להעתיקו בלשונו: **(יב) והיו ידיו צבועות.** רופה לומר, "מקצת ממקום הנטילה, דאלו היה רבו, הא קמא לן דאפלו אינו מקפיד חוצץ. אכן בסיפא לענין נשים שדרכן לצבע ידיהן לגוי, שם אפלו כל ידיהן צבועות נמי, כיון שמתכונות לעשות כן ורוצות בזה, הרי הוא כגופן ממש ולא חיצוי: **(יג) אין הצבע וכו'.** וכן אם הוא טבח ויש דם על ידיו, אינו חוצץ, וכן אם היה מוכר שמן ויש שמן על ידיו, אינו חוצץ, אבל אחר שהיה ממשות דברים אלו על ידיו, חוצץ [אחרונים]. ואם היה טבח ומוכר שמן ויש דם ושמן על ידיו, גם כן מצדד המגן אברהם להקל דאינו חוצץ: **(יד) שהדיו וכו' והלח אינו חוצץ.** רופה לומר, "כמו התם גבי דיו שהלח אינו חוצץ מטעם שנמחה במים ומי הנטילה מגיעין לגופו, הוא הדין לצבעים שהם כמו דיו, דוקא שמששו עליו, הא אם אין בו ממש רק חזותא של צבע בעלמא אין שייך חציצה.

והוא הדין שחוררית שאין בה ממש אינה חוצצת [אחרונים]. ומי שכותב תדיר, אפלו יש ממשות של דיו יבש על אצבעותיו אינו חוצץ, דהרי אין דרכו להקפיד על זה [אחרונים]: **(טו) גלדי מכה.** הנינו ריר היוצא מן המכה ומתבש ונעשה גלד [מב"ס], ויש מפרשים דהוא שחין שנתרפא ועלה עוד למעלה ויש עליו גלדי: **(טז) אם אינו מקפיד.** להסירו מעל ידיו מפני שהוא מצטער בנטילתו וכן מסיק במאמר מרדכי. עין שם, ועין באלה רבה ובשאר אחרונים: **ג (יז) להסיר הטבעת.** משום חציצה: **(יח) ואפלו וכו'.** רופה לומר, אף שהמים באים להאצבע מפל מקום יש להסיר, משום שאין אנו בקיאים איזה מקרי רפוי, וכדלקמה, וכדיעבד עלתה לו נטילה ברפוי, והוא ששפף עליה רביעית בבת אחת, כמו שכתוב לקמן בסימן קסב סעיף ט: **(יט) בשעה וכו'.** ומסקי האחרונים, דדוקא אשה שדרכה להקפיד להסיר הטבעת בשעת מלאכה והנינו בשעת לישה, אבל איש שאין דרכו להקפיד להסירו בשעת מלאכה, כי אין דרכו ללוש, אין צריך להסיר אותו בשעת נטילה אפלו אם אינו רפוי, רק אם יש בו אכן טוב שגם איש דרכו להקפיד להסיר בשעת נטילה שלא יתלכלך מהמים, אז יש לחוש להסירו משום חציצה: **ד (כ) עד הקנה וכו'.** רופה לומר, עד סוף פסת היד, שהוא מקום חבור היד והקנה: **(כא) וראוי לנהג וכו'.** רופה לומר, אף דמדינא מי שירצה להקל בדעה שניה אין מוחין בידו, דכל ספק בנטילת ידים לקלא, וכדלעיל בסימן קס סעיף יא, מפל מקום "לכתחלה ראוי להתמיר בדעה הראשונה, וכן נוהגין העולם. ובספר עצי אלמגים הוכיח שהרבה גדולי ראשונים סוברים כן, ויש לזהר מלהקל בזה, עין שם, ועין בבאור הלכה (אות ה): **(כב) בדעת הראשון.** ומשמע דבשעת הדחק שיש לו מים בצמצום, יוכל לסמך על דעת המקלין. וכתבו האחרונים, דאם

משנה מסכת מקוואות פרק ט

משנה א - אלו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הכנות רבי יהודה אומר של צמר ושל שער אינם חוצצין מפני שהמים באין בהם:

משנה ב - קלמי הלב והזקן ובית הסתרים באשה לפלוף שחויץ לעין וגלד שחויץ למפה והרטיה שעליה ושרף היבש וגלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפרן והמלמולין וטיט הינו וטיט היוצרים וגץ יוני אינהו טיט הינו זה טיט הבורות שצאמר (תהלים מ') ויעלני מבור שאון מטיט הינו טיט היוצרים כמשמעו ר' יוסי מטהר בשל יוצרין ומטמא בשל מרקה וגץ יוני אלו תדודות הדרכים שאין טובלין בהן ולא מטבילין אותן ושאר כל הטיט מטבילין בו כשהוא לח ולא יטבל באבק שעל רגליו לא יטבל את המקמוס בפחמין אלא אם כן שפשוף:

משנה ג - אלו שאין חוצצין קלמי הראש ובית השחי ובית הסתרים באיש רבי אליעזר אומר אחד האיש ואחד האשה כל המקפיד עליו חוצץ ושאין מקפיד עליו אין חוצץ:

משנה ד - לפלוף שבעין וגלד שעל המפה ושרף הלח ולכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפרן וצפרן המזלזלת כשות של קטן לא טמא ולא מטמא קרום שעל המפה טמא ומטמא:

תוספתא מסכת מקוואות פרק ו

צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר הרי אלו חוצצין

ספר אור זרוע חלק א - הלכות נדה סימן שסג

כל דבר החוצץ הנמצא על בשרה אם מקפד עליו חוצץ וא"ל אינו חוצץ. וראי' לדבר דתנן פ' אלו חוצצין. ואלו שאינן חוצצין צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן אלמא דלפעמים צואה שעל בשרו אינה חוצצת. והא דתנן צואה שתחת הצפורן אינה חוצצת קשה עלה מההיא דתוספתא דתניא ס"פ ארץ הכותים צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן אפי' כנגד הבשר הרי אלו חוצצין. אלמא שצואה תחת הצפורן חוצצת. ויש לפרש מתני' דקתני דצואה שתחת הצפורן אינה חוצצת היינו כנגד הבשר. ושלא כנגד הבשר חוצצת. ופ' הרב רבינו אליעזר ממיץ. דכנגד הבשר היינו כעין שחרורית הנראית בין בשר לצפורן כשחתך הצפורן בשוה לבשר. אבל אם ה' הצפורן בולט חוץ לבשר והצואה תחת הצפורן חוץ לבשר אז חוצץ שעל זה דרך אדם להקפיד. וצואה שתחת הצפורן לא שדבוק שם מאותם השנויים בתוספתא שחוצצין. שאותם חוצצין אפי' כנגד הבשר כדתני' להדיא. דטיט והבצק שתחת הצפורן אפי' כנגד הבשר הרי אלו חוצצין. אלא היינו שחרורית שכן דרך כל שעה שיש שחרורית בין צפורן לבשר כההיא דר"פ הנודר מן המבושל דאמר ר' יהודה ור' יוסי חד אכיל דייסא באצבעתיה וחד אכיל בהוצא וא"ל דאכיל באצבעתיה לדאכיל בהוצא עד מתי אתה מאכילני רוקך א"ל דאכיל בהוצא לדאכיל באצבעתיה עד מתי אתה מאכילני צואתך והיינו בשחרורית שבין בשר לצפורן כדפרישית:

הר"ן על הרי"ף מסכת שבועות דף ו עמוד ב

ואמרינן בתוספתא צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר הרי אלו חוצצין ומש"ה נהגו נשי דילן לגזוז צפרניהם בשעת טבילה ולהסיר הלכלוך משם כדי שלא תבאנה [לידי ספק] מה הוא כנגד הבשר ומה הוא אינו כנגד הבשר ומה היא צואה ומה טיט ובצק:

הלכות נדה לרמב"ן פרק ט

יב. הרצועות שבראשי הבנות חוצצות, וכן לפלוף שחויץ לעין, וגלד שחויץ למכה, והרטיה שעליה, וגלדי צואה שעל הבשר, בצק שתחת הצפורן והטיט אפילו נגד הבשר, וצואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר, הרי אלו חוצצין, לפיכך נהגו שיהו נוטלות צפרניהן בשעת טבילה מפני שאינן בקיאות לכוון כנגד הבשר ושלא כנגדו.

רבינו ירוחם - תולדות אדם וחווה נתיב כו חלק ה דף רכד טור ד

בצק שתחת הצפורן חוצץ אבל צואה שתחת הצפורן או צפורן המדולדלת אינם חוצצין ומפרש בתוספתא צואה שלא כנגד הבשר חוצץ פירוש כשהצפורן גדול מבשר האצבע ויש צואה תחתיו בכל אורך הצפורן הצואה יוצאה כנגד חוץ שלא כנגד הבשר ובצק אפי' כנגד הבשר חוצץ ונהגו הנשי' לחתוך הצפרנים וליטלם בשעת טבילה לפי שאינם בקיאות אי זו נקרא כנגד הבש' או שלא כנגד.

בית הבחירה (מאירי) מסכת מקוואות פרק ט

לכלוכי צואה שעל בשרו ר"ל חלאת הזוהמא והיא לחה וצואה שמתחת הצפורן שהיא גם כן מן הזיעה המתלקטת שם מצד החכך שאדם חוכך בשרו בצפרניו, ובתוספתא פירשוה דוקא במה שכנגד הבשר כמו שנבאר למטה והרבה מן הפוסקים ראיתי שפסקוה כתוספתא וראוי לחוש לדבריהם אלא שיש לפקפק שהרי כשהיא בין צפורן לבשר יראה שהיא מהודקת יותר מאותה שהיא למעלה מן הבשר ואף גדולי המחברים לא הביאו תוספתא זה כלל.

רמב"ם הלכות מקוואות פרק ב

הלכה א

אלו חוצצין באדם: לפלוף שחוץ לעין, וגלד שחוץ למכה, והדם יבש שעל גבי המכה, והרטייה שעליה, וגלדי צואה שעל בשרו, **ובצק או טיט שתחת הציפורן**, והמלמולין שעל הגוף, וטיט היון וטיט היוצרים וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפילו בימות החמה כל אלו חוצצין, ושאר כל הטיט כשהוא לח אינו חוצץ שהרי נמחה במים וכשהוא יבש חוצץ.

הלכה יד

ואלו **שאינן חוצצין** באדם: קלקלי הראש ובית השחי ובית הסתרים שבאיש, ולפלוף שבעין, וגלד שהעלתה המכה, ולכלוכי צואה שעל בשרו, **וצואה שתחת הציפורן**, וציפורן המדולדלת, וכשות הקטן והוא השיער הדק שעל בשרו, כל אלו אינן חוצצין.

דעת הסמ"ג והסמ"ק

ספר מצוות גדול לאוין סימן קיא

תניא בתוספתא דמקוואות (פ"ו ה"ה) הצואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר הרי אלו חוצצין, ופיר(ו)ש רבינו תם בתשובה אחת שמדבר בטיט הדומה לבצק **שנדבק מאד** כגון טיט של יוצרים אבל לא בטיט אחר וצואה, תדע שהרי תנן במסכת מקוואות (פ"ט מ"ד) אלו שאינן חוצצין לכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן. עוד אומר רבינו יעקב דאפילו בטיט ובצק אם יש ממנו כל כך מעט שאין מקפיד מיעוטו שאינו מקפיד אין חוצץ:

תוספות מסכת נדה דף סז עמוד א

לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ - דדוקא שבתוך העין מפני שהדמעה שבעין מלחלחתו ואינו מניחתו להיות יבש אבל לפלוף חוץ לעין אפי' לח חוצץ והכי משמע במסכת מקוואות פ"ט (מ"ב) דגבי אלו חוצצין קתני לפלוף שחוץ לעין וגבי שאין חוצצין קתני לפלוף שבעין ולא מפליג בין לח ליבש אלא בין חוץ לעין לתוך העין והיינו בלח דיבש בעין נמי חוצץ **וצואה שתחת הצפורן יבשה חוצץ** והא דתנן התם במס' מקוואות גבי ואלו שאינן חוצצין בטבילה לכלוכי צואה שעל הבשר וצואה שתחת הצפורן (וצפורן המדולדלת) מ"ירי בלח דומיא דלכלוכי צואה שעל הבשר דאי ביבש אמאי לא חייצי ועוד דלעיל גבי ואלו חוצצין קתני גלדי צואה שעל בשרה ובצק שתחת הצפורן.

ספר מצוות קטן מצוה רצג

וצואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר, שנינו בתוספתא (דמקוואות פ"ו) דחוצצין ואף על גב דבמשנה אמרינן (מקוואות פ"ה) ואלו אין חוצצין לכלוכי צואה וצואה שתחת הצפורן מחלק ר"ת בין נדבקות לשאינה נדבקות גם אומר כי אפי' בנדבקות אם אינה מקפדת אין לה לחוש.

הלכות מקוואות למרדכי (שבועות) רמז תשמז

וצואה שתחת הצפורן סיפא מיירי בלח דאי ביבש היינו גלדי צואה ובצק שחוצצין:

דעת הרשב"א בחידושי

חידושי הרשב"א מסכת חולין דף קז עמוד א

הא דאמרין לעיל כל דבר שחוצץ בטבילת הגוף חוצץ בטבילת ידיים לחולין, יש מי שאומר דצואה שתחת הצפורן חוצצת בין בטבילה בין בנט"י ומביאין ראיה לדבריהם מדתניא בתוס' דמס' מקוואות בפ' ארץ הכותים הטיט והבצק שתחת הצפורן הרי אלו חוצצין, אבל רבותינו בעלי התו' זצ"ל אמרו דלעולם אינו חוצץ לא בטבילת הגוף ולא בנט"י וטעות הוא ביד מי שאמר כך דהכי תנן בפ"ט דמס' מקוואות אלו חוצצין באדם וכו' עד ובצק שתחת הצפורן וטעמא דבצק משום שמהודק ודבק הרבה, אבל צואה כל שעה אדם נוטלה לפי שהיא מסרחת וכשהיא שם אינה מהודקת וא"ל לה לחוץ, ותוספתא דקתני הטיט והבצק היינו טיט של יוצרים או של בנאין שנדבק יפה כמו בצק ודומיא דבצק קתני אבל צואה שאינה מהודקת לא.

תורת הבית הארוך בית ו שער ה

וצואה שתחת הצפורן אינה חוצצת שאין אדם מקפיד עליה ועוד שאינה מהודקת כל כך ותנן במקוואות (פ"ט) אלו שאין חוצצין באדם צואה שתחת הצפורן אינה חוצצת. שאין חוצצין אלא הדברים שהן נדבקים ביותר שמונעין ביאת המים כטיט היון וכיוצא בו.

תורת הבית הארוך בית ז שער ז

צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר והטיט והבצק שתחת הצפורן הרי אלו חוצצין. ועוד שנינו שם האבר והבשר המדולדלין באדם הרי אלו אין חוצצין. רבי יונתן בן יוסף אומר צפורן שפרשה רובה הרי זו אינה חוצצת. כוחל שחוץ לעין כבר איפסיקא הילכתא כאן בשמעתין דפרק תינוקת שאינו חוצץ לבעל אלא לטהרות בלבד. פירוש צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר כגון שהצפורן גדול ועודף על הבשר.

תורת הבית הקצר בית ז שער ז

הטיט והבצק שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר, וצואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר, הרי אלו חוצצין. איזהו שלא כנגד הבשר היה הצפורן גדול ועודף על הבשר ונמצאת צואה בצפורן תחת אותו מקום שעודף על הבשר זהו שלא כנגד הבשר. לפיכך נהגו בנות ישראל ליטול צפרנים בשעת טבילה, מפני שאינן בקיאות לכוין כנגד הבשר ושלא כנגד.

מאמר מרדכי קס"א ב'

ולכן נ"ל דהרשב"א ז"ל בתורת הבית הארוך חזר בו ממ"ש בחידושו ושם כשכתב מ"ש בחידושו לא היה גורס בתוספתא צואה שתחת הציפורן כל עיקר הנראה מפשט לשונו ואח"כ כשחיבר תורת הבית הארוך נזדמנה לו תוספתא הנזכרת ולכן לא נחלק שם על המפרשים כמו שנחלק בחידושו והדבר צריך תלמוד

חציצה מחמת הצפורן עצמה

ספר אור זרוע חלק א - הלכות נדה סימן שסב

לשון אבי העזרי תנן פ' בתרא דמקוואות כל ידות הכלים שהן ארוכים ועתיד לקוצצן מטבילין עד מקום מידה ר' יהודה אומר עד שיטבול את כולו מפני החתך. ודוגמתו פרק בהמה המקשה מייתי לה וגרסי' דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר כו' ומפרש התם דר' מאיר משום דכל העומד ליחתך כחתוך דמי. וקשה לאב"י העזרי כיון דמקפיד עליו לחותכן ולקוצן ה"ל במקום שרצה לקוצן

מיעוט המקפיד וק"ל פ' בתרא דנדה ופ' קמא דעירובין ופ"ק דסוכה ופ' הערל דגזרו על מיעוט המקפיד משום רובו המקפיד. ונראה בעיני דיש לחלק דחציצה לא שייכא אלא בדבר שאינו מגופו ונראה לכולם כגון בצק שתחת הצפורן ומקפיד אפי' כנגד הבשר אבל צפורן עצמה בלא בצק אפי' גדולה שעתיד לחותכה ופורחת ועולה מכנגד הבשר אינה חציצה. ולר' מאיר מטביל עד מקום שעתיד לקוץ ולר' יהודה מטביל את כולו. וכן בשערו העומד ליגזז והלכה כר' יהודה. ועד"ז יש לפרש כל חציצות השנויים פ"ט ופ"י דמקואות וכן הא דאמר בנדה פ' בתרא דעצם בין שיניה חוצץ מפני שאין מגופה [שפיר] יתכן שנראה מבחוץ במקום שתחוב. וכן בהדחת קמטים חיישין דילמא דבוק שם דבר חוצץ משא"כ בידות הכלים וצפורן.

הלכות מקואות למרדכי (שבועות) רמז תשנא

גם כתב משם הגאונים דוקא בצק שתחת הצפורן חוצץ אבל הצפורן עצמו אין חוצץ ואפי' אם היתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועובר מכנגד הבשר אינה חוצצת וטעמא משום דהצפורן הוי מגוף האדם

ספר התרומה הלכות נדה סימן קד

וצריכה לחתוך צפרניה וכן הוא מנהג ונראה דהיינו טעמא משום הטיט שתחת הצפרנים אבל משום הצפורן שהוא גדול יותר מדאי חוץ לבשר ועתיד לקוצצו בלאו הכי וחוצץ אין נראה טעם זה. שהרי שערות ראשו שגדולין יותר מדאי ועומדין ליקצץ והלא אין רגילות לגלחן בשעת טבילה ועוד אמרינן במסכת מקואות ומייתי לה פרק בהמה המקשה כל ידות הכלים שעתיד לקצצן מטבילין עד מקום המדה וחכמים אומרים עד שיטבול כולו **אלמא אין העודף חוצץ** מיהו מורי רבי' מוקי לה בידות הכלים שהן בחליות כגון שלשלת ברז' שהוא בטבעות קטנות משום דקשיא ליה מאי טעמא דר' מאיר דאמר עד מקום מדה והלא העודף שאינו מטביל הוא לעיקר כלי ולא באו שם מים אבל אי בחליות מיירי שפיר והא דתנן התם בסיפא שלשלת דלי גדול ד' טפחים ושל קטן עשרה מטביל עד מקום המדה ר"ט או' עד שיטביל לכל הטבעות מכל' דת"ק סבר אינו צריך להטביל עד חצי הטבעות עד מקום שעתיד לקוצצו ומפ' מורי רבינו בטבעת של דלי שקושרין בו החב' להורידו לבור ואותו טבעת עשוי בחליות מטבעות קטנות, מ"מ נראה דמנהג שחותכין הצפרנים בשעת טבילה אינו אלא מפני הטיט שתחת הצפורן דומיא דשערות ארוכות שאין מנהג לגלחן בשעת טבילה ואם כן אם אירע טבילה בחוה"מ שאז חופפת עצמה בחמין ואסור לחתוך צפרני' במועד סגי לנקר בטוב ולחצות הטיט שתחת הצפורן והבא להחמיר יחתוך צפרניה בשיניה או דרך שנוי דבמועד קטן (י"א ע"ב) אמרינן דאינו אסור אל בגנוסתרי במספרים. ושמא הוא הדין בסכין כי רגילות הוא לגלחן בסכין או שפחתה גויה מגלחם לה וכן נכון לעשות ואף על גב דאמירה לגוי שבות בהלכות מועד הכא במקום מצוה שרי ויותר טוב בענין זה משתעשה היא בעצמה.

ראבי"ה תשובות וביאורי סוגיות סימן אלף קט

וצריך מקודם לנקות ידיו משום חציצה, דכל דבר החוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים לחולין ובקידוש ידים ורגלים במקדש. והם בצק שתחת הציפורן וכל כל הני דמיתני במסכת' מקואות (פ"ט) לגבי חציצת טבילה. ולכן צריך לגלח ציפורניו תדיר שלא יעברו בשר וגבינה תחת הציפורן. ואף על גב דתנן (שם מ"ד) צואה שתחת הציפורן אינה חוצצת, הא תניא עלה בתוספתא דמקואות (פ"ו ה"ה) בד"א שכנגד הבשר אבל שלא כנגד הבשר חוצץ אבל בצק אפילו כנגד הבשר חוצץ, דהוי מיעוט המקפיד. ואם ציפורניו הם גדולים **מותר וינקם תדיר**.

ראב"ן נדה סימן שכו

ואמר ר' יצחק דבר תורה רוב שערותיו קשורות אחת אחת ומקפיד על בלבול שערותיו ועתיד ליטלן חוצץ וחכמים גזרו על רובו שאינו מקפיד ועל מיעוטו דמקפיד. וכן צריכה לחתוך צפורני ידיה ורגליה דכיון דעתידה ליטלן חייצי השתא.

הראש"ס והרשב"א וכיון דאינה מקפדת בך אלא אדרבה עושה חמיד כזוונה
היא ליה מיעוטו ואינו מקפיד לאינו חוץ"ס וכן מי שאומנותו וכו' כלומר
וכן בזה אע"ג דאינו לניו אלא אדרבה מתגנית בצנע זה אפילו הכי כיון
לדאמנותו בך אינו מקפיד בך היא ליה מיעוטו ואינו מקפיד:

יז צואה שתחת הציפורן וכו'.

בפ"ט דמקואות מן גבי אלו חולצין
בזק שמתח הציפורן וגבי אלו שאינן
חולצין צואה שמתח הציפורן והראש"ס
בפרק מינוקם לאחר שהצא משנה זו כתב

חוספתא צואה שמתח הציפורן שלא כנגד הבשר והבזק שמתח הציפורן אפילו
כנגד הבשר הרי אלו חולצין ע"כ נראה דס"ל דלחוספתא הא דמתן בפתח בזה
שמתח הציפורן חוץ אפילו כנגד הבשר חוץ וצואה שמתח הציפורן אינה חולצת
דוקא כשהוא כנגד הבשר אבל שלא כנגד הבשר אפילו צואה חולצת וכן הם
דברי רבינו: **אב"ד** קשה דא"כ לא הו"י ספא דומיא דרישא דברינא מן דבזק
לעולם חוץ אפילו כנגד הבשר וספא דצואה אינה חולצת לא מיירי אלא כנגד
הבשר ומו דהוה ליה לתנא דמתניתין לחלק מיינה וציה צואה בין כנגד הבשר
לשאניו כנגד הבשר וזאת היא דעת הרמב"ם שפסק כהם מתניתין דלא
מחלק אלא בין בזה וטעם דחוץ וצין צואה לאינה חולצת ולא חילק בין כנגד
הבשר לשלא כנגד הבשר ודחה חוספתא זו מהלכתא: **אב"ד** למאי שכתב
הסמ"ג (לאין קיד דף לה ע"ד) בשם רבינו חס התייבז זה ח"ל תניא בחוספתא
דמקואות הצואה שמתח הציפורן שלא כנגד הבשר והבזק שמתח הציפורן
אפילו כנגד הבשר הרי אלו חולצין ופירש ר"ם בחשונה אחת שמדבר בטיט הדומה
לצנץ שנדבק מאוד כגון טיט של יונקים אבל לא בטיט אחר וצואה מדע שהרי
מתן בחסכת מקואות אלו שאין חולצין לכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שמתח
הציפורן עכ"ל: **וי"ש** לדקדק אדכרינן שצא לפרש הסיפא דטיט וצנץ דטיט
דומיא דבזק וסיים אבל לא בטיט אחר וצואה דלאיזה נורח הזכיר כאן צואה
וחו דקאמר מדע וכו' ומציא ראייה מצואה למה שפירש בטיט. ונראה דעיקר
ראיית רבינו חס בזה שפירש בטיט היא ממאי דקשה מצואה אלאה דמתניתין
מתן לכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שמתח הציפורן אינן חולצין ומדמינו סתם
אלמא דאפילו שלא כנגד הבשר אינו חוץ דומיא דרישא דבזק לעולם חוץ
אפילו כנגד הבשר ומו דמדמינו לכלוכי צואה שעל בשרו אינו חוץ אף
על גב דדרך להקפיד עליו כל שכן צואה שמתח הציפורן אפילו שלא כנגד
הבשר דאין דרך להקפיד עליו דפשיטא דאינו חוץ ובחוספתא חגי דצואה שלא
כנגד הבשר חוץ. ולפיכך נריך לפרש דמשנתנו מדברת בצואה למה שאינה

ממש אלא חומת צעלמא וכל אשה שאומנותה לצנע כיון שדרכה בך אינה
מקפדת כדאמרין בזהם פרק דם המטות (פ"א:) רב פא על צנע חוץ ואם
מוכר רבב הוא אינו חוץ עכ"ל וכן כתב הרשב"א בחומת הבית (הקצר ב"י ע"י
ג.) ח"ל צנעים שעל ידי הנשים או שעל השער לנו יראה לי שאין חולצין
לפי שאין מקפידות בהן לעולם אדרבה

חוזרות הן ומחשבות אותן חמיד לנו:
אע"פ שצנע זה פשוט בכל השער ורובו
אף על פי שאינו מקפיד עליו חוץ כאן
פ"ב אינה מקפדת ורואה להיוטו שם

והרי הוא [י"א] כאילו הוא מגופו של שער וכנגד צנע שאין הצנע כדבר נוסף
וחוץ אלא כעיקרו של צנע ואינו חוץ שהרי מצינו (שקלים פ"ח מ"ד, מ"ה)
טבילה לפירות אע"פ שיש צו תכלת וארגמן ותולעת שני ועוד יראה שאין
מתשו של צנע בשער ועל הדיוס אלא מראיתו של צנע ולפיכך אינו חוץ ואינו
דומה לכתב שחוץ שממש הדיו בכתב וכן הנשים שמלאכתן לצנע יראה לי
שאין אותו צנע שעל ידיהן חוץ מן הטעם הזה שאין ממשו של צנע
אלא מראיתו ועוד שכל שמלאכתה בך אינה מקפדת למה הדבר דומה לדם
שעל צנעו של טבחה ורצב [י"ב] שעל צנע רבב שאינו חוץ שכל הדברים צהקדה
הם חלוצין ע"כ כלומר מדברי יחזק (מ"ד פ"א:) דאמר גזרו רבנן על מיעוטו
המקפיד ועל רובו שאינו מקפיד אבל על מיעוטו שאינו מקפיד לא גזרו ואע"ג
דבשאר נשים דאין צנעות דרכן להקפיד ולעיל (פ"ג ד"ה ו"מ"א או אפילו) כתבתי
דכל שדרך הנשים להקפיד צו אע"פ שזו אינה מקפדת חוץ י"ל דשאי הכא
דגם שאר נשים שהן בני אותה אומנות אינן מקפידות פ"ד והוא הדין והוא
הטעם פ"ה לטעם ורצב דאע"ג דשאר אנשים קפדי אדם וארצב כיון שכל בני
אותה אומנות לא קפדי לא חיין ודבריו אלה שכתב בחומת הבית העמיק
במשוזה שאלה וכתב אחר כן וחזר אני שדנתי בזה לפני מורי הרב הגדול
הרמב"ם ז"ל והודה לדברי הלכה למעשה ע"כ ובחשונה אחת להרמב"ם סימן קכ"ד
[י"ג] ממלא בחשונה זו: **ובן** פסק רבינו ירוחם (נכ"ו מ"ה ר"ה.) ח"ל צנע
שעל ידי הנשים או שעל השער לנו אינו חוץ דאין מקפידות אדרבה חוזרות
לצנע אותן חמיד אע"פ שחופה רוב השער או כולו והרי הוא כגופו של
שער שאינו חוץ והשער הוא כגופו של אדם ועוד שהמראה מן הצנע אין
צו ממש ואינו דומה לכתב שחוץ שהם ממשות הדיו וכן הנשים שצנעות
שמלאכתן בך ויש מהצנע על ידיהן או על בשרן אינו חוץ וכן אשה שחוטטת
חמיד כמו טבחה ויש עליה דם וכן כל שמלאכתה בך אינה מקפדת כן הסכימו
המפרשים ע"כ (י"א):

יח (א) צואה שתחת הציפורן שלא כנגד הבשר חוץ וכו'. בפרק
ט' דמסכת מקואות שם מתן גבי אלו חולצין (מ"ט) בזק שמתח הציפורן וגבי אלו שאינן חולצין (מ"ד) צואה שמתח הציפורן וכתב ר"ש והראש"ס (מ"ד) דאיחא
בחוספתא (פ"י ה"ה) צואה שמתח הציפורן שלא כנגד הבשר והבזק שמתח הציפורן אפילו כנגד הבשר הרי אלו חולצין וכן פסקו הראש"ס בפרק מינוקם
(ה' מקואות ס"י כו) והרשב"א בחומת הבית (ב"י ע"י ק"ר ג' ואחר ג.) וכן פסק רבינו ירוחם (נכ"ו מ"ה דף רכ"ד ע"ד) אבל הרמב"ם בפרק ד' מהלכות
מקואות (ה' ג'ר) כתב גבי אלו חולצין בזק או טיט שמתח הציפורן וגבי אלו שאינן חולצין צואה שמתח הציפורן ולא חילק בין כנגד הבשר לשלא כנגד
הבשר כלל ועיקר וצריך טעם למה דחה חוספתא זו מהלכתא ואפשר שטעמו משום דמשמע ליה דחוספתא זו פליגא אמתניתין דהא מתניתין לא חילקה
בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר אלא בין צנץ לצואה בלחוד הוא דמפלגה וכוונה נקטינן ולא חיישינן לחוספתא פ"ד והפוסקים שפסקו סבורים דמתניתין
קצרה דליכא ליפלוגי בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר ומאי דשייר מלפריש במתניתין פירש בחוספתא. והמרדכי כתב בשעויות (ס"י תשמו) ח"ל לכלוכי
צואה שעל בשרו וצואה שמתח הציפורן סיפא מיירי בזה דאי צנע היינו גלדי צואה ובזק שחוץ ע"כ והוא מדברי החוספות בפרק מינוקם (ס"ו ד"ה לפלוף)
ואכתוב דצריהם בסמוך. וסמ"ק (ס"י רג' ע"מ שג) כתב צואה שמתח הציפורן שלא כנגד הבשר שנינו בחוספתא דחולצין ואע"ג דבמשנה אמרין אלו שאין
חולצין לכלוכי צואה וצואה שמתח הציפורן מחלק רבינו חס פ"ד בין הנדבקות לשאינה נדבקות עכ"ל:

פרישה

(יט) **ובן מי שאומנותו צנע** וכו'. אין להקשות אמאי אינו חוץ
הא כל שאחרים מקפידים אף אם הוא אינו מקפיד חוץ שאני הכא דאם
היה לאחרים ג"כ הן אומנות ג"כ לא היו מקפידים. בית יוסף:
(כ) **ובצק שתחת הציפורן אפילו כנגד הבשר חוץ**. צנץ חוץ יותר
משום דלאיזה מקום שמתח הצנץ ציפרניה איכא למיחש שמתגנה על צנעה

חדושי הגהות

[י"א] כאילו פ"ג הוא מגופו של שער למה הדבר דומה לצנע שאין הצנע כדבר נוסף וחוץ אלא כעיקרו של צנע ואינו חוץ שהרי מצינו כ"ל: [י"ב] שער
בגדי מוכר רבב כ"ל: [י"ג] תמצא חשונה זו:

הגהות והערות

אות יב. או צריך לנקד רבב כלומר מוכר רבב, כמו פ"שם מוכר בשמים (ולפי זה גם
לעיל אין צריך להגיה): פ"ד י"ש להעיר דעל דרך זה יכולים
להתפרש לכאורה גם דברי הרמב"ם לענין חץ התחוב בבשר (עיי' בב"י לעיל ריש
דף פ"ד) ולענין צורן המדולדלת (עיי' בב"י לקמן דף פ"ד ע"א ד"ה ציפורן) וכן
פירש הב"ח, וצ"ל דהבית יוסף לא ינחא ליה לפרש כן אלא כשאי אפשר ליישב
בענין אחר: פ"ד בפ"ג הביא בנוסח אחר וכן בהג"ה במרדכי בשם
ר"י, ועיי' ב"ח:

מפתח סדרי טהרה

(יא) שיורי טהרה ס"ק נב מ"ה ואגב:

ומ"ש רבינו ומיהו אין דרך בני אדם להקפיד בכך הילכך ^{מן} ששאינו מקפיד אינו חוצץ. נראה דצין אלוהה צין אצנא קאמר לאין דרך צני אדם להקפיד צכ והוי מיעוטו שאינו מקפיד עליו ואינו חוצץ ומיהו קשיא ללי דא"כ לא הוו מתניית ותוספתא מתני סתמא לאיסורא לכך נ"ל שדרך ההלכות וכן כל זמן שהנשים הנשואות והולכות לצית המרתץ להקפיד דלא יהא שום צוהה תחת הטיפוסין שלא כנגד הצטר מיהא כדי שלא יתגנו פטן צאמרס

גדבנת דומיא דלכלוכי זואה שעל צשרו כדפרישית לעיל (סי"ג) ולהכי תחת
הניפורן אינה חוצצת אפילו שלא כנגד הצשר אבל התוספתא איירי בצואה
שאינה למה הנדבנת ולהכי שלא כנגד הצשר חוצצת. והשתא סיפא דתוספתא
דטיט וצנץ חוצץ אפילו כנגד הצשר איירי דוקא כגון טיט של יוצרים שנדבק
מאוד דומיא דצנץ ואפילו הכי זואה קיל
טפי מטיט וצנץ משום דדרך כל אדם
להיות זואה תחת יצרנו כנגד הצשר
ואינו מקפידין ולפיכך אפילו זואה

שמאזאתן לא רוחצו אפילו במקומות הגלויים דהיינו שלא כנגד הבשר צל
הילכך חייש לעולם ואפילו אם זו אינה מקפדת בטלה דעתה כמו שנחבצר לעיל
וצנן שחתה הציפורן היינו טעמא דאפילו (שלא) כנגד הבשר חוצץ משום
דבאיזה מקום שיתמצא ^{המקום} הצנן הציפורניים איכא למיתש שחתגנה על צעלה באמרו
שמאכילתו וזהמת ציפורניה שבשעת לישה מטלת וזהמתה בעיסה ועל כן נכנס
צנן ציפורניה ולפיכך דרכן להקפיד להסיר כל צנן מציפורניה הילכך אע"פ
שזו אינה מקפדת בטלה דעתה כדלעיל (ו): **ובתב** סמ"ג (לאין קיד דף
לח ע"ד) בשם רבינו חס [צג] דאפילו צטיט וצנן אם יש ממנו כל כך מעט
[טו] שאין מקפיד מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ עד כאן וי"ל דהכי קאמר
אם הוא כל כך מעט שאין דרך בני אדם להקפיד עליו שאינו חוצץ אבל אם
דרך בני אדם להקפיד אע"פ שזו אינה מקפדת בטלה דעתה כמו שנחבצר
לעיל ולפי מה שכתבתי בסמוך צ"ל דלא איירי רבינו חס אלא במועט כל כך
שאפילו הנשים הנשואות או הכלות אין דרך להקפיד עליו ובענין זה צריך
לפרש מה שכתב סמ"ק (שם) בשם רבינו חס על צוזה שחתה הציפורן שאפילו
בנדבקה אם אינה מקפדת אין לו לחוש: **ודע** שכתב הרשב"א בפרק כל
הבשר (ח"י חולין דף קו ד"ה הא דאמרין געיל) וז"ל הא דאמרין געיל כל
דבר שאונץ צטיילת הגוף חוצץ צטיילת ידים לחולין יש מי שאומר דצוזה שחתה
הציפורן חוצלת בין צטיילה בין צטיילת ידים ומציאים ראייה לדבריהם מדתניא
בתוספתא דמסכת מקואות בפרק ארץ הכותים (פ"ה ה"ה) [צה] הטיט והצנן
שחתה הציפורן הרי אלו חוצצין אבל רבותינו בעלי התוספות אמרו דלעולם
אינו חוצץ לא צטיילת הגוף ולא צטיילת ידים וטעות הוא ביד מי שאמר כן

הנדבקה אינה חוולט כנגד הבשר. וזהו שכתב רבינו חס אצל לא צטיט אחר וואה פירוש שאם הטטט והואה אינם נדבקים אינו חוולץ כלל אפילו שלא כנגד הבשר בין צטיט ובין צואה ועל זה כתב מדע וכו' כלומר דאי איתא דאין חילוק בין נדבק לשאינו נדבק אלא אין צואה לטיט ובצק אם כן קשיא צואה אצואה וכו' וכדפרישית: ויזה שכתב הסמ"ג בשם רבינו חס בתשובה כתוב צמרדכי הלכות נדה בשם ר"י שהשיב כך בתשובה וחסר צמרדכי שלנו פח] ועיין בסמ"ק הלכות נדה כתב גם כן בשם רבינו חס למחך הקושיא דקשיא מצואה אצואה דבתוספתא מני דחוץ שלא כנגד הבשר ובמשנה חנן דלכלובי האוהה וואה שחתם הציפורן אינו חוולץ ומיחך רבינו חס ומחלק בין צואה נדבקה לשאינה נדבקה וכל מה שכתב הסמ"ג על שם רבינו חס דאין טבילת וזה וינה צלאוין סימן ק"א כתב גם כן בשם סימן כ"ו (דף ק"ב ע"ג) גבי דין נטילת ידיס: **אב"ד** הרשב"א בחידושויו פרק כל הבשר כתב דאין חילוק בין טטט וואה כלל וטעמא דטיט ובצק משום דמיהדק ודבק הרבה אצל צואה כל שעה אדם טוטלה ואינה מהודקת הילכך אינה חוולט אצל אם היה האוהה נדבק בדביקות טטט ובצק היה דינו כמוהם שחוץ אפילו כנגד הבשר אצל לרבינו חס אפילו האוהה נדבק כמו טטט ובצק אינו חוולץ כנגד הבשר: **ויענין** הלכה נקטינן לחומרא דאפילו צואה כנגד הבשר חוולט דאין אנו בקיאין בין צואה נדבקה לאינה נדבקה ולהרשב"א צואה נדבקה דינה כדין טטט ובצק הנדבק דאפילו כנגד הבשר חוולץ וכל שכן דאין לנו להקל צטיט שאינו נדבק דאין אנו בקיאין כדפרישית לעיל (ס"ד):

יח' ורמ"ש ומיהו אין דרך בני אדם להקפיד וכו'. נראה דאף אצלם קאמר לאין דרך להקפיד וכו' והכי כתב סמ"ג בהלכות נדה ובהלכות ל' עוד אומר רבינו יעקב דלפילו צייט וצנא אס' יש ממנו כל כך מעט שאין יא' צוואה כנגד הבשר דמותר לפי שאין דרך בני אדם להקפיד צוואה שכנגד ד' בני אדם להקפיד עליו אינו חוצץ כנגד הבשר אבל שלא כנגד הבשר משמע ד' מי שאינו מקפיד אינו חוצץ. כלומר הא פשיטא הוא דלע"פ שאין דרך מקפדת צנח חוצץ לדידה והילכך אס' אשה זו ג"כ אינה מקפדת צנח אינו חוצץ

דרכי משה

דברי הטור דכתב ומיהו אין דרך בני אדם להקפיד בכך וכו' ר"ל אם הוא כל כך מעט שאין דרך בני אדם להקפיד הלכך מי שאינו מקפיד אינו חוצץ כן נראה לי ליישב דבריו. וב"י כתב עוד בשם התוספות והמרדכי והסמ"ק צב] דסבירא להו דצוואה שתחת הציפורן אינה חוצצת כלל אלא ביבשה אבל לא בלחה דאין דרך להקפיד בכך וא"כ אפשר גם זה כוונת הטור דמה שכתב דאין דרך בני אדם להקפיד בלח מיירי:

(ו) [יד] משמע מלשוננו שחולק אדברי הטור אמנם לי נראה דדברי הטור הם כדברי הסמ"ג וסמ"ק שכתבו בשם רבינו תם דאפילו בטיט ובצק אם יש ממנו כל כך מעט שאין מקפיד מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ צא"עכ"ל וכתב ב"י אדבריהם ונראה לי דה"ק אם הוא כל כך מעט שאין דרך בני אדם להקפיד עליו אינו חוצץ אבל אם דרך בני אדם להקפיד אע"פ שזו אינה מקפדת בטלה דעתה עכ"ל ומעתה גם

פרישה

(כא) ומיהו אין דרך בני אדם להקפיד בכך וכו'. קאי חזקת הוהל דרך בני אדם להקפיד בכך והו' מיעוטו שאינו מקפיד עליו ואינו חושן ועיין דרישה:

דרישה

מעט שאין דרך בני אדם להקפיד עליו הלכך מי שאינו מקפיד אינו חוצץ כן נראה לי ליישב דבריו עד כאן לשון רמ"א נראה דר"ל אף על גב דאמרינן דבבבץ יש קפיידא אין דרך להקפיד בכל ענין והיינו כשנשאר בה דבר מועט ועל זה מסיק וקאמר הלכך מי שאינו מקפיד כלומר אם הוא כל כך דבר מועט שאין רגילין להקפיד עליו אינו חוצץ: (אם) לא הסירה ציפוריה וטבילה עלתה לה טבילה ובלבד שבדקה תחת ציפוריה קודם טבילה ואין שם טיט וצואה וכן הורה רבי יהודה מקורביל. מתשובת מהר"ם. רש"ל (בביאוריו לטור). ובהגהת שערי דורא בשם התוספות מסיק ומכל מקום טוב להחמיר ותטבול פעם שנייה דאי אפשר שלא יהא בתוכו טיט. (ר"מ) [רמ"א] (בדרכי משה). עד כאן המגיה:

[ד] ומיהו אין דרך בני אדם להקפיד בכך וכו'. זה לשון בית יוסף נראה דבין אצואה בין אבצק קאי ומיהו קשה לי דאם כן לא הוו מתניתין ותוספתא מתייחסת לאיסורא וכו' וכתב עליו רמ"א (בדרכי משה) זה לשונו משמע מדבריו שחולק על דברי הטור אמנם לי נראה דברי הטור הם כדברי הסמ"ג וסמ"ק שכתבו בשם רבינו תם דאפילו בטיט ובצק אם יש ממנו כל כך מעט שאין מקפיד מיעוטו ששאינו מקפיד אינו חוצץ עכ"ל וכתב בית יוסף אדבריהם וצ"ל דהכי קאמר אם היה כל כך מעט שאין דרך בני אדם להקפיד עליו אינו חוצץ אבל אם דרך בני אדם להקפיד אף על פי שזו אינה מקפדת בטלה דעתה עכ"ל ומעתה גם דברי הטור דכתב ומיהו אין דרך בני אדם להקפיד וכו' נראה דר"ל אם הוא כל כך

חדושי הגהות

[יד] **משמע** מלשוננו שחולק אדברי הטור [צפנים מחוקן עפ"י כח"י]: [טו] **שאיין** צד [מקפיד מיעוטו אינו מקפיד כל"ל:

הגהות והערות

פח] ו**במדרבי** שלפנינו שברעות טי' תשמו הגיהו כן ממרדכי ישן: פט] **על** בעליהן באמרם, כלומר שבעליהן יאמרו, וכ"ה בב"י בסמוך ולהלן ד"ה ולפי: **צ**] **הלכך** חי"ק, וכן הוא בד"מ (הארוך) הנדפס: צא] **הוא** לשון הסמ"ג, והסמ"ק כתב בלשון אחר קצת עיין בב"י: צב] **בב"י** לפנינו לא הביא כן בשם סמ"ק וגם ליתא בסמ"ק אלא מה שהעתיק ב"י משמו לחלף בין נדבכת לאינה נדבכת: צג] **ענין** חולין דף ק' ק"ע"ב תוספות ד"ה וכל: צד] **דנהיה** זו שי"ן לדפוסים אחרים שגפ"ל כס טעות, ולפנינו מתוקן בפנים על פי דפוס: צה] **נראה** שהבינו דטיט היינו צראה (ולכן דחו בעלי התוספות דבריהם מהא דבמשנה לא נזכר אלא בצק, וכתבו דטיט התוספתא ר"ל טיט היוצרים וכו'), וצ"ל דלא גרסי רישא דתוספתא המובא בב"י לעיל (ר"ה ר"ה צראה). ובמתניתין (פ"ט מ"ד) אולי פירשו באופן אחר דקאי האל"ן "לא טמא ולא מיטמא" ע"ש"ש, וע"ע בחידושי הרשב"א.

וכדפרישית לעיל במחלת סימן זה (פ"א) דכדידה תליא טפי: ומ"ש ואיזה שלא כנגד הבשר וכו'. כ"כ הרשב"א במורה הנבוכים:

י"ב ומ"ש ופ"י שאינן יכולות לבוין וכו'. כלומר אין הטעם לכיון דהציפורן גדול יותר מדאי ועומד לקצו הוא חוץ שהרי שערות ראשה

אף על פי שעומדין ליקצץ אין חוצץ ואיזהו שלא כנגד הבשר זה שהציפורן עורף

ומימימי לה צפרק צהמה המקשה (חולין) על הבשר. ולפי שאינן יכולות לבוין מה נקרא כנגד

(עג.) כל ידות הכלים שעומדין לקצץ

מטבילין עד מקום המדה וחכמים אומרים קח עד שיטבול כולו אלמלא אין העודף חוץ אלא טעם המנהג שחומכין הציפורנים בשעת טבילה אינו אלא לפי שאינן יכולות לבוין וכו' והכי איתא בספר התרומה סימן ק"ד ועיין שם דעיקר הטעם משום דדמי לשערות הראש: הגדה ואם לא הסירה ציפורניה וטבלה עלמה לה טבילה וצלבד שבדקה מחלה מחמת הציפורן ולא היה שם טיט וזוהי וכן הורה רבי יהודה מקורבי"ל ז"ל בין משווצות מוהר"ם עד כאן הגהה (רש"ל ציבורי לטור) אבל בהגהות שפרי דורא (ה' נדה ס' טו ד"ה ואם) כתב וז"ל ואם שכחה ולא נטלה ציפורניה קודם טבילה אינה חולצת וצלבד שלא יחא בחוכם טיט ומ"מ טוב להחמיר ומטבול פעם שנייה משום דאי אפשר שלא תהא בחוכם טיט עכ"ל המוספות עד כאן הגה"ה: ופ"פ ע"ד נראה אפילו צרי לה שלא היה שם טיט כלל יש להחמיר שמתבול פעם שנייה שהרי איתא קח למ"ד דאם הציפורן עומדת ליקצץ הוא חוץ ומחא טעמא

דהכי חנן צפרק ט' דמקואות אלו חולצין צאדם וכו' עד וצנץ שחמת הציפורן וטעמא דצנץ מפני שמהודק ודבק הרבה אבל צואה כל שעה אדם נוטלה לפי שהיא מסרחת וכשהיא שם אינה מהודקת ואי אפשר לה לחוך ומוספתה דקמתי הטיט והצנץ היינו טיט של יוצרין או של צנאין ודבק יפה כמו צנץ ודומיא דצנץ (דקמתי) [קמתי] אבל צואה שאינה מהודקת לא עכ"ל וכן פסק במורה הנבוכים (הארוך צ"ו ש"ה עג.) אלא דיני נטילת ידיים וז"ל צואה שחמת

הציפורן אינה חולצת שאין אדם מקפיד ועוד שאינה מהודקת כל כך ותנן במקואות אלו שאינם חולצין צאדם צואה שחמת הציפורן שאין חוץ אלא הדברים שמדבקים צימור שמונעים צאת המים כטיט היון וכיוצא [צו] עכ"ל: אב"י דיני טבילה כתב במורה הנבוכים (צ"ו ש"ז ג.) כלשון הזה הטיט והצנץ שחמת הציפורן אפילו כנגד הבשר וזוהי שחמת הציפורן שלא כנגד הבשר הרי אלו חולצין עכ"ל וזה תימא דמה שכתב צפרק כל הבשר ובמורה הנבוכים גבי נטילת ידיים נראה דצואה שחמת הציפורן אינה חולצת כלל אפילו שלא כנגד הבשר ולגבי טבילה כתב (דכנגד) [דשלא כנגד] צו הבשר מיהא חוץ ושמה י"ל דנטיילת ידיים דרבנן הקיל אבל צו צנטיילת דאורייתא החמיר אלא דלכתי קשה דמאיזה טעם החמיר בטבילה על כרחך מפני המוספתה שכתבתי לעיל שהציבור ר"ש והרא"ש דקמתי צה צואה שחמת הציפורן שלא כנגד הבשר חוץ ומאחר טעם היה לו לפסוק שחוץ גם נטיילת ידיים דכלל גדול אמרו (חולין קו:) כל החוץ בטבילת הגוף חוץ נטיילת ידיים: ופ"י

מה שכתבתי דטעמא דחוץ צואה שחמת הציפורן שלא כנגד הבשר אף על פי שהוא מיעוט היינו לפי שדרך הנשים כשהולכות למרחץ להקפיד עליו שלא יתגנו על צנטיילתן שיאמרו שהלכו למרחץ ומאחר לא רחצו אפשר לומר שזאת החששא שייך בטבילה שגם שם רוחצת כל גופה צמים שטובלת צהם והילכך חוץ בטבילה אלא כשנוטלת ידיה אע"פ שלא חסיר צואה שחמת הציפורן אינה מתגנה בכך על צנטיילתן הילכך לא קפדא לגבי נטיילת ידיים והוי מיעוטו שאינו מקפיד עליו ואינו חוץ ועוד דאפילו אם תמנא לומר דנטיילת ידיים נמי קפדא עלה כדי שלא תתגנה כיון דמאות נטיילת ידיים אלא נשים צוח רמיא ואינהו לא קפדי לא חיין וכיון דלא נשים לא חיין נשים נמי לא חיין דלא חילקו חכמים בין איש לאשה צה. והא דאמרין כל שחוץ בטבילת הגוף חוץ נטיילת ידיים היינו לומר שהדברים שאמרו עליהם שדבקים בחוץ צנצר עד שאין המים נוגעים בצנצר מחמת דביקותם צו כשם שחוץ נטיילת ידיים כן חולצין נטיילת ידיים אבל צמה שלענין טבילת הגוף דרך להקפיד עליו ולענין נטיילת ידיים אין דרך להקפיד עליו זה אינו בכלל כלל זה: אלא דלכתי קשה דכיון דכתב גבי נטיילת ידיים שאין צואה שחמת הציפורן מהודקת היכי כתב גבי טבילה דחייא הא דבר שאינו מהודק לא חיין ומטעם זה מנו חכמים כמה דברים שאינן חולצין לפי שאינם מהודקים וכן דעת רש"י בריש פרק צמה אשה וכמו שנתבאר בראש סימן זה (פד. דיטור ראשון) ודומק לומר דהרשב"א סובר דכל שהוא מקפיד עליו חוץ אע"פ שאינו מהודק וכמו שכתבתי לעיל לדעת רבותיו של רש"י לחד לישנא ופ"י במורה הנבוכים הארוך צח*]: והתוספות כתבו צפרק מיוקת (סו. ד"ה לפוק) צואה שחמת הציפורן יצאה חולצת והא דתנן צפרק ט' דמקואות גבי אלו שאינם חולצין צואה שחמת הציפורן מיירי צלחה דומיא דלכלורי צואה שעל הבשר דאי צבשה אחא לא חיילא ועוד דגבי אלו חולצין קמתי גלדי צואה שעל הבשר:

י"ב בתב המרדכי צפרק צ' דשבוועות (סו"ט משמו) דאשה שיש לה נפח על מקום הציפורן ולא הימה יכולה לא לחתוך ולא לחטט אם נפוחה כל כך שאין הטיט נראה שחמת הציפורן אינו חוץ ואם לאו חוץ ולמד כן (מדמתיא) [מדמתנן] (מקואות פ"י מ"ח) גבי חן התחוב צאדם שאם אינו נראה אינו חוץ וכמו שנתבאר בסימן זה (פה):

ב בתב עוד שם המרדכי (ס' משנא) שכתב ראב"ה צט צאם הגאונים דוקא צנץ שחמת הציפורן חוץ אבל הציפורן עצמה אין חוץ ואפילו אם הימה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוצרת מכנגד הבשר אינה חולצת וטעמא משום דהציפורן הוי מגוף אדם עכ"ל וכן כתב בספר התרומה (ס' קד) ג"כ: י"ב ומ"ש רבינו ואיזהו שלא כנגד הבשר זה שהציפורן עורף ע"י הבשר. כ"כ הרשב"א במורה הנבוכים (צ"ו ש"ז ק"ג לב. וארוך ג.) וכ"כ רבינו ירוסם (נכ"ו מ"ה דף רכז ע"ד): ומ"ש ופ"י שאינן יכולות לבוין מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו בהגות הנשים יפ"ו ציפורניה בשעת טבילתן. גם אלה דברי הרשב"א במורה הנבוכים וכן כתב בסוף נדה ק' נהגו הנשים ליעול ציפורניהן שלא יהא מחמיהם דבר חוץ. וכתבו סמ"ג (לאחר ק"ה לט.) וספר התרומה (ס' קד) נהגו הנשים לחתוך הציפורנים קודם טבילה מפני חששא של טיט וצנץ מחמת הציפורן ואם חירע לה טבילה בחול המועד מחמת צניעות קא או דרך שינוי דלין קב] לגלחם במספריים ושמה קג] הוא הדין צנכין הילכך קד] נכון ששפחתה גויה מגלחם דאע"ג דאמירה לגוי שצות צמקום מזהו מותר ואם אין לה גויה תנקה צעמא צטוב הטיט שחמת הציפורן ודיה אמנם רצ אלפס (מו"ק י.) פסק דבחול המועד מותר אף בגנוסטר עכ"ל וכ"כ במרדכי דשבוועות (ס' משמו): בתב סמ"ג (שם דף לה ע"ד) תניא במוספתא דמקואות (פ"ו ה"ה) הוצאה שחמת הציפורן שלא כנגד הבשר והטיט והצנץ שחמת הציפורן אפילו כנגד הבשר הרי אלו חולצין ופירש רבינו חס בתשובה שמדבר בטיט הדומה לצנץ שדבק מאד כגון טיט של יוצרים אלא לא בטיט

הגהות והערות

"ושמא הוא הדין בסכין שגם בסכין רגילות הוא לגלח"ן והדר מסיים "או שפחתה וגו'" (כבהערה הבאה). ובמרדכי ליתא כל זה אלא כתוב "והוא הדין בסכין וכו'" (ומשם כמו בב"י): קד] הוא לשון המרדכי, אבל בסמ"ג וספר התרומה איתא "או שפחתה גויה תגלחם לה וכן נכון לעשות דאע"ג דאמירה וכו' ויותר טוב בענין זה משתעשה היא בעצמה" והסיום "ואם אין לה גויה וכו'" הוא רק בסמ"ג ולא בספר התרומה (ועיין עוד בהערה קא): קה] כן היא הגירסא בחולין אמנם במשנה איתא ר' יהודה אומר עד שיטביל כולו: קח] לאמורה נראה שכונתו למה שהובא בספר התרומה סימן קד (שהזכירו הב"ח לעיל) דשם מביא בשם מורו שפירש המשנה דידות כלים דמיירי בחוליות כגון בשלשלאות של ברזל דעיילי מיא (וכן הוא בתוספות חולין עג. ד"ה מטביל) דאל"כ הוי חציצה, אמנם באמת אי אפשר לומר דזהו המאן דאמר שכונן הב"ח, דמשמע שם דכל זה לתנא קמא דסבירא ליה דמטביל עד מקום המדה אבל למאן דאמר שמטבילו כולו לא צריך לאוקימתא זו דחוליות דבלאו הכי מהני הטבילה, ונידון דידן דמי למאן דאמר שמטבילו כולו שהרי טובלת עם כל הציפורן, וא"כ כאן יורה דעתה לה טבילה, ואולי כוונת הב"ח להראב"ן ס' שכו מובא בש"ך סקכ"ה עיי"ש:

צו] הגהת ליקוטי חבר בן חיים ודפוס קניגסברג: צו] בלומר ולכן לא הזכירו בת"ה בדיני נט"י, וכן בפרק כל הבשר כיון שתכלית דבריו שם הוא לענין נט"י לא נחית לפרש דלענין טבילה שלא כנגד הבשר חוצץ, כן צריך לפרש כוונתו: צח] בלומר אנשים נמי רמיא: צח*] בתורת הבית הארוך העתיק התוספתא ולא דן בכל זה, ועיין לעיל הערה כו: צט] עיין לשונו באור זרוע ס' שוב והתשובה עצמה (ס' תתקן) עדיין בכת"י. וזה לשון הראב"ה בחולין סימן אלף וק"ט לענין נטילת ידיים "ואם צפרינו הם גדולים מותר וינקם תמיד": ק] לשון זה הוא ברא"ש פרק תינוקות הלכות מקואות סימן ל"ה, וכבר כתב כן הב"י בשמו בסמוך, ואולי לעיל כוונתו להלכות נדה בקוצר להרא"ש שבסוף נדה (אחר הלכות מקואות) שם כתב "ותטול צפריניה". (ולפי"ז היה נכון יותר לגרוס לעיל "וכ"כ הרא"ש בסוף נדה" ור"ל בהלכות נדה בקוצר וכאן לגרוס "בפרק תינוקות"). ועיין עוד תוספות הרא"ש נדה דף סז ע"א "רגילות ליתול הצפרנים וכו'": קא] כן הוא בסמ"ג, ובתוך התרומה "סגי לנקר בטוב ולחצות הטיט שחמת הציפורן והבא להחמיר ויתחך ציפורניה בשיניה וכו'": קב] שם נוסף כאן "דאין איסור לגלח הצפרנים במועד אלא בגינוסטר פ"י במספריים": קג] כ"ה בסמ"ג וספר התרומה (ונוסף שם

אבר וצמר שאינן עומדין לפרוש אע"פ שהתחילו לפרוש ועומדין ליחמך אינן חולצין דחשודין בגוף האדם אפילו לא פירש אלא מיעוטו מיהו אף לא קיי"ל הכי אלא כמו שכתב הרמב"ם והרא"ש ורבינו לחומרא דחולצין והביט יוסף האריך וכתב טעמים מדעמו וחלק על המרדכי בתוס' ושארי ליה מאריה:

כב רוב השער שנקשר נימא

נימא וכו'. מימרא דר' יוחנן

בפרק מינוקת (פז:) דלא כרזה צר רב הונא דאמר שמים איני יודע וכבר נתבאר לעיל בתחלת סימן זה (פ"ו) אלא מ"ש רבינו דחשודים של שער אינן חולצין:

כג השירים וכו'. בתוספתא שנינו השירים והנומים והקטלאות

והטבעות אם היו מהודקין חולצין רפויין

אין חולצין ורבינו שינה וכתב הקטלאות לבסוף ועוד שינה דכתב תחלה רפויין אינם חולצין ואס"כ כתב ואם הם מהודקין חולצין וגראה דכוונתו לומר דלא מבעיא דשירים ונומים מהודקין דחולצין אלא אפילו קטלאות מהודקים נמי חולצין ולא אמרינן דמסתמא אין הקטלאות שסביב צוורה מהודקין לגמרי דאין אשה חונקת את עצמה אלא אמרינן דחונקת את עצמה בחזק כדי שיהא צורה בולט ומיראה בעלת צמר ומתוך שהרצועה חלקה ורחבה אינה מוקפתה כמו שנתבאר לעיל בתחלת סימן זה (פז:) ובג"מ פ"ב ד"ה ומ"ש וקטלא) ולפיכך אף קטלאות מהודקין חולצין: **וה"ש** וכן הדין באגד שצ"ע מכה וקשקשין שצ"ע השבר. גם זה שני בתוספתא צריש"א אלא לפי דנראה מדברי הרא"ש

שכתבתי לדעת הרמב"ם דפירשה רוצה לרצותה נקט וכל שכן לפירשה מיעוטא לא שייך טעם זה וז"ל כמו שכתבתי תחלה דטעמא משום דאפילו כשהיא מחוברת בגוף עומדת ליקצץ ואפילו הכי לא חייצא הילכך כי נדלדלה נמי לא חייצא אלא דאכתי קשה דלא דמי דכשהיא בגוף היינו טעמא דלא חייך משום דאילו מקפיד אכל כשפירשה מסתמא מקפיד עליה וז"ל דפירשה נמי אינה מקפדת עליה צין שפירשה רוצה צין שפירשה מיעוטא וגם לטעם שכתבתי לדעת רבינו לומר על כרחינו דכל שפירשה צין רוצה צין מיעוטא אין דרך הנשים להקפיד עליהם ולפיכך אנו מוליך הדבר דעתה של זו שאילו היה דרכן [להקפיד] כי לא קפדה ההיא מאי הו' וכמו שנתבאר לעיל:

ועוד י"ל והוא הנכון דהא דאבר ובשר המדולדלים חולצין היינו לומר שאם נמאץ בהם שום דבר חוץ לא עצמה לה טבילה דכיון שהם מחוברים לגוף אע"פ שהם מדולדלים בגוף הם חשודים והוא הדין לציפורן שפירשה מיעוטא לדעת רבינו דכיון שרוצה מחובר לגוף היא כגוף ואם נמאץ עליה דבר חוץ מעצב דכרך שהוא מעבד בשאר מקומות הגוף אכל כשפירשה רוצה כבר אינה נחשבת מהגוף ולפיכך אם נמאץ עליה דבר חוץ אין צורך כלום וגראה דאפילו נמאץ צמיעוטא המחובר נמי אינו חוץ דמיעוטא בשר רוצה גריד והרמב"ם סבר דכיון לציפורן עומד ליקצץ כיון שפירש מיעוטא כל מה שנגד אחר מיעוט צרוב האצבע עומד ליקצץ הילכך כקצץ דמי ולפיכך אם נמאץ עליו דבר חוץ אינו מעבד: **ומיהו** לפי זה הדרך הראשון שפירשתי לדעמו וז"ל דרבי יוחנן בן

יוסף נקט פירשה רוצה לרצותה דאפילו הכי אינה חולצת וכל שכן פירשה מיעוטא אי אפשר לפרשו דהא רצותה הוא דפירשה מיעוטא דאינה חולצת טפי מצפירה רוצה לפיכך ז"ל דכרך שני שכתבתי דרבי יוחנן בן יוסף דקאף נקט רוצה אינה חולצת לומר אכל מיעוטא חוץ אלא דמשמע ליה להרמב"ם דרצון פלגי עליה ואמרי צין כך וצין כך אינו חוץ ופסק כוותיה: **והיבא** דנעקרה הציפורן עצמה ממקום חיבורה באצבע נראה דלהרמב"ם נמי מפלגי צין פירשה רוצה לפירשה מיעוטא דכל שפירשה רוצה אינה עשויה להתרפאות וכאילו נמלשה כולה דמי הילכך אם נמאץ עליה דבר חוץ אינו חוץ אלא אם פירשה מיעוטא כיון שעשויה להתרפאות מהגוף היא חשודה והילכך כל שנמאץ בה דבר חוץ אפילו אם הוא על המקום שפירש בלבד הוא מעבד לדברי הכל כן נראה לי: **וכדברי** הפירוש השני הזה דחולצין ואין חולצין דאמרינן גבי אבר ובשר המדולדלים וגבי ציפורן לענין אם נמאץ עליהם דבר חוץ נראה צעני קטן אע"פ שמדברי המרדכי בפרק צ' דשטועות (פ"י חשמו) משמע כפירוש הראשון שכתב רבי יוחנן בן יוסף אומר ציפורן שפירשה רוצה אינה חולצת משמע דוקא רוצה לרצותה כולה אכל פירשה מיעוטא חולצת כיון דעומדת לפרוש וכבר התחילה לפרוש אכל ציפורן גדולה יותר מדאי אע"פ שעמידה לקוצה אינה חולצת כיון קטן] דלא פירשה כלל עכ"ל (ח): **והב"ב** נסימן רמ"ט (שני רמב:) כתב כלשון הזה השיב ר"י כי יבול בכל מקום שהיה בגוף ותכלול צעין אינם חולצין שהם בטלים בגוף וכן תלמידי של צמר וכיוצא בהם ויתרת אפילו עומדת ליחמך ואבר ובשר המדולדלים צאדם שנינו שאין חולצין קין ואפילו עומדין ליחמך עכ"ל נראה שהיה גורם בתוספתא אבר ובשר המדולדלים צאדם אינם חולצין:

ה(ב) רוב השער שנקשר נימא **לבדה חוצצין נקשר שתיים שתיים או יותר אינו חוצץ דלא מיהדק.** כבר נתבאר בסימן זה (פד.) ד"ה ומ"ש ד"ה) אלא מה שכתב רבינו דחשודים של שער אינן חולצות: **ודע** שכתב הרמב"ם בפרק צ' מהלכות מקואות (הט"ו) שמי שערו או יותר שהיו קשורות כאחת קשר אחד אינם חולצין מפני שהמים צאים בהם ושערה אחת שנקשרה חולצת והוא שיהיה מקפיד עליה אלא אם אינו מקפיד עליה עלתה לו טבילה עד שיהיה רוצ שערו קשור נימא נימא צפני עצמה כזה הורו הגאונים ויראה לי ששערו של אדם כגופו הוא חשוד לענין טבילה ואינו כגוף צפני עצמו כדי שנתמר רוצ השער אלא אע"פ שכל שער ראשו קשור נימא נימא אם אינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה אס"כ נצטרף לחוץ אחר על גופו ונמאץ הכל רוצ גופו כמו שביארנו עכ"ל והראב"ד כתב בהשגות שדברי הגאונים הוא העיקר וגם רבינו ירוחם (נכ"ו ח"ה רכה.) כתב שכשיטת הגאונים נראה מדין התלמוד וכן נראה מדברי הרא"ש שכתב בפרק מינוקת (ה' מקואות פ"י כו) אמר רבא דר' חנה נימא אחת קשורה חולצת שלש אינה חולצת שמים איני יודע ורבי יוחנן אמר אין לנו אלא אחת פירוש אם היו רוצ שערותיה קשורות כל אחת ואחת לבדה עכ"ל וכתב הר"ן בפרק צ' דשטועות (ו.) ד"ה דבר מורה) שטעמן של גאונים דקבירא להו [דכיון] דאית לן קיי* מרי קראי מד לשערו ומד לבשרו כל חד וחד צאפי נפשיה הוא ורצו צברו או רוצ שערו ואע"פ שאינו רוצ גופו חוץ עכ"ל:

כג השירים והנומים והטבעות וכו' וכן הדין באגד שצ"ע המכה וקשקשים שצ"ע גבי השבר. תוספתא (פ"ו ה"ד) כתבה ר"ש בפרק ט' דמקואות

דרכי משה

(ח) ובעיני פירוש השני דחוק ואין הלשון מורה עליו כלל והמרדכי יכריע שהפירוש הראשון הוא עיקר:

פרישה

(כג) **רוב השער שנקשר.** עיין בבית יוסף ובגמרא אי ר"ל רוצ שער דבכל הגוף ואי ר"ל רוצ השער של אותו המקום שנקשר שם דהיינו צרוב שער שצבא או צרוב שער שנגוף במקום שנקשרו שם השערות (ב): (כד) **והקטלאות שבה** אף על גב דכתב לעיל (פג:) דין קטלא חור וכתב כאן לפי שיש קטלא העשויה לגוי ומזו איירי הכא ולכן נמאץ עם השירים והנומים וזה שייך לתקן צין רפוי וצין שאינו רפוי אכל לעיל מירי בקטלא שאינה עשויה לגוי כי אם להראות שהיא בעלת צמר ואותה היא מהדוקת לעולם

דרישה

נפשך אי חשוב האבר כתלוש אי"כ אפילו יש עליה דבר לא יחצוץ ואי לא חשוב כתלוש אפילו לית עליו דבר יחצוץ וצ"ל דסבירא ליה דאף דלא חשוב כתלוש מ"מ לא בעינן שיהא ראוי לביאת מים במקום שהוא במחובר וק"ל:

הגהות והערות

קטן] עיין מגיד מישרים להב"י פרשת ויקהל שאמר לו המגיד בזה הלשון ובהואו דצפורן שפירשת וכתבת שני דרכים חייך דקב"ה חייך בפלפולא דילך אבל אורחא בתראה הוא ברירו דמילה, ומ"מ לא תמחוק קדמא דיקריה דקב"ה סליק מיניה אע"ג וכו' עכ"ל. משמע שמן השמים הסכימו למסקנת הב"י. הערת הגר"י כ"ץ מסאמבאטעהלי בשם אחיו הרה"ג ר' משה לייב ז"ל (על הש"ך סי' כו): קטן] **במרדכי** הגירסא "כל כמה דלא פירשה כלל": קין **נראה** כוונתו דמדשנינו בסתמא דאבר ובשר המדולדלים אינם חוצצין משמע דהיינו אפילו עומדת ליחמך, וא"כ הוא הדין בהני דלעיל. ועיין ברמ"א סכ"ב שכתב "יבולת או יתרת ואינם מדולדלין אינם חוצצין (כ"י) בשם סמ"ג בשם רי"י", וכתב בדברי מודרות על הרא"ש (הלכות מקואות אות קיד) דנראה שהוא גורס כן בסמ"ג ליישבו עם גירסת חוצצין שבתוספתא. אמנם בדרכי משה האריך אות יו העתיק דברי הסמ"ג בהב"י והעתיק ג"כ מה שכתב עליו ב"י כאן. וצריך לומר דהרמ"א דייק כן מעצמו (ולא כפי שצוין במראה מקום) מהתוספתא שכתב "המדולדלין וכו' חוצצין" דבאינם מדולדלין אינן חוצצין (ועיין הערה קח): קיין] עיין סוכה דף ו ע"א: קיין] **אולי** צ"ל סימן ש"ג, ששם נזכר קטלא בדברי הטור (ומבואר שם מהדוקת כדי שתיראה בעלת בשר). אך בדברי הפרישה לא מצאתי שם שצוין לדברי התוספות, ואולי רשם בן בצינוי מראי מקומות שלו על הטור (נדפס רק בדפוס של הפרישה):

מפתח מדרי מהרה

(יב) שו"ר טהרה ט"ג ז':

(ל) שם (מקלות פ"ט מ"ז):
(ג) שם: (ג) תוספתא (מקלות)
פ"ו ה"ה, הביאה הרא"ש שם
בפרק י' דנדה (פ"ל מקלות פי'
(ט): טור בשם הרמב"ם
בפרק ג' דמקלות (ה"ט)
מהוספתא פרק ו' (שם)
(ורבינו ירוחם (נתיב טו), דלא
כהטור), ומסיים שם, מפני שהם
לכלוך הפירות, פירוש, ודרך בני
אדם להקפיד עליהם. כקף
משנה שם: (ה) רמב"ם שם
(מקלות פ"ט דין ב' (ורבינו
ירוחם (נתיב טו), ממנואל דרב
דמי' כדמפרש שם, מנחות דף
כ"א ע"א, וצ"ע על הסמ"ג (שם)
(עין רמח"ם: (ט) הרא"ש שם
בפרק י' דנדה (פ"ל מקלות פי'
(ט) וכן כתב הרשב"א (טוה"ט)
הקד' ב"ו ש"ו), משום דלוקן
מקפידות, ולדרכא חזירות הן
ומחשבות אותם, ועוד שאין שם
ממש אלא מרליות: (ט) מהא
דבוכים דף ג"ט ע"ב:
(ג) תוספתא (מקלות פ"ו ה"ה),
הביאה הרא"ש והרא"ש שם
(מקלות פ"ט מ"ז): (ט) שם
במשנה דפרק ט' דמקלות:

הגהות וצינונים

ט (באר הגולה אות לה) לפנני:
כו גידול אמר ועירי. י וילקוט
מפרשים בית הילל חוקן ע"פ
הגמרא. יא (ש"ך ס"ק כב)
בדפוס"ד הצפורן וחוקן ע"פ
דפוס וילנא (ורח).

באר היטב

בז [ח] שנברך. שמתחיל
להתייבץ ולהדבק קצת, שכשחולט
בו אצבע נמשך והלוקן חוט ממנו.
רש"י (מנחות כ"א ד"ה סרין).
ומשמע, דעיקר החילוק הוא בין
נסרך או לא, אבל אין חילוק בין
נסרך בנשר או בנדר אשור.
ונתבאר גדולות מלאכי זה לשון,
אמר רב זו שאמרו חכמים דם לא
אית חוץ, לא אמרו אלא בשלל
נמשך, אבל נמשך בלש ב"ן לא
ובין יבש חוץ, ע"כ. ואף שלא
נמשך ב"ן בש"ס שלנו, מכל מקום
דברי רש"י דברי קבלה הם, עד
כאן לשון הש"ך (פסק"ס):
יז [טח] וישער. אף על פי
שחופה רוב השער או כולו,
(ו) הכי הוא כגופו של שער שאינו
חולץ, ועוד, שהמראה מן הצבע אין בו
ממש. ואינו דומה לדיו שחולץ
דהאם יש ממשות הדיו, כן כתבו
רבינו ירוחם (נתיב טו) והרמב"ן
(שו"ת המיוחס לרמב"ן סי' קנד)
והרשב"א (טוה"ט הקד' ב"ו ש"ו):
יח כב צואה כו'. עיין צנית
יוסף (ד"ה ומיהו) שמתמה על
הרשב"א (טוה"ט ב"ו ש"ה, ב"ו ש"ו)
שדבריו סותרים זה את זה. וחילק
בדיוק בין נטילה (צלו"ת סימן
קס"א סעיף א') לנטילה, עיין פי
שחופה רוב השער או כולו,
(ו) הכי הוא כגופו של שער שאינו
חולץ, ועוד, שהמראה מן הצבע
אין בו ממש. ואינו דומה לדיו
שחולץ, דהאם יש ממשות הדיו.
כן כתבו רבינו ירוחם (נתיב טו)
והרמב"ן (נפשות מיוחסות סי' קנד)
והרשב"א (טוה"ט הקד' ב"ו ש"ו):
[טח] שאומנות. כתב צנית
יוסף בשם הרקוק, נראה אם אשה
נגעה ביורה או בקדירה ונתפחתה
בנשר, מעט או איתו קפידא, אף
על פי שמעט נדבק בנשר, עכ"ל.
ומטעם זה דמי להמיר בנשר
שטבלה ומלאה במקום אחד
בגופה שחורית במקום שנגעה
בטבלה בית המרחץ שהי שחורית

יז (יז) שרוב בני אומנות כו'. צנית יוסף סוף סימן זה
(ד"ה כתב הרקוק) כתב בשם הרקוק (סי' שער) וזה לשונו, נראה, אם
אשה נגעה ביורה או בקדירה ונתפחתה בנשר מעט, זה אינו קפידא,
אף על פי שמעט נדבק בנשר, עכ"ל. ומטעם זה דמי להמיר בנשר
שטבלה ומלאה במקום אחד בגופה
שחורית במקום שנגעה בכותל בית
המרחץ שהי שחורית ממחמת עשן
המרחץ, שאינה צריכה טבילה שנית,
דמיא להא שזכרנו, והוא קל וחומר,
דהא ידוע צריכין להיות נקיות יותר
מגופה שידה מגולות תמיד והיא
מקפדת על נקיותם יותר מגופה.
ולא דמיא לדיו שחולץ כמו שכתבו
רש"י סעיף ט"ו, דהאם ממש של
דיו חולץ, מה שאין כן במראה
שחורית זה, שאינו אלא לכלוך
בעלמא, וכיוצא בזה כתב צנית יוסף
(ד"ה נצב) בשם הרשב"א (טוה"ט הקד'
ב"ו ש"ו) לחלק בין צבע לדיו. כן
נראה לי: יח (יח) צואה
שתחת הצפורן כו'. בטור
סיים אחר זה, ומיהו אין דרך בני
אדם להקפיד בנקי, הילכך מי שאינו
מקפיד אינו חולץ, עכ"ל. וכתב צנית
יוסף (ד"ה ומיהו) דקאי גם אצבע.
ותמה צנית יוסף, דהיאך פסק לחלק
בין ובמשנה (מקלות פ"ט מ"ז, ד'
לא חילקו, ועל כן לא הביאו כאן
בש"ע. ורמ"א דברכי משה (פסק"ו)
פירש, דהטור מייירי צניתן שהוא
דבר מועט מאלו שאין מקפידין עליו,
וכמו שכתבו סמ"ג (לאחין ק"א)

יח (יח) שרוב בני אומנות כו'. צנית יוסף סוף סימן זה
(ד"ה כתב הרקוק) כתב בשם הרקוק (סי' שער) וזה לשונו, נראה, אם
אשה נגעה ביורה או בקדירה ונתפחתה בנשר מעט, זה אינו קפידא,
אף על פי שמעט נדבק בנשר, עכ"ל. ומטעם זה דמי להמיר בנשר
שטבלה ומלאה במקום אחד בגופה
שחורית במקום שנגעה בכותל בית
המרחץ שהי שחורית ממחמת עשן
המרחץ, שאינה צריכה טבילה שנית,
דמיא להא שזכרנו, והוא קל וחומר,
דהא ידוע צריכין להיות נקיות יותר
מגופה שידה מגולות תמיד והיא
מקפדת על נקיותם יותר מגופה.
ולא דמיא לדיו שחולץ כמו שכתבו
רש"י סעיף ט"ו, דהאם ממש של
דיו חולץ, מה שאין כן במראה
שחורית זה, שאינו אלא לכלוך
בעלמא, וכיוצא בזה כתב צנית יוסף
(ד"ה נצב) בשם הרשב"א (טוה"ט הקד'
ב"ו ש"ו) לחלק בין צבע לדיו. כן
נראה לי: יח (יח) צואה
שתחת הצפורן כו'. בטור
סיים אחר זה, ומיהו אין דרך בני
אדם להקפיד בנקי, הילכך מי שאינו
מקפיד אינו חולץ, עכ"ל. וכתב צנית
יוסף (ד"ה ומיהו) דקאי גם אצבע.
ותמה צנית יוסף, דהיאך פסק לחלק
בין ובמשנה (מקלות פ"ט מ"ז, ד'
לא חילקו, ועל כן לא הביאו כאן
בש"ע. ורמ"א דברכי משה (פסק"ו)
פירש, דהטור מייירי צניתן שהוא
דבר מועט מאלו שאין מקפידין עליו,
וכמו שכתבו סמ"ג (לאחין ק"א)

יח (יח) שרוב בני אומנות כו'. צנית יוסף סוף סימן זה
(ד"ה כתב הרקוק) כתב בשם הרקוק (סי' שער) וזה לשונו, נראה, אם
אשה נגעה ביורה או בקדירה ונתפחתה בנשר מעט, זה אינו קפידא,
אף על פי שמעט נדבק בנשר, עכ"ל. ומטעם זה דמי להמיר בנשר
שטבלה ומלאה במקום אחד בגופה
שחורית במקום שנגעה בכותל בית
המרחץ שהי שחורית ממחמת עשן
המרחץ, שאינה צריכה טבילה שנית,
דמיא להא שזכרנו, והוא קל וחומר,
דהא ידוע צריכין להיות נקיות יותר
מגופה שידה מגולות תמיד והיא
מקפדת על נקיותם יותר מגופה.
ולא דמיא לדיו שחולץ כמו שכתבו
רש"י סעיף ט"ו, דהאם ממש של
דיו חולץ, מה שאין כן במראה
שחורית זה, שאינו אלא לכלוך
בעלמא, וכיוצא בזה כתב צנית יוסף
(ד"ה נצב) בשם הרשב"א (טוה"ט הקד'
ב"ו ש"ו) לחלק בין צבע לדיו. כן
נראה לי: יח (יח) צואה
שתחת הצפורן כו'. בטור
סיים אחר זה, ומיהו אין דרך בני
אדם להקפיד בנקי, הילכך מי שאינו
מקפיד אינו חולץ, עכ"ל. וכתב צנית
יוסף (ד"ה ומיהו) דקאי גם אצבע.
ותמה צנית יוסף, דהיאך פסק לחלק
בין ובמשנה (מקלות פ"ט מ"ז, ד'
לא חילקו, ועל כן לא הביאו כאן
בש"ע. ורמ"א דברכי משה (פסק"ו)
פירש, דהטור מייירי צניתן שהוא
דבר מועט מאלו שאין מקפידין עליו,
וכמו שכתבו סמ"ג (לאחין ק"א)

יח (יח) שרוב בני אומנות כו'. צנית יוסף סוף סימן זה
(ד"ה כתב הרקוק) כתב בשם הרקוק (סי' שער) וזה לשונו, נראה, אם
אשה נגעה ביורה או בקדירה ונתפחתה בנשר מעט, זה אינו קפידא,
אף על פי שמעט נדבק בנשר, עכ"ל. ומטעם זה דמי להמיר בנשר
שטבלה ומלאה במקום אחד בגופה
שחורית במקום שנגעה בכותל בית
המרחץ שהי שחורית ממחמת עשן
המרחץ, שאינה צריכה טבילה שנית,
דמיא להא שזכרנו, והוא קל וחומר,
דהא ידוע צריכין להיות נקיות יותר
מגופה שידה מגולות תמיד והיא
מקפדת על נקיותם יותר מגופה.
ולא דמיא לדיו שחולץ כמו שכתבו
רש"י סעיף ט"ו, דהאם ממש של
דיו חולץ, מה שאין כן במראה
שחורית זה, שאינו אלא לכלוך
בעלמא, וכיוצא בזה כתב צנית יוסף
(ד"ה נצב) בשם הרשב"א (טוה"ט הקד'
ב"ו ש"ו) לחלק בין צבע לדיו. כן
נראה לי: יח (יח) צואה
שתחת הצפורן כו'. בטור
סיים אחר זה, ומיהו אין דרך בני
אדם להקפיד בנקי, הילכך מי שאינו
מקפיד אינו חולץ, עכ"ל. וכתב צנית
יוסף (ד"ה ומיהו) דקאי גם אצבע.
ותמה צנית יוסף, דהיאך פסק לחלק
בין ובמשנה (מקלות פ"ט מ"ז, ד'
לא חילקו, ועל כן לא הביאו כאן
בש"ע. ורמ"א דברכי משה (פסק"ו)
פירש, דהטור מייירי צניתן שהוא
דבר מועט מאלו שאין מקפידין עליו,
וכמו שכתבו סמ"ג (לאחין ק"א)

יח (יח) שרוב בני אומנות כו'. צנית יוסף סוף סימן זה
(ד"ה כתב הרקוק) כתב בשם הרקוק (סי' שער) וזה לשונו, נראה, אם
אשה נגעה ביורה או בקדירה ונתפחתה בנשר מעט, זה אינו קפידא,
אף על פי שמעט נדבק בנשר, עכ"ל. ומטעם זה דמי להמיר בנשר
שטבלה ומלאה במקום אחד בגופה
שחורית במקום שנגעה בכותל בית
המרחץ שהי שחורית ממחמת עשן
המרחץ, שאינה צריכה טבילה שנית,
דמיא להא שזכרנו, והוא קל וחומר,
דהא ידוע צריכין להיות נקיות יותר
מגופה שידה מגולות תמיד והיא
מקפדת על נקיותם יותר מגופה.
ולא דמיא לדיו שחולץ כמו שכתבו
רש"י סעיף ט"ו, דהאם ממש של
דיו חולץ, מה שאין כן במראה
שחורית זה, שאינו אלא לכלוך
בעלמא, וכיוצא בזה כתב צנית יוסף
(ד"ה נצב) בשם הרשב"א (טוה"ט הקד'
ב"ו ש"ו) לחלק בין צבע לדיו. כן
נראה לי: יח (יח) צואה
שתחת הצפורן כו'. בטור
סיים אחר זה, ומיהו אין דרך בני
אדם להקפיד בנקי, הילכך מי שאינו
מקפיד אינו חולץ, עכ"ל. וכתב צנית
יוסף (ד"ה ומיהו) דקאי גם אצבע.
ותמה צנית יוסף, דהיאך פסק לחלק
בין ובמשנה (מקלות פ"ט מ"ז, ד'
לא חילקו, ועל כן לא הביאו כאן
בש"ע. ורמ"א דברכי משה (פסק"ו)
פירש, דהטור מייירי צניתן שהוא
דבר מועט מאלו שאין מקפידין עליו,
וכמו שכתבו סמ"ג (לאחין ק"א)

יח (יח) שרוב בני אומנות כו'. צנית יוסף סוף סימן זה
(ד"ה כתב הרקוק) כתב בשם הרקוק (סי' שער) וזה לשונו, נראה, אם
אשה נגעה ביורה או בקדירה ונתפחתה בנשר מעט, זה אינו קפידא,
אף על פי שמעט נדבק בנשר, עכ"ל. ומטעם זה דמי להמיר בנשר
שטבלה ומלאה במקום אחד בגופה
שחורית במקום שנגעה בכותל בית
המרחץ שהי שחורית ממחמת עשן
המרחץ, שאינה צריכה טבילה שנית,
דמיא להא שזכרנו, והוא קל וחומר,
דהא ידוע צריכין להיות נקיות יותר
מגופה שידה מגולות תמיד והיא
מקפדת על נקיותם יותר מגופה.
ולא דמיא לדיו שחולץ כמו שכתבו
רש"י סעיף ט"ו, דהאם ממש של
דיו חולץ, מה שאין כן במראה
שחורית זה, שאינו אלא לכלוך
בעלמא, וכיוצא בזה כתב צנית יוסף
(ד"ה נצב) בשם הרשב"א (טוה"ט הקד'
ב"ו ש"ו) לחלק בין צבע לדיו. כן
נראה לי: יח (יח) צואה
שתחת הצפורן כו'. בטור
סיים אחר זה, ומיהו אין דרך בני
אדם להקפיד בנקי, הילכך מי שאינו
מקפיד אינו חולץ, עכ"ל. וכתב צנית
יוסף (ד"ה ומיהו) דקאי גם אצבע.
ותמה צנית יוסף, דהיאך פסק לחלק
בין ובמשנה (מקלות פ"ט מ"ז, ד'
לא חילקו, ועל כן לא הביאו כאן
בש"ע. ורמ"א דברכי משה (פסק"ו)
פירש, דהטור מייירי צניתן שהוא
דבר מועט מאלו שאין מקפידין עליו,
וכמו שכתבו סמ"ג (לאחין ק"א)

הועתק על ידי אוצר החכמה

(ט) שם כמשהו ב' (מל) הראש
שם (כל) מקוואות פי (לה) יב
והרש"א בנדרת הכות (הקל"ב)
(טו) וסוף פוסקים: (מ) מדרבי
פרק ב' דשבושות (רמז שמנו)
מדין הקד, ולימיתו לעיל
בסעיף י"א (אח"כ) (מ) שם
(מדרבי) שטות פ"ב רמז השנה
בשם ראשונה (פי) מחקלה
בשם הגאונים. וועמא, משום
דהאשורן היו מנוק' האדם, וכן
כתב בספר התרומה (פי קד):

הגהות ט"ז

(טז) (טז) סוף ס"ק בא) בן נראה
לי ברור. ועיין מה שכתבתי
מזה עוד בל"ח סימן ש"ח
(ס"ח):

הגהות וציונים

יב (באר הגולה אות טא) שם כתב
רק שנהגו לטול הצפרנים
שלא תהא חציצה תחתיהם.
יג (ש"ך ס"ק ב) ע"פ מחצית
השקל. יד (ש"ך ס"ק) כן הוא
בדפוס ודלגא (החזק):
דכבר. טו (ש"ך ס"ק בא) חובה
זו ליתא בדפוס, ונוסף ע"פ
דפ"א.

באר היטב

יח [נ] צפרניהם. ולענין
נטילת הצפרנים בחול המועד עיין
בל"ח סימן תקל"ב (פ"ח):
יט [נ] הטיט. כתב הש"ך
(פ"ק מ), ואין צריך שיהא נקדס
עור ובשר על הטיט, אלא כל
שטיט כן צעומק שאינו נראה
נראה לנכר, אינו חוצץ כלעיל
גבי תן. וכמו ה"ט"ז (פ"ק מ) בשם
רבינו חס, דאפילו לוא וכל, אם
יש ממנו בן ק' מיעוט שאין
מקפידין, מיעוט שאינו מקפיד
אינו חוצץ:

כג נהגו הנשים לטול ב'. ולענין נטילת הצפרנים בחול
המועד, עיין בל"ח סימן תקל"ב (פ"ח): יב כד אב נפוחה
ב'. כתב בית יוסף (סוף ד"ה ומיהו), שזה נלמד ממך דלעיל סעיף
י"א. ולפי זה אין צריך שיהא נקדס עור ובשר על הטיט, אלא כל
שטיט [כל] כן צעומק שאינו
נראה נכר, אינו חוצץ כלעיל
גבי תן:

יכולות לכיון מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו, בגנהגו הנשים לטול
צפרניהם בשעת טבילה:

יג אם יש לה נפח על מקום הצפרון, ואינה יכולה לא לחתוך ולא לחטט,
כדאם נפוחה כל כך שאין [כ] הטיט שתחת הצפרון נראה, אינו חוצץ:
כ [יט] דוקא בצק שתחת הצפרון חוצץ, (כ) אבל הצפרון עצמה אינה חוצצת,
ואפילו אם היתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מכנגד הבשר,
אינה חוצצת:

הגם: מיהו כל זה דוקא שאין לוא או צנץ תחתיו נשעה שטבלה. (כא) ומאחר לכל
כ"י נהגו לטול הצפרנים, אפילו אם נפוחה אחת (י) נשאר צידה וטבלה,

הדומה לצנץ שנדבק מאד, כגון טיט של יוראים, אבל לא נטיט
אחר ולואה. ומדע, שהרי מנן במקוואות (פ"ט מ"ד), אלו שאין
חוצצין, ללכודי לואה שעל בשרו ולואה שחתם הצפרון, עכ"ל.
ולא זכר מזה כאן בשו"ע להקל כל כך. ומכל מקום נראה לי
לתקן צוה מה שהוקשה לרבי
מרדכי יפה בלשון, למה אין מוהרין
מזה צנטיילת ידים. ולפי מה
שכתבתי יחא, דודאי לענין נטילת
ידים ספיר סמיעין על רבינו חס,
דאינו חוצץ רק טיט היוצרים ויחא
זו: כ (כ) אב"ל הצפרון
עצמה ב'. לפי שהוא מנוק' האשה
ודומה לשערותיה: (כא) ובאחר
דכבר נהגו לטול ב'.
בהגהות שערי דורא (ה"ל מה ס"י ד)
כתב בלשון זה, ואם שכחה ולא
נטלה צפרניה קודם טבילה אינה
חוללת, ובכזה שלא יהא בחוסס טיט,
ומכל מקום טוב להחמיר וטעמא

פעם שניה משום דאי אפשר שלא תהא בחוסס טיט, עכ"ל. ורש"ל (ביאורי מהרש"ל לטור) העתיק מתשובת מהר"ם ז"ל, דעלמה לה
טבילה כל שדוקת תחת צפרניה קודם טבילה ואין שם טיט ולואה. ומורי חמי ז"ל (ב"ח ס"ט ד"ה ולפע"ד) כתב, שגראה לו אפילו
אם צרי לה שלא היה שם לואה מטבול פעם שנית, שהרי איכא למאן דקצירא ליה דאם הצפרון עומד ליקצץ הוא חוצץ ב'. ולא דמי
לשערות הראש, דרוב הנשים אין דרכן ליקצץ, מה שאין כן בצפרנים דכולם קוצצים, והוא חוצץ אם לא חתך, עכ"ל. (ס"י דמי)
תמוהים, דהא כל הפוסקים כתבו כאן דאינו אלא מנהג בעלמא לטול הצפרנים, ואינו מן הדין. ונראה לי, דכל מה שמצינו דצריכה
לטבול שנית בשכחה לטול צפרון, היינו כל זמן שלא שמה עשה שם צנטיילת קודם שזכרה לדבר, אבל אם אחר ששימשה מוכרה, אין להחמיר
עליה ולהצריכה טבילה שנית, כיון שאין זה אלא חומרא בעלמא. ואפילו אם אין ידוע לה שלא היה שם טיט ולואה, דמשמע מהגהת
שערי דורא ותשובת מהר"ם דלעיל שצריכה מדינא טבילה שנית, היינו כל זמן שלא שימשה עשה צנטיילת, אבל לא אחר כך, דהא אפילו
אם היה שם לואה מדאורייתא אינו חוצץ, דרובו ומקפיד צעין, אלא דגזירה דרבנן היא צנטיילת המקפיד, כדאיתא ריש הסיומן, אם
כן הוה כאן ספיקא דרבנן. וכל שכן לפי מה שכתבתי בסעיף י"ח בשם סמ"ג (לאין קיא) ורבינו חס, דדוקא טיט הנדבק צעין, אף
על פי שלא פסקו בשו"ע להלכה, מכל מקום כאן שכבר שימשה ואפשר שהיא נעצרה, אם באת להחמיר עליה בטבילה שנית אחת
מוציא לעו על אותו הולד, וכמו שמצינו בפרק קמא דגיטין (ה'): בלשון זה, ואם באת להחמיר עליה אחת מוציא לעו על צניה. כן
נראה לעי"ד ברור, ושבו הוגד לי שגדול אחד השי' בתשובה כמו שכתבתי. וכוין שנחבצר לעיל דנטילת צפרנים של האשה אינו אלא
מזד המנהג שהחמירו על עצמם, נראה לי דהא דאיתא במדרי הלכות נדה והגהת ששערי דורא מצינו, דאם אירע טבילה בחול
המועד, וכן הדבר ששפחה גויה תגלהם לה, ואמירה לגוי שבות היא וצמקום מזה לא גור, ואם אין לה גויה חנוך היטב נטיט
שחתם הצפרון, עכ"ל. היינו דוקא בחול המועד, אבל בשבת ויום טוב, אם אירע ששכחה לטול הצפרנים לא תאמר לגויה שחתמוך
לה, דכיון שאין מזה גמורה צנטיילת צפרנים, דהא אפשר בניקור תחתם לחוד, למה נצטל צוה שבות, דאמירה לגוי שבות הוא. ותו,
דהוא חומרא דאיתא לקולא, שאף על פי שהגויה חותמת, מכל מקום אותה ישראלית מסייעת לה על ידי שנטה לה את ידיה, וכאילו
היא עושה מלאכה זו שאסורה מדאורייתא בשבת ויום טוב. ובהיה שמיני צפרין קפ"א (פ"ד) לענין הקפת פילה, שגם הניקף חייב
אם סייע בדבר שנטה עמנו אליו להקיפו ב', וזה אי אפשר להשמר ממנו כשמינית לחתוך הצפרנים להגויה בלי הטיית הישראלית
את ידיה אליה. ואין לומר דאין הכי נמי שלא מטבול כשאירע כן בשבת ויום טוב. זה אינו, דהא גם בחול המועד החמיר על ידי
שחנקו בצפרנים, ולמה גרע בשבת ויום טוב מאין לה גויה בחול המועד. אלא דבר ברור דבשבת ויום טוב לא תחתכם על ידי גויה,
אלא חנוך היטב וטעמא. ולא החמיר במדרי (שבושות פ"ב רמז שמנו) לחתוך על ידי גויה בחול המועד, דבו הקילו אפילו לתחכם
היא בעצמה, והכי קיימא לן בל"ח סימן תקל"ב (פ"ח) בטבילה מזהה אליבא דכולי עלמא כמו שכתב שם רמ"א. אלא דהמרדכי שוא
תלמיד מהר"ם דהחמיר דאסור לחתוך הצפרנים בחול המועד כי אם על ידי גויה כמו שכתב בית יוסף שם (סוף ד"ה ופירש), על כן
הוצרך לתחכם על ידי גויה לפי סברתו. ולפי מאי דקיימא לן בסיומן תקל"ב שם להחמיר, חותמין בחול המועד בלי שינוי, ובשבת ויום
טוב לא תחתכם כלל, אלא חנוך אותם היטב, לכן נראה לי ברור. וראיתי מי שגג צוה וזה לחתוך ביום טוב על ידי גויה, ולא
כיון נכונה לעי"ד:

ביאור הגר"א המבואר

מט. פירוש, בסעיף י"ח מבואר שצוה שתחת הצפרון שלא כנגד הבשר חוצץ, והיא
תוספתא (מקוואות פ"י ה"י) ורובא בר"ש (מקוואות פ"ט מ"ג), ומשם מוכח שדוקא צוה חוצצת
כשהיא תחת הצפרון שלא כנגד הבשר, אבל הצפרון עצמה אינה חוצצת אפילו שהיא גדולה.

פתחי תשובה

ב (י) נשאר בידה. ראיתי בבית הרב הגדול מהר"ר דניאל זצ"ל שדעתו להקל בצפרני הרגלים שאינה צריכה טבילה אחרת הגם שאינה יודעת אם היה
נקי. וכתב, שאפשר אפילו יודעת שלא היה נקי אינה צריכה טבילה אחרת, שברגלים אין דרכן של הנשים להקפיד:

נקודות הכסף

קצח [א] (טז) סוף ס"ק בא) ודבריו תמוהין וכו'. עיין בש"ך ס"ק כ"ה דלא קשה
מדי. גם מה שהוגד לו שגדול אחד השי' בתשובה כדבריו, אותו גדול הוא
מהר"ם מלובלין (פי ט), וכבר השגיח עליו בש"ך שם, עיין שם. גם מה שפסק בשבת
מטבול שנית ואסורה לחתוך הצפרון, וסיים, וראיתי מי שגג צוה וזה לחתוך ביום
טוב על ידי כותי ב'. אותו שהורה טוב הורה, וכמו שאבאר. דמה שכתב דכיון דמסייע
היא כאלו עושה מלאכה שאסורה בשבת ויום טוב דומיא דניקף לעיל סימן קפ"א (פ"ד).
טעה בתרמי. דהא, דאפילו תחתם בכלי הוא עמנו ליכא כאן איסורא דאורייתא לרוב
הפוסקים, וכל שכן טען עירו, דלכילי עלמא ליכא איסורא דאורייתא, וכמו שאבאר. ועוד,
דכאן לא שייך מסייע, דדוקא צנטיילת דאחד המקיף ואחד הניקף נמשעת ודפירש
רש"י באלו הן הניקוף (מסכת) דף כ' ע"ב (ד"ה דאמר), דשמינין לקרא הכי, ל' תפיסו
(ויקרא י"ט ט), לא מתינון להקף. אי נמי, מדאפיקו בלשון רבים משמע דאיתא אזהר
רחמנא, ניקף ומקיף, עכ"ל. אלא דבאין מסייע פטור משום דהוה לאו שאין בו מעשה,
ובמסייע חייב ודאיתא בש"ס חס, אבל נשאר אזהרות לא שייך לומר דחייב משום

21

שם ה' שבת ז"ל [ע"ז]:
 3. שם בגמרא:
 ג. ברייתא שם וכתב
 קמא, ונראה לענין
 שצריך לפרש להגות בכל
 קאי, וכן כתבו הר"ק
 והר"ש [2] והרמב"ם
 [שם ט, ט] והטור [עמוד
 מקנה] ואשר פוסקים. ומה
 שכתב הר"ן [שם לו, ה' ד"ה
 גמ'] בשם רבינו מנחם נאש
 6, ב' גמלין שהם מקמים
 לדברי רבי אליעזר [ומשה
 שם זה, ב', דמה הכי ב"י
 שם ד"ה הטעם], וע"ש:

הגהות והערות

שם א' עיין סימן ש"ח
 סעיף ל"ב: [בדיון מ"א]
 ב. שם באור טונומו לה"ק
 [שם לו, ה'] והר"ש [שם
 פ"י סימן ג'] דקטבו דין
 להטיל מלא פי הוה בשבת
 חייב, לדין דכתיב דברי הכל
 חייב, דמוה שמע דקן בכל
 חייב על שיעור זה, ומכתב
 הטור, וכן שמע בקול
 ספק הר"ש שם:
 ג. תוקן ממנהגות פרא
 מקמ', וכן הגיה מקור
 חיים ופרי מגדים:
 ד. תוקן ממנהגות פרא
 מקמ', וכן הגיה ד' פרי
 ומקור חיים:
 ה. גמ' ממנהגות פרא
 קמ', וכן הגיה מירוש
 שמשון ומי חיים, ועיין ד'
 אפרים שג"ר "איקור"
 דלרמב"ם:

ו. עיין נתיבות השקל דניאר
 טונומו מ"א לחכם "כע"ל",
 ונראה הר"ן [ע"ז] נראה
 דמיש לחכם "כע"ל", אך
 ממנהגות פרא מקמ'
 דמק כחן, פלגת דניאר וחס
 אי אפשר ביד מותר כע"ל,
 והוא ע"פ מהם חוספת
 שנת ס"ק א, וכן הגיה מקור
 חיים והגר"ש פרענקל, ועיין
 נתיב חיים:
 ז. שם באור ז"ל "א"ל על
 הא דפוטרי":
 ח. תוקן במנהגות ונראה
 שם, ואפשר שיש להגיה
 "א"ל" דמסייע, דמסייע אין
 בו ממש":
 ט. עיין מ"ש רבינו בגינת
 ודיוס כלל ה"ו:
 י. בספר המנהג פרשת
 משפטים תקמ"ז [עמוד רע'
 ד"ה רס"ן] זיין "ובכלל
 ותוספות נצא קמא ב"י",
 והוציא הדברים מכתב גמ'
 פרשת משפטים אות ג,
 ע"ש:

יא. עיין מ"ע שם ס"ק
 ג. שכתב דמסייע ברייתא בלל
 חייב מלקות, ובמזכר נצא
 הוא רשע לתומ. וה' דלא
 כפי מגדים, וז"ל:
 יב. עיין פתח מפרש שם
 [ס"ק ה'] בשם הטומים,
 ובמחנה המשפט שם
 [באור ר"ח סימן], דלא
 שצ"ל לוקן על לכו עינין
 לנאחית מיתח ביד דין מכל
 מקום נפסל לגמרי, ודלא
 כפי מגדים: יג. תוקן ע"פ נוסח דברי החכם סופר כפי שדפסו בקולקט חצר בן חיים: יד. צפנינו בירושלמי הטעם ואמרו "לעשות לו שלום":

הוועק על ידי אצור החכמה

שם

ההותך ככלי צין לו צין לאחר חייב, וצד פטור, כן משמע
 מפירוט רש"י [שם זה, ז' ד"ה מחלוקת לענין] וכן משמע
 במגיד משנה [שם ט, ט, ד"ה וכן] גבי יבלת. וכתב ה"ט"ו צ"ד סימן
 (תנ"ח) [קל"ח] [2] [ס"ק כ"א] דלשה שכתב ליעול הציפרים מערב
 שבת, וצ"ל שבת הוא ליל טבילה,
 לא מאמר לעינים לחתום, דהא
 אפשר צניקור ולמה נמיר אמירה
 לעינים. ועוד, דמכל מקום מטה
 ידיה ומסייע, וכמו שכתב צ"ד
 סימן קס"א [סעיף ד'], ולכן מנקרס
 היטב. ובעל ש"ך נקשרו נקודת
 הכסף [שם ס"ק ה'] האריך וכתב

דשרי, דמסייע אין בו ממש [שם ג', א'], כמו שכתב [לעיל] סימן
 ש"ח סוף סעיף י"ז [בהגה]. ועוד, דהוי מלאכה שאינה צריכה
 לגופה, כמו שכתב החסופות [שם זה, ז' ד"ה אצלן]. מכל מקום אם
 אפשר ליעול ביד מוטב ליעול ביד, ע"כ. ועיין מה שכתבתי סוף
 סימן ש"ג [ס"ק כז] בשם הרי"ש [סימן שג']. ונראה לי דמאמר
 לעינים ליעול ביד דהוי שבות דשבות, וכמו שכתבתי סימן ש"ו

שערי תשובה

בספינה בשבת איני אומר לא איסור ולא היתר, ואם כבר הורה לו איזה מורה
 להחריז במקום מצוה ע"י קניית שבתה איני מוחה. ומה ששאל השואל שיש
 לחוש להשבתה בספינה והנחת עירוב סתרי אהרדי, נראה דלית לן בה, דרמי

למה שכתבתי סימן ת"ח [סעיף א'] בהג"ה בכלתה מדתו כו', ע"ש:

ביאור הגר"א

שם [א] נסיעה או בין כו', שם [שבת צד, ב] כגמרא מחלוקת ביד כו', מחלוקת לעצמו כו', אבל לענין איסור בכל ענין אסור:

מחצית השקל

לאחרים, דביד אפילו לעצמו פטור לרבנן, ובכלי אפילו לאחרים חייב, כמו
 שכתב מ"א וכנכור לעיל. אלא דראיה זו אינה מספקת, דדילמא יש לחלק
 בין יבלת לצפור, ודילמא ציפורין קיל מיבלת, ולחברו אפילו בכלי פטור.
 לזה הוצרך מ"א להביא ראיה מדברי מגיד משנה מה שכתב על דברי
 הרמב"ם גבי יבלת בפרק ט' מהלכות שבת וז"ל, הוחתך יבלת מגופו בין
 ביד בין בכלי בין לו ובין לאחר פטור, וכתב מגיד משנה וז"ל, הכל שכתב
 רבינו הוא מתמיה אצלי, כי לפי הסוגיא שבסוף עירובין [גמ'] נראה בבאור
 שהיבלת הלחה החותכה הרי הוא כחותך צפוריני בכלי שהוא חייב, עכ"ל.
 הרי דהשוה דין יבלת לדין צפור, ואדרבא יליף יבלת מצפורין. אלא שמדברי
 המגיד משנה גרידא אין ראיה במה שתמה על הרמב"ם במה שפוטור אפילו
 בכלי, דאכתי לא מוכח דבכלי אפילו לאחר חייב, דיש לומר דלא תמה
 המגיד משנה על הרמב"ם דפוטור¹ אפילו בכלי אפילו לעצמו, ובזה ודאי
 חייב אפילו לרבנן. לכן על כרחך ראיית מ"א מסוגיא דעירובין דמוכח
 דביבלת אפילו לאחר כשהוא בכלי חייב, כנכור לעיל, והמגיד משנה חשבו
 יבלת לצפורין א"כ על כרחך גם בצפורין חייב בכלי אפילו לאחרים, כנכור
 לעיל: וכתב ה"ט"ו כו' דהא אפשר בניקור. ר"ל, דמצד הדין סגי בניקור
 הצואה שתחת הצפורין שחוצץ, אלא שהחמירו כמו שכתב הגהות שער
 דורא [הלכות נדה סימן טו ד"ה אה] דאי אפשר לנקות יפה שלא ישאר מעט
 צואה, כמבואר שם, אין טעם זה כדאי להחריז אמירה לגוי לחתום: וכמו
 שכתב ביו"ד סימן קס"א. דגם הניקף שהקיפו ראשו וגלחו פאותיו חייב
 כמו המקף, והיינו אם הניקף מטה ראשו לצד המקף, דמסייע יש בו ממש:
 דמסייע אין בו ממש. ר"ל, דוקא ניקף קתני מתניתא [נכוח כ, ב] דחייב כמו
 המקף, מסיק [רש"י שם ד"ה דאמר] משום דכתיב ויקרא יט, כו. לא תקיפו. לשון
 רבים, לכלול המקף וגם הניקף, אלא דפרך הש"ס [שם] ניהו דאסור רחמנא
 גם לניקף, מכל מקום למה יתחייב הניקף, הא לא עביד מיד, והוי לאו
 שאין בו מעשה. ועל זה משני הואיל וסייע בהטיית הראש מיקרי יש בו
 מעשה. והיינו דוקא גבי ניקף דכבר רבייה קרא לאיסורא, מהני הסייע לחשבו
 לאו שיש בו מעשה, אבל אי לא רבייה קרא לניקף, מסברא לא הוי אסורין
 לניקף, כל שכן לחייבו [אף על גב] דמסייע אין בו ממש. ולכן בחתיכת
 צפורין בשבת דליכא קרא, אמרינן מסייע אין בו ממש: כמו שכתבנו התוספות.
 שם [דף צ"ד ע"ב] ד"ה אבל בכלי דברי הכל חייב. וז"ל התוספות, היינו
 כרבי יהודה [שבת עג, ב] דמחייב במלאכה שאין צריכה לגופה, עכ"ל התוספות.
 וא"כ לפי זה אפילו עשאו ישראל, לדעת הטור [סימן רע"ח; סימן שטו עמוד שט"ז]
 דפוסק כרבי שמעון [שם קה, ב] דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, לא הוי
 רק שבות, אם לא שצריך לצפורינים לדבר מה: מכל מקום אם אפשר לייסל
 ביד, ר"ל, שהווי יסלן ביד, דהוי שבות דשבות, דנ"ל שכתבנו הגוי בכלי:
 ועיין מה שכתבתי סוף סימן ש"ג בשם הרי"ש. אפשר כיון כזה ליישב
 קשיית הנקודות הכסף [המבואר מ"א] על הטור דפסק מלאכה שאינה צריכה
 לגופה פטור, ואפילו הכי כתב בסמ"ח סעיף ל"א [עמוד תכ"ב] צפורין
 שפירשה אבל לא רובה, נטלו ביד פטור אבל אסור, בכלי חייב חטאת.
 ואמאי, הא הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. ודוחק לומר דהטור חולק על
 תוספות הגי'ל, דהא דברי התוספות ברורים והשכל מחייבן. אלא על כרחך
 דהטור בסמ"ח שכתב לא נחית לענין מלאכה שאינה צריכה לגופה, ונפקא
 מינה דבכלי חייב אם היה צריך לצפורין, דהוי מלאכה שצריכה לגופה,

י"ד. צפנינו בירושלמי הטעם ואמרו "לעשות לו שלום":

וְלַעֲנִין נְטִילַת צַפְרָנִים כְּתֹב הָא"ר דְּאָפִילוֹ עַל צַפְרָן אֶחָד חֵיב וְכֵן מוֹכֵחַ לַעֲיִל בְּסִימָן שֶׁכ"ח סל"א. וְאִשָּׁה שֶׁשָּׁכְחָה לְטַל הַצַּפְרָנִים מֵע"ש וְאָרַע טְבִילָתָהּ בְּלֵיל שַׁבָּת מְסִיק הַמ"א שֶׁתֹּאמַר לַעו"ג לְטַל בְּיַד דְּהוּי שְׁבוּת דְּשְׁבוּת בְּמָקוֹם מְצוּה וְאִם א"א בְּיַד מִתֵּר עַל יְדוֹ אֶפְלוֹ בְּכָלִי וְאִם אֵין עו"ג נִרְאָה שֶׁיֵּשׁ לְסַמֵּךְ בְּשַׁעַת הַדְּחָק עַל הַנִּקְוָה שֶׁתִּנָּקֵר תַּחַת הַצַּפְרָן וּבִלְבָד שֶׁתַּעֲיִן הַיֵּטֵב שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ שׁוּם טְנוּף:

ביאור הלכה סימן שמ ד"ה וחייב

והנה באשה ששכחה ליטול צפרנים בע"ש ואירע ליל טבילתה בשבת בודאי לכתחלה נכון לה ליזהר שתאמר לעו"ג ליטלם ביד ולא בכלי שהוא מלאכה גמורה לדעת הרמב"ם אך בא"א לה ביד מכלד המ"א להקל ע"י עו"ג אף בכלי וכדעת נקודות הכסף ביו"ד סימן קל"ח וכמ"ס למעלה דבזה מקרי מלאכה שאז"ל שאין כונה שלה להתנאות בזה רק לצורך טבילה ונ"ל דצפרני רגליה בודאי טוב יותר להתיר ע"י נקור מלהתיר ע"י עו"ג עיין בפ"ת שם בשם מהר"ר דניאל זצ"ל.

ערוך השלחן יורה דעה סימן קצח

סעיף מה

במשנה פ"ט [מ"ב] דמקנאות שנינו דבצק שתחת הצפרן חוצץ וצואה אינה חוצצת כלומר שארי טנופים קעפר שתחת הצפרן קדרה בני אדם ומבאר בתוספתא דאפילו צואה חוצץ בצפרן שלא כנגד הבשר והינו מה שלמעלה מן הבשר ובצק חוצץ אפי' בחלק שנגד הבשר לפי שבבצק מקפידין ובשאר דברים אין מקפידין וכן פסקו בטור וש"ע סעי' י"ח וז"ל צואה שתחת הצפרן שלא כנגד הבשר חוצץ כנגד הבשר אינו חוצץ ובצק וכו' חוצץ ואיזה הוא שלא כנגד הבשר זה שהצפרן עוזף על הבשר עכ"ל אבל הרמב"ם שם לא חלק בזה אלא כתב סתם דבצק או טיט חוצצין וצואה אינו חוצץ ולא חלק בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר ודחה התוספתא מהלכה ולא ידענו טעמו [עי' ב"י] ולדינא קיי"ל כהטור והש"ע [ותוס' ס"ז א חלקו בין לח לביש ע"ש ולדין אין נ"מ דנוטלין הצפרנים לגמרי כמו שיתבאר]:

וְכָתְבוּ הַטּוֹר וְהַשֹּׁעִשׁ וְזוֹלָל וְלִפִּי שְׁאִין וְכָלֵת לְכֹנֶן מִהַ נִקְרָא כְּנֶגֶד הַבָּשָׂר אוֹ שְׁלֵא כְּנֶגֶד נֶהְגוּ הַנְּשִׁים לְטַל צִפְרָנִיהֶם בְּשַׁעַת טְבִילָה עַכ"ל וְנִרְאֶה דָּאֵף אַחֵר הַמִּנְהָג אֵינוֹ לְעַפְזָא וְאֵם לֹא חֲתָכָה אִם רַק הָיָה נָקִי א"צ טְבִילָה אַחֲרֵי שְׁהָרִי קָתֵב רִבִּינוּ הַב"י אַח"כ בְּסֵעִי כ' ז' לְדִקְקָא בְּצֶק שֶׁתַּחַת הַצִּפְרָן חוֹצֵץ אֲבָל הַצִּפְרָן עֲצָמָה אֵינָה חוֹצֶצֶת

השלח

הלכות נדה סימן קצח

ערוך

רס

בכל עניין, אף בנמצא טיט תחתיהם, וא"צ טבילה אחרת, דברגלים פשיטא דלא קפדי נפמחי משונה סק"י נשם ממודי דנאלן, ודברי טעם הן, ומ"מ צ"ע למעשה:

טו וכיון שנטילת הצפרנים קבלוהו כחובה, ולכן בחול המועד נוטלות הנשים בעצמן צפרניהן בלי שום פקפוק, ועיין באו"ח סימן תקל"ב (פ"ג). ובשבת ויו"ט כששכחה ליטול הצפרנים מבעוד יום, יש ליטלן ע"י גויה, ואם באפשרה ליטלן ע"י שיניה או באצבעותיה, וודאי דשפיר דמי, אבל ע"פ רוב אי אפשר ליטלן יפה רק בסכין, ולכן תבקש גויה שתחתוך לה הצפרניים בסכין, דהוי שבות דשבות במקום מצוה [נקודות הסקף ומג"א נסימן ש"מ (נחמילמן) ושנות יעקב (פ"ג סוף ס' ט) וסדרי טהרה סקל"ט]. ויש שרוצים לאסור, ונדרחו דבריהם:

ג ואם יש לה נפח מכאב על מקום הצפורן ואינה יט יכולה לא לחתוך ולא לחטט, כתב רבינו הב"י בסעיף י"ט, שאם נפוחה כל כך עד שאין הטיט שתחת הצפורן נראה, אינו חוצץ, עכ"ל, כדין קרץ שנתבאר בסעיף ל"ח [נ"י]. ולפ"ז א"צ שיהא נקרס עור ובשר על הטיט, אלא כל שהטיט בעומק שאינו נראה בשוה לבשר, אינו חוצץ [ש"ך סק"ד]. אך באמת לא דמי לקרץ דלעיל, דבשם הוא מובלע בתוך הבשר, אבל הטיט מונח בין צפורן לבשר [נ"י ניון פרענקל (פסוקים על הש"ך ס"ט)]. ונ"ל דגם כאן הכוונה כן הוא, שמפני הכאב נכנס בעומק לתוך הבשר, דאם הוא בין עור לבשר, הלא אפשר לחטט אחריו, ובוודאי כל מה שביכולת תנקהו. ולא שייך לומר כיון דשאר נשים מקפידות הוי חציצה, הן הטיט והן הצפורן עצמו לפי המנהג, דאינו כן, דכל הנשים כשיש להן כאב כזה אינן מקפידות, והוי כצבע שאין בעלי אומנות זו מקפידים כמ"ש בסעיף מ"ד, ולא דמי לרטייה כמובן:

נא כתבו הטור והשו"ע בסעיף כ"א, צפורן כא המדולדלת שפירשה מיעוטה חוצצת, כב פירשה רובה אינה חוצצת, (פ"ג) אבר ובשר המדולדלים חוצצין. עכ"ל. אבל יכלת או יתרת ואינם מדולדלים, אינם חוצצים [רמ"א]. ביאור הדברים, דצפורן כשפירש מיעוטו, אין המים נכנסים תחת המיעוט הנפרש, והוי חציצה, אבל אם פירש רובו, הפרישה רחב ונכנסים בו המים, והמיעוט המחובר לא שייך בו חציצה, כיון שמחובר הוא והוה כגופה, אבל אבר ובשר אף שפירשו רובן, המיעוט חוצץ, מפני שאין דרך להניחו כך, שכואב הרבה, ועומד

חוצצת, ואפילו אם היתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מכנגד הבשר, אינה חוצצת. עכ"ל. ואין לומר דזהו רק מעיקר הדין אבל לפי המנהג חוצץ, דא"כ הו"ל לפרש, ולא לתת מכשול לפני המעינים, אלא משום דס"ל דהמנהג אינו לעיכובא, וכן נמצא לקדמונים שהורו כן, [עיין ז"מ (ס"ט) שהניא נשם ה"ר יהודה מקורניל דאם לא הסירה הצפרנים עלמה לה טבילה, וכן כתב מהרש"ם שפיר דורא (הלכות נדה ס' טו ד"ה ואם ח"ל): ואם שכחה ולא נטלה צפרניה קודם טבילה אינה חוצצת, וצ"ל שלא יהא בתוכה טיט, ומ"מ טוב להחמיר ולנטול פעם שנייה משום דאי אפשר שלא יהא בתוכה טיט. עכ"ל]:

מו אב"י רבינו הרמ"א כתב על זה וז"ל: מיהו כל זה דווקא שאין צואה או בצק תחתיו בשעה שטבילה, ומאחר דכבר נהגו ליטול הצפרנים, אפילו אם צפורן אחת נשאר בידה וטבילה, צריכה טבילה אחרת, וכן נוהגין. עכ"ל. ולכאורא אין דבריו מובנים, דמאי קמ"ל שלא יהא צואה או בצק תחתיו, הלא כבר נתבאר זה. ועוד מה זה שכתב ומאחר דכבר נהגו וכו' צריכה טבילה אחרת, והרי גם רבינו הב"י הביא מנהג זה ועכ"ז לא הצריך טבילה אחרת:

טח ויראה לי דדבר גדול השמיענו בזה, והכי פירושו, מיהו וכו', כלומר דאפילו לדעת רבינו הב"י שהצפורן עצמו אינו חוצץ אף לאחר המנהג, מיהו זהו וודאי דווקא כשאין צואה או בצק וכו', כלומר אפילו משהו טיט ובצק שאין מקפידין בזה, מ"מ לאחר המנהג גם בזה יש קפידא אף בדיעבד, דכיון דנהגו ליטול הצפרנים לגמרי, הוה כהודעה שמקפידים אף על מעט טיט או בצק, ולכן משום דקשה ליהרר בזה נהגו ליטול לגמרי, דאל"כ לא היו נוהגים כן, וא"כ ממילא דעכשיו מדין גמור מעכב אף קצת משהו טיט ובצק. ועוד קאמר, ומאחר דכבר נהגו וכו', כלומר דבזה מוסיף על דברי רבינו הב"י, והכי פירושו, שמאחר שהמנהג כבר נתיישן עד שלפי דעת הנשים הוי כדין גמור, ובעיניהן נחשבת כחציצה גמורה גם עצם הצפורן, ולכן אם שכחה ליטול אף צפורן אחד, צריכה טבילה אחרת כמו בדבר החוצץ לגמרי. ונחלקו הגדולים בזה, די"א דכשעבר עליה הלילה ושמשה עם בעלה לא תטבול למחר, כדי שלא להוציא לעז על הטבילה [נ"י סק"א ומהר"ם מלנילן (נש"מ ס' פ"א)], וי"א שצריכה טבילה אחרת [ש"ך סק"ה ונקודות הסקף], ואפילו לדיעה זו תטבול בלא ברכה. ובשעת הדחק יש לסמוך אדיעה ראשונה. ויש מי שאומר דבצפרני הרגלים יש להקל

דעת הש"ך
בזה

והש"ך בנקודות הכסף (סק"א) השיג על זה, דאפילו חתכה בכלי היא עצמה ליכא כאן איסור דאורייתא, דהתוספות כתבו בפרק המצניע (שבת) דף (נ"ג ע"א) [צ"ד ע"ב (ד"ה אבל)] דהך מתניתין אתיא כרבי יהודה^[1], אם כן הרמב"ן (שבת קכ"א: ד"ה ברצין) ושאר פוסקים פסקו כרבי שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, וכמבואר בהר"ן פרק המצניע (צד: ד"ה ולענין), וכן כתב [הרב] המגיד פרק א' מהלכות שבת (ה"ו) שדעת הרשב"א (שבת קכ"א: ד"ה ברצין) והאחרונים דהלכה כרבי שמעון, וכן כתבו התוספות בפרק א' דשבת (ג. ד"ה הצד), וגם הטור כתב בסימן שט"ז ושאר שרצים הצדן שלא לצורך פטור, והיינו כרבי שמעון וכדאיתא בש"ס (שבת קז:). ותימא לי אמאי פסק בסימן שכ"ח (א"יח) בכלי חייב חטאת, וכן קשה על השו"ע בדסימן שט"ז (ס"ח) הביא דעת הטור והרמב"ן, ובסימן שכ"ח (ס"א) סתם דבכלי חייב חטאת, ודוחק לומר דחולקים על התוספות, ויותר נראה לומר בדסימן שכ"ח לא מייירי ממלאכה שאינה צריכה לגופה, ודינא קא משמע לן ונפקא מינה היכא דצריך להצפרנים עצמם, הא לאו הכי אפילו בכלי פטור אבל אסור. וגם בלאו הכי יש פוסקים דאפילו מלאכה גמורה מותר לומר לאינו יהודי במקום מצוה, וכמבואר בהר"ן סוף פרק רבי אליעזר דמילה (שבת קלז: ד"ה ונמצא) ובהגהות שו"ע או"ח סימן רע"ו (ס"ב), אם כן הכא הוי תרתי למעלייתא, אלא כיון דאפשר ליטלן בלא כלי למה נקל בכדי, אבל שלא בכלי הדבר פשוט דמותר על ידי אינו יהודי ולית דין צריך בשש. ומה שכתב הט"ז דאסור משום דמסייע על ידי שמטה לה את ידיה וכאלו היא עושה המלאכה. ליתא, דכאן לא שייך מסייע, דדוקא [בהקפה] דאחד המקיף ואחד הניקף במשמע וכדפירש רש"י באלו הן הלוקין (מכות) דף כ' ע"ב (ד"ה דאמר) דשמעין לקרא הכי לא תקיפו וכו', אבל בשאר אזהרות לא שייך לומר (דחייץ) [דחייב] משום מסייע, דמסייע אין בו ממש, והכי איתא להדיא פרק המצניע דף צ"ג (ע"ב) ובפרק ב' דביצה דף כ"ב (ע"א) וכו', והוא מוסכם מכל הפוסקים דבעלמא מותר אפילו לכתחילה, ואם כן כיון דמשמע מהפוסקים דעל כל פנים מצוה היא בנטילת הצפרנים וכמו שכתבתי, ואמירה לאינו יהודי שבות ובמקום מצוה שריא, וכל שכן לדעת הראב"ן (נדה ס"ו שכו) ודעימיה שכתבתי בש"ך ס"ק כ"ה דהצפורן מעכב מדינא, פשיטא דהוי במקום מצוה ומותר לומר לאינו יהודי ליטלן בלא כלי, עכ"ז. מבואר מדבריו דהיכא דאפשר ליטלן על ידי אינו יהודי בידים או בשיניים ודאי דמותר, ואם אי אפשר, אפילו ליטלן על ידי הנכרי על ידי כלי נמי שריא, וזה עדיף טפי מעל ידי ניקור היטב, כיון דלקצת פוסקים הצפורן עצמה חוצץ, ולכולי עלמא מצוה מיהו איכא.

דברי המ"א
בזה

וזה הסכים במגן אברהם [ריש] סימן ש"מ, והעלה בצ"ע אם להתיר על ידי ניקור, וגם שאי אפשר ליטול יפה בשיניים כמבואר ביו"ד סוף סימן ש"צ (ס"ז)^[2], לכן מוטב לומר לאינו יהודי לחתכם^[3], דהא הטור ודעימיה פסקו מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ועיין סימן רע"ח, עכ"ד.

ובספר שו"ת חכם צבי סימן פ"ב השיג על הש"ך בזה וסבירא ליה דאסור לחתכן על ידי נכרי. ולענין לא נראה כן, דמה שכתב שם לעשות סגורין לדברי הט"ז דסבירא ליה דמסייע יש בו ממש, כבר כתב הט"ז בעצמו באו"ח סימן שכ"ח ס"ק א' סגורין לדבריו שלא יסתור מכמה מקומות בתלמוד דמבואר דמסייע אין בו ממש עיי"ש, ועם כל זה כל האחרונים סבירא להו דלא כוותיה, אלא דלעולם קיימא לן מסייע אין בו ממש חוץ [מן]בניקף ולענין ללקות עליו כיון דבלאו הכי איכא לאו בניקף, ועיין שם בשו"ע סוף סעיף י"ז בהגה"ה^[4]. ומה שהקשה בחכם צבי כיון דמסייע אין בו ממש בעלמא מנא לן דלקי עליה, דהא בקרא לא כתיב בהדיא דלקי עליה, ע"כ. עיין בריטב"א במסכת מכות שם (כ: ד"ה במסייע) שכתב בהדיא בשם ר"מ כדברי הש"ך, וזה לשונו, כיון דבלאו מסייע יש בו לאו, ולא בעינן סיוע אלא כדי שיהא בו מעשה ללקות עליו, דבמעשה כל דהו סגי להא כדאמרין בעלמא (סנהדרין סה). עקימת פיו או עקימת קומה הוי מעשה, עכ"ל. ואף שכתב שם עוד תירוץ שאין כל המסייעים שוין, מכל מקום נראה מדבריו שתירוצו זה שכתב בשם הר"מ הוא עיקר, וכן נראה מתוספות בפרק המצניע שם (צג. ד"ה אמר) שאין לחלק בזה.

דעת החכם
צבי בזה

ומה שהשיג שם על הש"ך על פי דעת הריב"ש בתשובותיו סימן שצ"ד דבגוזז חייב אף שאין צריך לו לצפרנים ודלא כהתוספות שם, הנה אף המגן אברהם שם הביא דברי ריב"ש אלו ואפילו הכי הסכים עם הש"ך. ובאמת אף שקילס הגאון חכם צבי לדברי הריב"ש אלו לדחות בהם דברי רבותינו בעלי התוספות, אני בעניי לא זכיתי להבין דבריו, שכתב שם הטעם דבגוזז חייב לכולי עלמא אף על פי שאינה צריכה לגופה לפי שהגויזה שהיתה במשכן לא היתה לצורך הצמר והשער רק לצורך העור כגון בעורות תחשים, ועל כן חייב כל שהוא לצורך גופו אף על פי שאינו צריך לשער, עכ"ד.

דעת
הריב"ש

וזה ידעתי מנא ליה הא שהיו גוזזין לעורות תחשים, וכן הקשה עליו בספר קרבן נתנאל פרק המצניע (אות ט). ועוד שאף אם היו מסירין ממנו השער, לא היה על ידי גויזה כי אם על ידי מיתוך וגרידא, וכן פירש רש"י במתניתין דפרק כלל גדול (שבת עג. ד"ה ממחקו) דחשיב בכלל אבות מלאכות הממחקו ופירש דהיינו מגרד שערו ע"כ, והוא כדרך שמעבדי העור עושים שמעבירים השער שלא על ידי גויזה כי אם על ידי מיתוך, אבל גויזה לא היו במשכן אלא בצמר הצריכים לתכלת. וכן פירש הר"ן על המשנה שם (ד"ה הגוזז) וז"ל, הגוזז צמר, גיזה ושאר מלאכות של צמר השנויות במשנתנו כולם היו בצמר תכלת של מלאכת המשכן, עכ"ל. מבואר דגויזה לא היה אלא לצורך הצמר הצריך לתכלת. ועיין במסכתא בכורות דף כה. דאמרין שאני פרה דלאו בת גויזה היא וכן הוא דעת הרמב"ן ז"ל (הל' בכורות כז:) דאף בגוזז בעינן שצריכה לגוף הצמר, וכמו שהביא הרא"ש בשמו במסכתא בכורות (פ"ג ס"ה ה) שם גבי תלישת נוצה לצורך שחיטה ביום טוב דשרי מהאי טעמא משום דהוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה, וגם הרא"ש שם מודה לזה אלא דחלק עליו מטעם אחר עיין שם. הרי דהרמב"ן והרא"ש ז"ל והר"ן סבירא להו כדעת התוספות, והריב"ש הוא יחיד נגדם. ואף אם תרצה לומר דמה שכתבו הרמב"ן והרא"ש שם דהוי גיזה שלא לצורך גופה, דוקא התם דהאי תלישה לאו לצורך העור הוא אלא לצורך השחיטה, אבל היכא דהוה לצורך העור אף על פי שאינו צריך לגיזה סבירא להו דחייב עליה, אף בנידון דידן כן, שהרי חתיכת הצפרנים גם כן לאו לצורך ליפות הגוף הוא אלא לצורך טבילה שלא יחוץ הצואה שתחתיו.

הכרעה
להלכה

על כן נראה כדברי הש"ך והמגן אברהם. מכל מקום נראה לי מאן דמורה כדברי הט"ז לנקר היטב, אין מזניחין אותו. ואף שכתב במגן אברהם דצ"ע אם יש להתיר בניקור, נראה כוונתו משום דאי אפשר לנקר היטב וכמו שכתבו הפוסקים, ויש לומר דלא כתב כן אלא בניקור כל הצפרנים של ידים ורגלים, דבהא ודאי לא סמכינן על ניקורן שאי אפשר לה להזהר ולהשגיח בכולן, אבל בשכחה ליטול צפורן אחת נראה דיכולה לסמוך על הניקור, ועיין בהגהות שערי דורא (הל' נדה ס"ו ד"ה ואם). ואף שהרמ"א החמיר אף בשכחה צפורן אחת, היינו דוקא אם לא עיינה תחילה אם הוא נקי וחיישין שמא לא היה נקי, אבל בנתינונה לעיין היטב ודאי דיכולה להזהר בו, דהא אף אם נשאר בו צוואה או טיט דבר מועט מאד שאין דרך להקפיד עליו אינו חוצץ, וכמו שכתבתי לעיל (סוף ס"ק לג). וכן משמע מלשון המגן אברהם דמייירי בשכחה ליטול כל צפרניה, ואף שהש"ך חשש לדעת הראב"ן דסבירא ליה דהצפורן עצמו מעכב, מכל מקום נראה דבמקום דיהוי מצות עונה אחת סמכינן על רוב הפוסקים קמאי ובתראי דסבירא להו דצפורן עצמו אינו חוצץ, נראה לי[נדפס].

גירסת
הט"ז

וכתב המגן אברהם סימן קס"א ס"ק ה' בשם התשב"ץ (ס"י קכב) דבשבת אסור לגרד היטב שתחת הצפורן בצפרניו אלא ירחצנו במים, עיין סימן ש"ב סעיף ז', עכ"ל, ורצה לומר דבסימן ש"ב שם מבואר דמותר לגרד בצפורן. ובספר אליה רבה שם (סק"ה) כתב דלא נמצא כן בתשב"ץ, אלא שכתב (התשב"ץ ס"י רפד) דדוחק את הבשר שתחת הצפורן כדי שלא יגרד את הצפורן כשמסיר היטב ע"כ. מבואר דאין איסור משום היטב אלא שלא יגרד את הצפורן, עכ"ד. ואם כן אף התשב"ץ סבירא ליה דאין איסור לגרד היטב בצפורן, רק שיהיה שלא יגרד הצפורן עצמו לכן ידחוק הבשר שתחתיו כדי שלא יגרד הצפורן^[5].

דעת מהר"ה

ואם כל הצפרנים אי אפשר לסמוך בזה על הניקור ולכן תדחה הטבילה, אך המורה לסמוך על ניקור גם בזה לא הפסיד. ובמשנה ברורה (ס"י שם סק"ג) פסק שלכתחילה תאמר לגוי ביד או בפה, ואם אינו יכול מותר שיתלם אף בכלי, אך אם אין גוי יש לסמוך על ניקור. אך הוסיף (ביאור הלכה ד"ה וחיים) שבצפרני הרגלים טוב יותר להתיר ע"י ניקור מלומר לגוי.

[נח] וכן כתב בחכמת אדם (שם).

הועתק על ידי אוצר החכמה

חזונו בעלמא, מכל שכן על הגוף, ע"כ, דלפי מה שכתבתי לא סמכין להתיר מהאי טעמא לחוד. וכן מבואר בפרישה (ס"ק יח) להדיא דדוקא נקט שצובעות הנשים, דאם לא כן הו' חוצץ בכל דהו כיון דמקפדת עליו, וכן מוכח בב"ח (ס"טז) עיי"ש.

ואפשר, כשנמצא על גופה שאינה מקפדת עליו כיון דאינו אלא צבע בעלמא, אבל כשנמצא בשאר מקומות הגלויים אין להקל^[מ]. אחר זה ראיתי במעדני מלך דף שט"ז (דברי חמודות נדה הל' מקואות ס"ק כ) שהביא דברי רוקח אלו ומבאר דמתיר מטעם שאינה מקפדת על דבר מועט, עיין שם.

(לה) וכן מי שאומנתו להיות שוחט. כתב בספר בית הלל (ס"ב) דאדם שיש לו שני אומנות, דהיינו שהוא צובע וסופר ונדבק על ידו דיו וצבע נשאני יכול להעבירן הוי ספק אי הוי חציצה או לאו, ואוליין לחומרא. דהא איתא במסכת זבחים דף צ"ח ע"ב, בעי רבא דם ורבב על בגדו מהו, ופריך אי טבח הוא תיפוק ליה משום רבב, ואי מוכר רבב הוא תיפוק ליה משום דם, לא צריכא דעביד הא והא, אחדא לא קפיד אתרתי קפיד, או דלמא אתרתי נמי לא קפיד תיקו, וכיון דנשאר בתיקו וספיקא דאיסורא לחומרא, עכ"ל^[מ]. וכן פסק הרמב"ם בפרק ג' מהלכות מקואות (ה"ה) שהוא ספק אם חוצץ או לאו, וכן פסק במגן אברהם באור"ח סימן קס"א ס"ק ז'^[מ]. ודלא כשבות יעקב (יו"ד ח"א) סימן ס"ט^[מ].

(לה) שרוב בני אומנות. כתב בבית יוסף (ד"ה צבע) אף על גב שכתבתי דכל שדרך שאר נשים להקפיד אף על פי שזו אינה מקפדת חוצץ, יש לומר דשאני הכא דגם שאר נשים שהם בני אותה אומנות אינן מקפידות, ע"כ.

יח (לו) שלא כנגד הבשר. עיין בש"ך (ס"ק כב) בישוב דברי הרשב"א, ועיין בזה תפארת למשה (על הב"י ד"ה ודע שכתב הרשב"א) מה שכתב בזה"מ.

(לו) נהגו הנשים. ולענין נטילת הצפרנים בחול המועד, עיין באור"ח סימן תקל"ב (ס"א)^[2]. ש"ך (ס"ק ג).

יט (לה) אם נפוחה כל כך. כתב בית יוסף (ד"ה כתב המדרכי) שזה נלמד מחץ דלעיל סעיף י"א. ולפי זה אין צריך שיהא נקדם עור ובשר על הטיט, אלא כל שהטיט כל כך בעומק שאינו נראה בשוה לבשר אינו חוצץ כדלעיל גבי חץ, ש"ך (ס"ק כד). ואזיל לשיטתו שכתב בס"ק י"ו שכל שאינו שוה לבשר קרי אינו נראה^מ, ועיין מה שכתבתי (לקמן) [לעיל] (ס"ק כה).

כ (לט) צריכה טבילה אחרת. בט"ז (ס"ק כא) כתב וז"ל, ונראה לי דכל מה שמצינו שצריכה לטבול שנית בשכחה לטבול צפורן, היינו כל זמן שלא שימשה עם בעלה קודם שזכרת לדבר, אבל אם אחר ששימשה נזכרת אין להחמיר עליה ולהצריכה טבילה שנית, כיון שאין זה אלא חומרא בעלמא, ואפילו אם אין ידוע לה שלא היה שם טיט וצואה דמשמע מהגהות שערי דורא (הל' נדה ס"ו טו ד"ה ואם) ומהר"ם (ס"ה תפח) שצריכה מדינא טבילה שנית, היינו כל זמן שלא שימשה עם בעלה,

אבל לא אחר כך, דהא אפילו אם היה שם צואה מדאורייתא אינו חוצץ דרובא ומקפיד בעינן, אלא דגזרה דרבנן היא במיעוט המקפיד, אם כן הוה כאן ספיקא דרבנן, וכל שכן לפי מה שכתבתי בסעיף נקטון י"ח בשם סמ"ג (לאוין קיא) ורבינו תם דדוקא טיט הנדבק בעינן, אף על פי שלא פסקו להלכה בשו"ע, מכל מקום כאן שכבר שימשה ואפשר שהיא נתעברה אם באת להחמיר עליה בטבילה שנית אתה מוציא לעז על הולד, כמו שמצינו בפרק קמא דגיטין (ה"ה) בלשון זה אם באת להחמיר עליה אתה מוציא לעז על בניה, כנלע"ד ברור. ושוב הוגד לי שגדול אחד השיב בתשובה כמו שכתבתי, עכ"ל. נתכוין למהר"ם מלובלין בתשובה סימן ע"א, ושם התיר אם לנה עם בעלה אפילו לא נזקקה לבעלה אותה לילה, דמכוער הדבר, ואינה צריכה טבילה אחרת אם לא נמצא שום לכלוך תחתיו, עכ"ל, וכן כתב במשנה למלך פרק ב' דהלכות מקואות (ה"ד) בשמו, וסתם כדבריו, משמע דסבירא ליה כוותיה.

אך הש"ך (ס"ק כה) חשש להחמיר על פי דעת הראב"ן (נדה ס"י שכו) דסבירא ליה דצפורן עצמה חוצצת מטעם דכיון דעתידה ליטלן חייצי השתא, וכן כתב הב"ח (ד"ה ולפענ"ד), לכן היכא דאפשר לה לחזור ולטבול אפילו לא מצאה עד למחר יש לה לחזור ולטבול, וכתב שכמדומה לו שכן נוהגים להורות, אבל היכא דלא אפשר אין להחמיר כיון שעברה הלילה, עכ"ד. ולענין נראה דמשום זה אין לדחות דברי המהר"ם לובלין והט"ז מהלכה, דהראב"ן הוא יחיד בזה וכל הפוסקים חולקים עליו וכתבו בהדיא דצפורן עצמו אינו חוצץ, ומה גם שכל עיקרו אינו אלא מדרבנן, דהא ליכא אלא במיעוט הגוף.

אל"א שיש לפקפק על מה שכתב הט"ז דאין כאן אלא ספיקא דרבנן, דהא הכא איתחזק איסורא ויש להחמיר אפילו בספק דרבנן, דהא אשה זו בחזקת טומאה היא עומדת ומספיקא אין יכולין לטהרה, אלא שהט"ז לשיטתיה אזיל דסבירא ליה דכל ספיקא דרבנן להקל אפילו בדאיתחזק איסורא וכנראה מדבריו בסימן ס"ט ס"ק כ"ד, אבל לפי מה שפסק הש"ך בסימן ק"י (כללי ספק ספיקא ס"ק) דהיכא דאיתחזק איסורא אפילו בספק דרבנן אזלינן להחמיר, אם כן אין כאן מקום להקל. אלא שהפרי חדש בסימן הנ"ל (כללי ספק ספיקא ס"ק טו) העלה דלא כהש"ך וסבירא ליה דכל ספק דרבנן אפילו בדאיתחזק איסורא תלינן להקל, ועיין מה שכתבתי סעיף כ"ה (ס"ק נא) ובסוף סימן קצ"ט (ס"קמ"ה ד"ה ולפי זה) דיש להחמיר כדעת הש"ך ולא מטעמיה^[נא].

עוד כתב בט"ז דאם אירע ששכחה לטבול הצפרנים בשבת או יו"ט, לא תאמר לאינה יהודית שתחתון לה, דכיון שאין מצוה גמורה בנטילת צפרנים דהא אפשר בניקור תחתם לחוד, למה נבטל בזה שבות דאמירה לנכרי, ותו דאף על פי שהאינו יהודי חותך, מכל מקום אותה ישראלית מסייעת לה על ידי שמטה לה את ידיה וכאילו היא עושה מלאכה זו שאסורה מדאורייתא, וכמו דמצינו בסימן (קע"א) [קפ"א] (ס"ד), ואין לומר דאין הכי נמי שלא תטבול בשאירע כן בשבת או יום טוב, זה אינו דהא גם בחול המועד התירו נעל ידין שתנקר הצפרנים ותטבול, כדאיתא במרדכי הלכות נדה (שבועות פ"ב רמז תשמו) והגהות שערי דורא (ס"י טו ד"ה אמר ר"ת) לפי סברתם דסבירא להו דאסור לחתכם בחול המועד, אבל אנן קיי"ל באור"ח סימן תקל"ב (ס"א) דמותר בחול המועד בלי שום שינוי, מכל מקום יש ללמוד מהם בשבת או יום טוב דמהני ניקור, עכ"ד.

דעת טהרה

(שם) נאמנם השבות יעקב שם כתב שבטבח הדם חוצץ על ידיו כיון שהוא מאוס, ורק על בגדו אין הדם חוצץ.
[נ] פסק השו"ע שמותר לגזוז ציפורנים בחול המועד כדרכו, וברמ"א כתב שנוהגים שלא לגזוז במספרים או בסכין, ולצורך טבילת מצוה גזוז כדרכו.
[נא] מדבריי רבינו מבואר שדעתו להחמיר כש"ך נוראה בהערות לש"ך שם, וכן היא דעת התפארת צבי (ס"ק יג), ובלחם ושמלה (לחם ס"ק נא) כתב דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, ובחכמת אדם (כלל קיט ס"ד) כתב שאם יכולה בקל לטבול תטבול שנית, ואם לאו אינה צריכה, ובלבד שיוודעת שתחת הצפורן היה נקי, ואם אינה יודעת ועכשיו הוא נקי, תולים לקולא. ובערוך השלחן (סמ"ח) הוסיף שאף אם יכולה לחזור ולטבול בקל, אין לה לברך על הטבילה.

ישו"ב דברי
הט"ז

יש לו ב'
אומנות

טעם היתור
בבני אומנות

נטילת צפרנים
בחור"מ

כשהטיט
בנומק ולא
נקדם עליו
עור

דעת הט"ז
בשכחה לטבול
ציפורן ולנתה
עם בעלה

חכמת אדם שער בית הנשים כלל קיט

יד הציפורן עצמו אף על פי שהוא גדול ועובר למעלה מן הבשר אפילו הכי אינו חוצץ ובלבד שיהיה נקי שלא יהיה תחתיו צואה וטיט. ומכל מקום כיון שיש מי שאומר שהציפורן עצמו כיון שהוא גדול ועומד לקצוץ כקצוץ דמי ונמצא חוצץ ואף שהוא דעת יחיד מכל מקום כיון שכבר נהגו הנשים ליטול צפרניהם ולכן אפילו שכחה מליטול ציפורן אחת וטבלה כבר אם נזכרה בעוד שלא שמשה עם בעלה צריכה לחזור ולטבול אבל אם לא נזכרה עד אחר ששמשה אם אפשר בקל לטבול שנית תטבול שכבר קיבלו עליהם הנשים חובה אבל באי אפשר לטבול שנית אפילו לא שמשה אלא שעברה הלילה עם בעלה אינה צריכה טבילה שנית שלא יוציא לעז עליה ששמשה נדה ובלבד שידעה שהיה נקי ואם מסופקת אם היה נקי ועכשיו הוא נקי גם בזה סמכין לקולא (סעיף כ') בט"ז ובש"ך ועיין בסדרי טהרה ס"ק ל"ט):

טו ואם היתה ליל טבילתה בשבת ושכחה ליטול ציפורן אם אפשר שתטול על ידי נכרי בידים או בשינים ולא על ידי כלי טוב ואם אי אפשר אם שכחה רק ציפורן אחת או שתים תבדוק ותעיין היטב ותנקר תחת הציפורן היטב ובלבד שלא תגור מן הציפורן אלא הטיט לבד דהיינו שתדחוק הבשר למטה כדי שיהיה ריוח בין הבשר לציפורן אבל אם שכחה ליטול כל הצפרנים דקשה הדבר לסמוך לנקר כולן ראוי שלא תטבול ומכל מקום המורה גם בזה שתסמוך על הניקור אם אי אפשר על ידי נכרי לא הפסיד ובלבד שתעיין היטב שלא יהיה בו שום טינוף (עיין מגן אברהם סימן ש"מ ובסדרי טהרה):

טז ציפורן המדולדל בין מקצת מן הציפורן שדרך לחתכה או אפילו הציפורן עצמה שפירש מן האצבע אם פירש רק המיעוט והרוב נשאר מחובר כיון דבדאי עתידה לחתוך אותו מקצת שפירש אם כן הוי כחתוך ואם כן אותו בשר שתחת הציפורן או אותו צד ציפורן שנשאר מחובר על האצבע צריכין על כרחך שתבא בהם מים וכיון שאין כאן אלא סדק דחוק נמצא שלא יוכל מים לבוא לשם ואם כן זה המקצת שפירש הוי חציצה לבשר או לציפורן הנשאר אבל אם פירש רוב רובה מכל מקום כבר יש ריוח גדול ויכול המים לבוא באצבע ובחלק הציפורן הנשאר ולכן אינו חוצץ (כן כתב הלבוש וכיוצא בזה כתב הט"ז ס"ק כ"ב וטעות סופר בדבריו שהעתיק בדברי המרדכי להיפך ובש"ך ס"ק כ"ז כתב וכל שכן לטעם דהציפורן גופא מעכב ולי נראה דאדרבה לטעם זה אפילו לדין רובו אינו חוצץ דהוי כאילו ניטל כולו כמו שכתב המרדכי שהביא הט"ז) ולפי זה נראה לי דאם יש רק סדק כפגימה בעלמא בציפורן לארכו דזה אינו עומד לחתוך או אפילו לרוחב הציפורן אבל אינו עומד לחתוך אף על פי שהוא רק מיעוט גמור ואי אפשר שיבוא מים ביניהם אינו חוצץ ונראה לי דאם קליפות עור הבשר תלויים אינם חוצצין דדינם כציפורן שהרי המים יכול לבוא שם והצד שמחובר לבשר לעולם לא חשבינן לחציצה (ועדיף מציפורן שידוע שאין שום אדם מקפיד על קליפות אלו ואין דרך כלל לחתכן כי נושרין מאליהן והוי מיעוט שאינו מקפיד דלכולי עלמא אינו חוצץ):

הועתק על ידי איצור החכמה

[ב] אם לא יכלה לטבול קודם לכן. אבל אם יכולה לטבול קודם ולא טבלה אסורה לטבול אף דאיכא מצות עונה כיון דהיה אפשר לטבול קודם שבת והיכא דלא פשעה מותרת לטבול ולכן פסק בתשובת מהר"מ מלובלין סי' ע"א דמי שטבלה בליל ו' ואח"כ מצאה שלא טבלה כראוי כגון שמצאה לכלוך תחת הציפורן מותרת לטבול ליל שבת וכן מי שטבלה בשבת ושכחה צפורן וצריכה טבילה שנית אם יש תחתיו לכלוך או אפי' אין תחתיו לכלוך צריכה טבילה אם אפשר לחתוך ע"י עכו"ם והיינו דוקא שלא ע"י כלי רק בידו או בשיניו (כ"כ הש"כ בנה"כ סי' קצ"ח וע"ש בט"ז [ס"ק כא]) ואפי' אם שמשה עם בעלה ואח"כ ראתה ששכחה הצפורן (ודעת הט"ז [שם] אינו כן דכיון ששמשה א"צ טבילה וכמבואר בדבריו בסי' קצ"ח וכ"כ בתשובת מהר"ם מלובלין וכן נראה עיקר) מותרת לחזור ולטבול בליל שבת. כ"כ הש"כ ע"ש:

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן קצה

שלום וכל טוב לי"נ הרב המאה"ג המופלג החו"ש המפורסם מו"ה יצחק ני' אבדק"ק פ"ש.

ע"ד כלות שטובלת ושערותיהן ארוכות ועתידין לקוץ אחר בעילת מצוה א"כ חשש פר"מ שיחוצו כיון שסופן להתגלח ולענ"ד אין כאן בית מיחוש ומנהג ישראל תורה היא ואם אינם נביאים וכו'.

הנה הא דחוצץ העתיד לקוץ כתב הרב"י סי' קצ"ח גבי צפורן ובשר הפורש שהוא מתוספתא וכו' טעם נכון דכל העומד לקוץ כקוץ דמי והו"ל חציצה בבית הסתרים מקום חיבור היתר עם חלק הצריך והוא ש"ס ערוך ותוספתא פ' בהמה המקשה ע"ג ע"א תוס' ד"ה מטביל וכו' וב"י לא מייתי מהתוס' ע"ש והנה בכל מקום דאמרינן כל העומד לכך כאלו כבר נעשה המעשה היינו כשעומד להעשות מיד בלי הפסק דבר אחר ביניהם כמ"ש תוס' בב"ק ע"ו ע"ב ד"ה כל העומד כיון דבין שחיטה וזריקה בעינן מצות קבלת דם בכוס לא אמרינן תו בשעת שחיטה כל העומד לזרוק כזרוק דמי הנה כי כן הכא נהיגי נשי שלא לקוץ השערות עד אחר בעילות מצוה ממש ומקפדת שתבוא אל החתן בשערות ארוכות אולי יצא להם זה מיצאה בהינומא וראשה פרוע יהי' איך שיהי' אין השערות עומדת להתגלח בשעת טבילה עד אחר בעילת מצוה והבעילה מפסק' בין טבילה לגילוח לא שייך עומד לקוץ כקצוץ ובפרט דטעמ' משום מיעוט' ומקפיד והכא אדרבה מקפדת שיהי' לה אותן השערות ועוד ראי' ברורה דאלת"ה נזיר טמא שטבל בשביעי וגילח בשמיני לא עלתה לו טבילה משום שער העומד לקצוץ ומבואר בהדי' בנזיר מ"ד ע"ב דיצא ידי טבילה א"כ אין קפידא בשערות אפילו עומד לקצוץ כנלפע"ד אלא שעל טעם האחרון יש לפקפק דאפשר ששער הנקצצים הם רובא ורוב אפי' אינו מקפיד חוצץ אבל טעם הראשון נראה ברור ואמת הכ"ד א"נ דש"ת. פ"ב יום ה' י"ד טבת קצ"ז לפ"ק. משה"ק סופר מפפ"דמ.